

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felölős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre...
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Ethnographia az egyház szolgálatában.

Egy lelkes felhívás fekszik előttem, melynek minden szava visszhangra kell hogy találjon minden magyar ember szívében. Az »Erdélyi Kárpát-Egyesület« szól benne minden öntudatos magyarhoz. Pantheonná akarja avatni Mátyás király szülőházát, a nemzeti hagyományok összegyűjtése által a nemzet ös-jellegének képét óhajtja megőrizni, megmenteni az enyészettől egy Kolozsvártt felállítandó néprajzi múzeum létesítése által.

Azok, a kik közlől szemlélik a népélet átalakulását. fájdalommal tapasztalják, hogy a nép mily nagy mértékben adja cserébe őseitől örökölt eredeti természetét a közeledő kultúra hitvány tükör-darabkáiért, fényes, de értéktelen üvegyöngyeiért. Felejtani kezdi a mult időkből fennmaradt zamatos, mély értelmű kifejezéseit, s helyettük felszínes, útszéli szólásmódokban beszél. Levetkezi apáinak sajátos, kharakterizáló öltözetét és helyette cifra módit ölt magára. Régi, egyszerűségükben kedves szerszámait a sutba veti és selejtes gyári készítményekkel pótolja azokat. Jóizü, törülmetszett szokásaival felhagy és minden erkölcsi alapot nélkülöző gyakorlatok divatját kezdi. A feltartozhatlanul előnyomuló kultúra általánosságai annyira pusztítják az igazi magyar természetet, hogy az és annak sajátosságai ma már kivesző félben vannak.

Pedig hogy a népélet mily csodálatos eleven erőket rejteget magában, annak mindenikünk előtt ismert példája a magyar irodalom, mely épen ez erőnek magába fogadása által született újjá Aranyban, Petőfiben és Jókaiiban. És a nemzet nemcsak »nyelvében él«, hanem életmódjában, szokásaiban is magyar a magyar.

Épen nem kicsinylendő hát a nemzeti génusz szempontjából az a föladat, a melyet elől jelzett felhívásában az »Erdélyi Kárpát-Egyesület« maga elébe tűzött s abban minden jó magyar embernek, a kinek csak módjában van, segítségére kell sietnie.

Reánk, papokra nézve, e mozgalom más tekintetben is becses és érdekes. A népéletnek a jelenségei, a melyekre e felhívás tereli figyelmünket, csaknem mind vallási alaphól származtak. Ha már most e je-

lenségeket összegyűjtve, azokból a vallásos magvakat kihámozzuk, azok mind-mind igen becses adatok a pap előtt népe vallásos természetére nézve, ennek pedig nem pusztán tudományos értéke van, hanem a lelkipásztornak azok megbecsülhetlenek azért, mert ez adatok összeállításából hívei vallásos lényének ismeretét kapja, a mi őt hivatása helyes betöltésére képesíti. Ezért kell és szükséges, hogy mi e felhívás fölött ne térjünk egyszerüen napirendre, annyival is inkább, mert talán egyetlen hivatás sincs, a mely oly közel férközhetnék a nép lelkéhez, mint a lelkészi. A papnak módjában van napról-napra közlekedni az ő népével. Megfigyelheti otthonában, napi munkájában, mulatozásaiiban. Ott az ő szeme előtt üzik hívei házi iparaikat, használják sajátos házi eszközeiket. Ellásheti tőlük szólásmódjait, költészetük termékeit, szellemvilágának összes megnyilatkozásait. És míg azok megörökítésével nemzeti missziót teljesít, egyszersmind a helyes kura pásztorálist is gyakorolja, mert jelenléte által fokozhatja a munkakedvet, erkölcsi mederben tarthatja a vigasságot, s közben — a mi legbecsesebb — megismeri híveinek lelkét. Ha pedig ez a lélek előtte ismerős, úgy tudja annak szükségeit, el tudja találni az igehirdetésben a helyes hangot, melylyel híveinek szívet foglyul ejtheti, el a helyes bánásmódot, melylyel híveit az igazban és jóban megtarthatja.

Igy jut az ethnographia az egyház szolgálatába

Szász Béla.

Dr. Gyarmathi Sámuel,
zilahi reform. kollégiumi első tanár és
európai hirü nyelvtudós emlékezete.

(Irtá és felolvasta *dr. Both István*, tanár, a zilahi reform. kollégiumnak 1900. április 29-én tartott kegyeletos ünnepén.)

Az érdemes tanár, a nagynevü nyelvtudós tudományos érdemeit és emlékezetét mi is tiszteletben tartjuk, s épen azért közöljük a zilahi reform. kollégium 1899—900-ik évi Értesítőjéből az emlékbeszédet egész terjedelmében, a mint következik:

*Mélyen tisztelt Hallgatóság!**Kedves Tanuló Ifjuság!*

Évszázadoknak megmérhetetlen sora folyt le a mi korunk előtt s véges értelmünk érzi, hogy a mi időnk, az emlékezetünk határaival körül zárt létezés csak egy vízcsepp, egy tűnő buborék hullámaiban ama nagy folyamnak, melynek sem eredete, sem torkolata nincs. Az égi testek megfigyeléséből megtanultuk, hogy a mi földünk csak egy pehely, egy bolygó porszem az egymást kormányzó naprendszerek tömkelegében.

S ha tudásra vágyó elménk a végső határig fokozza az emlékező tehetség működését; ha segítségül veszi mindazt, a mit az elődök betűkkel és alkotásokkal, a mit a föld, a víz és a tűz egymásra halmozott rétegekkel az időnek egyik feléből, a múltból megirtak; elfáradva érzi, hogy az idő határa meg nem közelíthető.

Ha szemünk az égi testek végső határait keresve segítségül veszi a nagyító üveglencsét s mint a szivárványt kergető gyermek hatol tovább és tovább, a célját soha el nem éri, mert az eredmény mindig csak az, hogy a tökéletesebb eszközök az addig ismert égitesteken túl újabb meg újabb világok sejtelmes birodalmába engednek bepillantást.

Tisztelt Hallgatóság!

Midőn a zilahi evang. reformatus iskola dr. Gyarmathi Sámuel Zilahra jövetelének százados évfordulóját ünneppel üli meg s ez alkalomból emlékbeszéd tartására én valék szerencsés megbízást nyerni: nem kezdhetém e beszédet mással, mint az idő és tér végtelenségének gondolatával

Pedig megpróbáltam szabadulni e gondolattól, mert tudom, hogy van ugyan benne sok a fenségesből, de még sem alkalmas a tiszta, derültebb ünnepi hangulat keltésére. Az idő végtelenségének gondolata mulandóságunkat, a téré parányiségünket juttatja eszünkbe.

És ha beletévedünk a merész kísérletbe, hogy arasznyi létünket a végtelennel összemérjük, a lélek fázni és szédülni kezd s mint a vihartól üzött madár siet menekülni; mint a hullámokba merülő hajótörött a mentő csolnakhoz, görcsösen kapaszkodik a *most* és az *itt* fogalmához, létezésünk eme kettős középpontjához. Ez a kettős középpont szabja meg azt a változatos alakú pályát, a melyet a gondviselés az embereknek juttatott. Ha kicsiny e pálya, melyet a végtelennel lehangelő csalódás nélkül összemérni nem lehet, másrésztől, vigasztalásul, az is bizonyos, hogy lehet e pályát úgy betölteni, hogy az idő és tér középpontjai ne szabjanak szűk korlátokat az eszmények után törekvő léleknek.

Ilyen módon betöltött pálya volt a Gyarmathi Sámuelé, kinek emlékét megünnepelni e mai alkalommal összejöttünk.

De tulajdonképen miért is ünnepelünk mi, mikor még felsőbb rendeletet sem kaptunk az ünneplésre? És kit illet a mi ünneplésünk, mikor senki sincs közöttünk, aki őt személyesen ismerte volna? Hiszen a kolozsvári polgári család fiát, Hunyadvármegye főorvosát, nem mi vagyunk hivatva ünnepelni! Midőn a zilahi collegium első tanárának hivatalbalépését akar-

juk felidézni s emlékünneppel megtisztelni, még mindig kérdés marad, hogy vajjon az alkalom fontosabb-e ünneplésünkben, vagy a személy, a kinek működésével az alkalom összefügg?

És ha mi ünnepeljük Gyarmathit, mert itt működött, mert legalább egy időre a mienk volt, mi indította arra a berlini tudományos akadémiát már a 60-as években, hogy elhatározza Gyarmathi szobrának az akadémiai szoborgyűjteményben való felállítását?

És mi az oka annak, hogy ma, midőn életének, működésének közvetlen emlékezete régen kihalt a megváltozott nemzedékek tudatából, a könyvtárak poros polcain kutatva s minden kis feljegyzésnek fontosságot tulajdonítva igyekszünk életének történetét összeállítani, egyéniségének képét megrajzolni?

Mindezen kérdésekre a feleletet épen a Gyarmathi életpályája adja meg. Vessünk hát egy futó tekintetet ez életpályára!

Gyarmathy Sámuel született Kolozsvártt, 1751. július hó 15 én. Apja Gyarmathi János, anyja Osváth Éva volt. Első oktatását 1757 től kezdődőleg Kolozsvártt nyerte, 1763-ban Nagyenyedre került. Aztán Kolozsvárra jó s ott végezvén a rhetoricát, 1766-ban mint diák Zilahra kerül. 1769-ben ismét Nagyenyeden van s ott végzi el iskolai tanulmányait. 1776. szept. 16-án negyedmagával vizsgálatot tevéen, mint a reform. superintendens, Csernátoni Pál, által ajánlott ifjú a Goldbergianum alumnaeumra kineveztetett s évi 200 frt segélyvel a bécsi egyetemre az orvosi tudományok tanulása végett beiratkozott.

1782-ben doctor medicinae rangot nyert s már ekkorra Bécsben van Fogaraszvármegye meghívó levele, melyben a megyei orvosi állás felajánlatik számára. De nem siet haza, hogy ismereteit kenyérkereset alapjává tegye, hanem e helyett a veleszületett tudomány-szomj által üzetve, András Sámuel nevű barátjával együtt Németország beutazására indult. Úti költségéből kifogyva, 4 hónap mulva kénytelen visszatérni és valami állás után nézni. Egy jó barátjának ajánlása folytán gróf Rádai Gedeon két unokája mellett — míg a nevelő külföldi útjáról visszatér ideiglenes nevelői állást nyert Pozsonyban. Itt időzése alatt dolgozott az első magyar hírlapba, a Ráth Mátyás féle *Magyar Hirmondó* ba; majd a Mongolfier testvérek által csak akkor feltalált léghajónak a bemutatásával mulattatta a pozsonyi közönséget. 1784-ben az ideiglenes nevelői állás megszűnván Pestre került, hol a játékszínen az első magyar előadásnál mint sugó és mint a szerepek betanítója működött. Hontvármegye ifj Rádai Gedeon administratorsága alatt orvosának hívta meg, de csupán azért, hogy a régi orvos állás nélkül ne maradjon, a felajánlott állást nem fogadta el.

Majd a Hóra-világ lecsendesültével visszatért szűkebb hazájába, Erdélybe s 1785-ben Enyeden megházasodott. E házassága csakhamar felbomlott s ő előbb a Rhédei grófokhoz, majd Bethlen Gergely grófnak kerül, mint udvari orvos. 1787-ben Hunyadvármegye orvosa lett. Ez időben Déván laktában értesült, hogy Görög Demeter udvari tanácsos 50 arany jutalmat tűzött a legjobb magyar grammatica jutalmazására. Ilyen grammatica írásához fogott. A kész művet, melynek: »Okoskodva tanító Magyar Nyelv-

mester» a címe, maguk az erdélyi rendek terjesztették fel jutalmazás végett, s mivel a jutalmazás elmaradt, az erdélyi diaeta intézkedett a mű kiadása felől, olyan módon, hogy az idegen származású erdélyi birtokos Natorp 1500 frt adományából viselték a kiadás költségeit s a fenmaradó 532 frtot a szerző jutalmazására fordították. A munka kinyomatott 500 példánya a rendek tulajdonába ment s az ezekből befolyt jövedelem képezte magvát a kolozsvári színház alapítási költségeinek.

Gyarmathi e munkájával csakugyan reá szolgált arra a hírnévre, a melynek mint tudós már ekkor csaknem országszerte örvendhetett. Az akkori viszonyokat figyelembe véve már az is érdeme, hogy a tudományos célzatú magyar grammaticát magyarul és nem latin nyelven írta. Ha mai szemmel nézve rendszerében, némi zavarosságot, fejtegetéseiben néhol felesleges aprólékoskodást, osztályozásaiban tévedéseket találunk is, nem szabad elfelednünk, hogy minden előző vezérmunka nélkül állva, teljesen önmagára, elméledések útján elvont eredményekre volt utalva. Ha ezekkel szemben felhozott példáinak sokaságát s az azokban mutatkozó biztos nyelvérzékét vizsgáljuk, be kell látnunk, hogy mai tudósaink is sok haszonnal forgathatják ezt az elavult könyvet. Egyik legfőbb érdeme a nyelvtani műszók magyarra fordítása, a melyek közül egyik-másik, bár nem ment a közhasználatba, ma is elfogadható volna (mással értő, magánértő stb.)

A hunyadmegyei orvosi állást Gyarmathi ismét a gróf Bethlen Gergely udvarával cserélte fel, kinek örökségéből holtig tartó esztendei fizetés biztosított számára. 1795-ben ismét külföldi útra indult, mint a a gróf Bethlen Pál királyi táblai elnök unokájának, gróf Bethlen Eleknek mentora és útítársa. Az ifjú gróffal két évet töltött a göttingai egyetemen s az ottani gazdag könyvtár és a tudósokkal kötött ismeretség és barátság igen kedvező hatással voltak a folyton tanulni vágyó férfiú továbbképzésére. E két év alatt (1797. és 98.) utazásokat tettek Németország nevezetesebb városaiba, majd Svéd- és Dánországba. Közben a legkiválóbb tudósoktól tanulta a muzka, svéd, dán és angol nyelveket. A Büttnerrel való barátsága, s az együtt folytatott tudományos irányú társalgások adták Gyarmathinak az impulsust a magyar és finn nyelv között levő s már előbb szóba hozott rokonság beható tanulmányozására. Ezen tanulmányainak eredményét híres latin nyelvű munkájában fejtette ki »Affinitas Lingvae Hungaricae cum lingvis Fennicae originis grammaticae demonstrata« cím alatt. A munka Göttingiában való tartózkodása alatt készült s ugyanott jelent meg 1799-ben. Ezen munkájával szerzett érdemeit a göttingai tudós társaság azzal igyekezett elismerni, hogy tagjai közé választotta s e társaság üléseiben Gyarmathi, míg ott tartózkodott, állandóan részt vett. A munkát I. Pál orosz cárnak ajánlotta, mint akinek jogára alatt élnek amaz északi népek, a kikkel való rokonságunkat nyelvtudományi alapon igyekszik bizonyítani. A finn rokonságnak nem ő az első hangoztatója, de ő az első, a ki a közös származás bizonyítékát nem a rokonhangzású szavakban, hanem a nyelvtani alakoknak, a nyelv idomításának hasonlóságában keresi. Ezzel az új irányú nyelvhason-

lítással szerzett európai hírnevet már életében s örök dicsőséget a nyelvtudomány történetében magának és a magyar nemzetnek egyaránt.

Folytatása következik.)

Igazgató tanácsunk üléséből.

Kolozsvártt, 1900. július hó 21.

Elnökölt: Simó Lajos, egyházkerületi főgondnok. Jelen voltak: Dr. Bartók György, püspök, Kenessey Béla, főjegyző Parádi Kálmán, Becsek Lajos, Dr. Sárkány Lajos, ig. tanácsosok, Maksay János, számvevő, Deák József, pénztárnok és Dr. Kádár János, titkár.

Elnök aa. szívélyesen üdvözölve a megjelent tagokat, az ülést megnvitotta és az előadás sorrendjére nézve megállapította, hogy előbb a tanügyi előadó, azután a főjegyző, majd a titkár s végül a számvevő terjessze elő a tárgyalásra kitézött ügydarabokat.

Tanügyi előadó aa. első sorban a szászvárosi kollégium véglegesen elfogadott államsegélyi szerződését mutatta be, mely szerint ez intézetünk jövőre évi 32.000 korona rendszeres államsegélyben fog részesülni. Szolgált örvendetes tudomásul.

A nagyenyedi kollégiumnál rendszeresített vallás-tanári tanszékre vonatkozó pályázati hirdetés szövegét állapította meg ezután ig.-tanácsunk, kimondván a konventi határozatok alapján, hogy a pályázók minősítésül csakis jeles papi bizonyítványt követel, módjában állván így is az előjáróságnak, hogy a jelölés és választás rendjén az intézet érdekeinek megfelelő minősítéssel bíró pályázókat részesítse előnyben.

Halmágyi Antal, nagyenyedi tanár aának a tanítóképző intézetben adott rajz- és írásórairól való lemondása, eddigi működésének elismerése mellett, sajnálattal, tudomásul vétetett és a kollégiumi előjáróság fölkérte, hogy helyettesítéséről gondoskodjék.

Bemutatattván a szászvárosi kollégium megvizsgálásáról szóló és Elischer József, miniszteri megbízottal fölvetett jegyzőkönyv, annak az intézet előhaladásáról tanuskodó pontjai megnyugvással vétettek tudomásul; a tapasztalt didaktikai hiányok megszüntetésére és az internátus primitív felszerelésének pótlására pedig az előjáróság útasított.

A sepsiszentgyörgyi kollégium előjáróságának a tisztújításról és a családi alapítványok mikénti kiosztásáról szóló jelentései tudomásul vétettek.

Ugyancsak tudomásul vétetett a deési egyházközség jelentése, miszerint felekezeti iskoláinak tervbe vett átalakítása, a közoktatásügyi miniszterium részéről támasztott túlkövetelése miatt, napirendről levétetett.

Megengedte továbbá ig.-tanácsunk, hogy a bala-vásári felekezeti iskolának átalakítása iránt, az egyházközség által megállapított feltételek szerint tárgyalások indíttassanak.

A királyfalvi iskola hiányaira vonatkozó válaszirat megnyugtató tudomásul szolgált és a hiányok megszüntetését kérő illetékes közigazgatási bizottsággal közöltetett.

Tudomásul vette ig.-tanácsunk a vallás- és közoktatásügyi miniszterium ama intézkedését is, mely szerint a marosvásárhelyi polgári leányiskola állami

alapon leendő szervezésének előkészítésére alakítandó bizottságba a maga részéről Deák Lajos, kir. tanácsos, tanfelügyelőt nevezte ki. Az érdekelt egyházközség szintén fölhivatott a maga képviselőinek megválasztására, míg főhatóságunk részéről Kemény Kálmán br. főgondnok úr önmagyméltósága és Parádi Kálmán tan. előadó aa. kérettek föl.

Kenessey Béla főjegyző aa. előadása alapján megszavazott ig.-tanácsunk a maros-ilyei templom renoválási költségeire 300 kor., a mező-örmégyesi templom fölszerelésére 180 korona segélyt, Cseresznyés Ödön balázsfalvi körlelkésznek az ottani Emke-iskolában való hitoktatásért, 100 korona és Biró András, bogártelki lelkész aanak, az egeresi egyházban való beszolgáltatásáért 100 kor. honoráriumot.

Az abrudbányai ehk. indokolt kérésére kiutalta ig.-tanácsunk központi kezelés alatt álló 2200 korona tőkét, bérházának renoválási költségeire és ugyane célra 800 korona kölcsönt is útalt ki az egyháznak 4 év alatt leendő visszafizetés föltétele mellett.

Megengedetett, a bemutatott terv és költségvetés alapján, m.-n.-csányi egyházközségünknek, hogy az eredetileg fából tervelt templomtornyot tűzmentes anyagból építhesse és e célra a Tisza Lászlóné és Zeyk Károlyné kegyes pátrónák által adományozott 200—200 koronát, továbbá 100 kor. regálétökéjét fölhasználhassa.

Benedek Pál, volt bethfalvi lelkész aa., állami fizeteskiegészítésének késedelmes kiutalása miatt, quálifikálhatatlan modorban tett sürgető felterjesztést ig.-tanácsunkhoz, miért is szigoruan rendreútasított és a komolyabb következmények terhe alatt figyelmeztetett arra, hogy jövőre tiszteletreméltó állásának tekintélyéről meg ne feledkezzék.

(Vége következik.)

Tudósítás.

(Dr. Hegedüs Sándor, kereskedelmi miniszter, fogarasi egyházközségi főgondnok beiktató ünnepe.)

(Folytatás és vége.)

Az egyházközség nevében Fogaras vármegye kir. tanfelügyelője, Váró Bénéiam kebli tanácsos üdvözölte a főgondnokot a következő beszéddel:

„A midőn a fejedelemség megszűnése után zivatáros idők következtek be s a fejedelmek építette díszes templomunkat dülő csaták döntötték porba, hogy abból csakis mostani szöszékünk maradt meg. megint csak a legnemzetibb fejedelmünk családjából sarjazott hithű, istenfelő honleány vala az. a ki Isten dicsőségére s ezen egyház fennmaradhatása érdekében mostani templomunkat emelteté

Azóta pedig elődeink és mi magunk, jó és rossz időkben, örömben és bánatban egyházunk kebelén s ebben a szent hajlékban kerestünk és találtunk vigasztalást, megnyugvást, kibékülést. Az itt merített Istenben vetett bizalommal teljesítjük feladatainkat és nehéz önfentartási munkáinkat *Az itt megerősödő felebaráti szeretettel igyekezünk más hittelekezettü és más nyelvü polgártársainkkal békésen összesimulni és harmóniában élni és az innen kölcsön-*

zött lelki erővel vagyunk azon, hogy mindama nehézségekkel megküzdjünk, melyek elszigetelt-ségünknel fogva, egyházi és bazafias szempontból, nemcsak reánk háramlanak, hanem éberségünket és tevékenységünket kétszeres mértékben veszik igénybe.

De éppen ezért, mivel e nehézségek nem állanak mindig arányban szellemi és erkölcsi erőinkkel, hagyományyá vált már egyházunkban. hogy valamint a meddő talajba jutott élőfa gyökereivel messze elágazva igyekszik táplálóbbr rétegeket elérni s a magasba emelkedő lombzatával és leveleivel a levegő éltető elemeihez jutni: azonképen elődeink és mi is arra törekedtünk, hogy egyházunk főgondnoki székébe anyaszent-egyházunk egy-egy oszlopos tagját s közéletünk kiemelkedő férfait megnyerhessük megtámogatónkul és szellemi vezérünk gyanánt.

Abban pedig, hogy Nagyméltóságod erőtlenségünket megérezve és óhajunkat megértve, ezt a főgondnoki széket kegyesen elfogadni méltóztatott, nemcsak legteljesebb. jóleső megnyugvást és határtalan örömet találunk mindnyájan, hanem e lélekemelő mozzanat erkölcsi és szellemi megizmosodásunk, megerősödésünk zálogául fog szolgálni. Mintegy megújulni és felelevenedni látjuk ezzel egyházunk ama fénykorát, mely a multban is csupán a nemzeti fejedelmek korszakában jutott osztályrészül.

Éppen ezért a midőn hálával eltelt szívvel emeljük tekintetünket Nagyméltóságodhoz s meghatottan köszöntjük és üdvözöljük elfoglalt főgondnoki székében, egyszersmind kérjük, hogy ezt a szerény széket magasan kiemelkedő más méltóságai mellett a jövőben is megtartani s elszigetelt, félreeső egyházunkat, országos nagy gondjai közepette, továbbra is jóakaró magas figyelmében részesíteni kegyeskedjék.

Ezután dr. Hegedüs Sándor. főgondnok nagy hatást keltő székfoglaló beszédben válaszolt, melyet lapunk mult száma élén már közöltünk

Az ünnepet Györgybiró Sándor énekvezér-tanító „Ima a hazáért“ címü szölo-éneke zárta be. Az ünnep végeztével főgondnok aa. a presbyterium tagjait s az egyház testületét mutatta be magának.

Végül a kegyelmes asszony Györgybiró Sándor ének-vezér tanítót kérte magához és mutatta be, kinek szölo-énekei nagyon meghatották. a miért Ő excellentiája maga elismerésének kifejezésével tüntette ki a gyülekezet előtt

A bemutatások után a templomban és a templom előtt fényképi felvételeket eszközöltek s azután a díszes közönség egy felemelő ünnep örökké megmaradó emlékével szétoszlott.

Egy jelen volt református.

Az erdővidéki egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Az erdővidéki egyházmegye f. hó 16-án Bölönben tartotta meg tavaszi rendes közgyűlését.

Már délelőtt 9 órakor páratlan buzgóságú gondnoki karunk, világi képviselőink közül is egy néhány és az egyházmegyei lelkészi kar, két öreg, betegeskedő lelkészt kivéve, teljes számban össze volt gyülekezve bölöni lelkész vendégszerető házánál.

A közgyűlést, mint mindég, úgy most is, isteni-tisztelet előzte meg.

Fél tíz órakor a zöld lombokkal fölékesített, izlés-sel berendezett, elegáns kis templomba vonultunk, hol — dacára a legszorgosabb dologidőnek — a kicsiny egyházközségnek csaknem minden tagja össze gyűlekezve várt a vendégekre.

Az isteni-tiszteleten imádkozott és egyházi beszédet tartott Mát. ev. 10 fejj. 34. 35 és 36 versei alapján Boc József bodosi lelkész.

Templomozás után kezdetét vette ugyancsak a templomban a közgyűlés, melyet esperes úr rövid, de a mai helyzetet találóan jellemző, tartalmas beszéddel nyitott meg.

A tárgysorozatnak legkiemelkedőbb pontja volt a nagy gonddal és utánjárással megírt és egyházi életünket minden ízében híven föltüntető szép esperesi jelentés A kiválóan szép és gonddal szerkesztett jelentésért jknyvi elismerést és köszönetet szavazott gyűlésünk espeses aának. (Kérjük a jelentést lapunk számára. Szerk.)

A jelentés fejlődésről, haladásról teszen tanubizonyságot az egyházmegyében minden vonalon, úgy az anyagiakban, mint a szellemiekben. Csupán egyetlen egyháza van egyházmegyénknek, a bardoci, melynek helyzete igen sok és komoly aggodalomra ad okot. Már eddig is nem csekély fejtörésbe került, úgy esperes, mint gondnokainknak, hogy vajjon miképen lehetne ez ekklezsiánk szorult helyzetén, mely már fenyegetővé kezdett válni, segíteni? Idevaló híveink több mint öt éve lelki gondozás nélkül vannak. Mert a szerencsétlen lelkésze, Zajzon Gábor öt év óta az elmeogyintézetben, Szébenben gyógykezeltetik, a félfizetésre pedig az állomást betölteni lehetetlenség. A veszély pedig nagyon is imminens. Állítólag nagyobb szabású áverzió is következik be. ha az egyház továbbra is kénytelen leend lelkész nélkül maradni.

Ez egyházunk ügyének rendezésével nt. esperes aa. bizatott meg, ki eddig is ez egyházért oly sokat tett, fáradozott, kinek ez irányú munkássága elé is teljes bizalommal tekintünk

E tárggyal kapcsolatosan Balázs Ignác lelkész indítványára egyházmegyénk kimondotta, hogy addig is, míg a bardoci lelkészi állomás betölthető lesz, az egyházmegyei papság minden vasárnap, teljesen díj nélkül, tartson isteni tiszteleteket.

Tárgysorozat rendjén jött a főjegyzői jelentés az egyházmegyei tanácsnak mult évi közgyűlése után végzett munkásságáról. A legapróbb részletekre is kiterjedő gonddal összeállított főjegyzői jelentést figyelemmel hallgatta meg gyűlésünk. Főjegyzőnek köszönet határozatott.

Ezután a tanügyi előadói jelentésnek kell vala jönni, mely azonban azon okon, mert tanügyi előadónak igen sok egyház, illetve iskola részéről a szükséges adatok nem lettek beszolgáltatta: összeállitható nem volt, ezért az őszi közgyűlésre maradt.

Végül a közügyigazgató egyházmegyei pénztáros az egyházmegye vagyoni állapotáról; számvevő afa pedig az egyes egyházközségek vagyoni állásáról egy terjedelmes és minden tekintetben tanulságos jelentésben számol be. Ezen jelentés is az egyházmegye egyes egyházainak az anyagiakban való gyarapodását konstatalja, jó rendről, takarékosságról emlékezik meg. Úgy a személyes, mint a jegyzőkönyvi elismerés kifejezetten számvevő afa iránt is.

E gyűlésben vette tárgyalás alá a mult közgyűlésből kiküldött bizottság által — tagjai: Lőrinc Gyula kis baconi, Benke Ferenc n.-bacioni, Kovács József hermányi lelkészek — kidolgozott szabályrendeletek tervezetét. Ennek első részét, mely az egyes lelkészek eljárását kívánja szabályozni, egyházközségekhez áttenni, véleményadás végett, határozta gyűlésünk. A többi fejezeteket úgy általánosságban, mint részleteiben igen csekély módosítással elfogadta.

Ezzel, egy pár indítvány letárgyalása után, nt. esperes aa. szivélyes zárószavai mellett, a közgyűlés véget ért.

Közgyűlés után közebéd volt, melyen vagy 30 tag vett részt. Pohárköszöntőkben nem volt hiány.

Pohárköszöntőket mondtak: nt. Kövér András esperes, Zathurecky Gyula főgondnok, Bedő József algondnok, Lőrinc Gyula főjegyző, Benke Ferenc, Balázs Ignác, Cell Ignác, Kovács Sándor, Borsai László, Boda Samu, Pálfi Elek, Boc József, stb ki egyet, ki többet.

Első pohárköszöntőt egyházmegyénk közszereteten álló esperese a fáradhatatlan munkásságu egyházfőre, dr. Bartók György püspökünkre mondotta.

A következő tavaszi közgyűlés helyéül Kőpec virágzó egyházközség jelöltetett meg, azon határozatnál fogva, mely 1899 ben kimondta, hogy az egyházmegye tavaszi közgyűléseit különböző egyházközségekben tartja meg.

I. s

Kérdés

Hol van a Pesten 1848-ban tartott convent jegyzőkönyve?

E convent egyik jegyzője Salamon József kolozsvári tanár volt; a jegyzőkönyv impurumának nagyobb részét megtartotta s többi irataival együtt a zilahi collegiumnak hagyta; jelenleg nálam van.

A borítékra ezt jegyezte Salamon: „NB. a purumot a püspöki levéltárba beadtam.“ A budapesti püspöki levéltárban lehetett; tudakozódtam utánna, választ nem kaptam. Kenessey Béla, theol. igazgató, tudása szerint a conventre vonatkozó iratokat Budapestről Debrecenbe szállították; tehát itt lehet, ha megvan. Talán eljut kérdésem az illető levéltár őréhez s akkor tájékozást kapunk e jegyzőkönyvről.

Még egy eshetőség van, mert Salamon, alább közlendő levele szerint, lemásoltatta a jegyzőkönyvet s leküldötte a Rikán belöli egyházközség részére; ennek levéltárában talán megvan. A levél fogalmazványa, megszólítás és záradék nélkül így szól:

„Ezen f. év aug. 22-kén gyűlésből hozzám Pestre intézett nagybecsü megbizatást elnöki levél kíséretében ugyanott szept. 9-kén tisztelettel vettem. Az ottani körülmények között bezáratott vala ugyan már akkor az értekezlet, de örömmel irhatom, hogy annak egész folyama alatt a tiszteletes egyházi közönség elveivel ellenkező semmi sem történt, sőt inkább midőn a magyarhoni superintendentiák ezen értekezletre papi és világi követeiket egyházvidékenként választották s a képviseleti rendszert életbe léptettek bebizonyították; ugyanakkor a Rikán belöli t egyházi közönség is kimondott elvének szép méltánylatát találhatja. Igyekezem a pesti értekezlet teljes Jegyzőkönyvét a tisztelt egyh. közönség részére leiratni s biztos alkalommal beküldeni, addig is a minket közelebből érdeklő tanácskozmánynak és határozatoknak rövid vázlatát ideírom.

A nevezetesebb pontok a vallásügy minisztere, báró Eötvös úrhoz intézett felterjesztésben foglaltattak és itt különösen kiemeltettek: a) a miniszteri felhívó rendeletben előforduló *reform* kifejezésre nyilvánított, hogy azt egyházunk beléletére semmiképpen nem érthetjük; b) protestáns létünkötől el nem választható önkormányzásunkat fenntartani kívánjuk akkor is, ha az álladalom által segítettünk; c) külállásunkra nézve

pedig óhajtjuk a reformot, s ezt a f. 1848-ki 20-ik tc. 2-ik §-sal bevégzett tényként kimondott rendelete életbéli léptetése által, — az egyenlőség és viszonyosság elve szerint. És itt több pontok hozatnak fel egyházi és iskolai viszonyainkat illetőleg, nagyobbára a magyar-honi körülményekből merítve. Azok között az átmenet, vegyesházasság — ebből született gyermekek sorsa — és a válóperek folytathatása merültek fel; az iskolát illetőleg pedig megjegyeztetett, hogy alapítványunkat közre bocsátani nincs hatalmunkba, de ha az álladalom kivált nagyobb iskoláinkat segedelmezi, hálásan vesszük, s e tekintetben csak azt kívánjuk, hogy a tanítók fizetessenek közpénztárból. Azonban az iskola kormányzatát s különösen a papi seminariumok melletti professorok választását is, a felség felvigyázati jogának megismerése mellett, az egyháznál mint eddig megtartani kívánjuk »

1848-ban nem jelent meg nyomtatásban e jegyzőkönyv, miről a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 1848 ik évi 1616. hasábján levő jegyzet tanuskodik, mely egyébként az unitáriusok jegyzőkönyvére vonatkozik első sorban: „Miatán hasztalanul vártuk ezen cikknek olvasható példányban beküldetését, szíves volt egyik barátunk a meglevő példányból kibetűzni és letisztázni értelmét. Csak így adhattuk azt, melynek nem volt szabad lapunkból hiányoznia. noha a ref. atyafiakéra szert tennünk mindeddig nem lehetett. Szerk “

Tudásom szerint más lapban sem jelent meg. Ha tehát a tisztázott példány sehonnan sem kerül elő, kívánatos az impurumból közzé tenni, a mi megvan.

Tisztelettel kérem az illető levéltárak öreit, szíveskedjenek megkeresni ez érdekes jegyzőkönyvet s közönségünket e lap útján tájékoztatni.

Dr. Török István.

Iskola.

A hódmezővásárhelyi állami segélyben részesülő evang. reform. főgimn. Értesítője az 1899—1900 évről. Az első értekezés: **Az időmérés történetéből.** Demeter István szakavatott tollal mutatja be az időmérés különböző eszközeit.

A második értekezésben nagyon szépen számol be Farkas Lajos **németországi tanulmányutjáról.** Igen érdekesen tünteti fel, a német tájszólás uralmát, melynek az urak és szegények egyaránt hatása alatt vannak. A vallásos élet nyilvánulását látja a művelt ízlésnek megfelelő templomokban és az ünnepi zajtalan életben és az istentiszteletnek építő hatásában, a közös éneklésben, melynek menete gyorsabb menetű, mint a miénk.

A drezdai könyvtár igazgatójának a nyilatkozatát is említi. Alig van a könyvtárban néhány magyar nyelvű munka. **Az igazgató szerint oka az, hogy a német, francia, angol irodalmi folyóiratok ezekkel nem foglalkoznak. Már pedig a könyvtár csak azokat a munkákat szerzi meg, melyeket ezen folyóiratok tárgyalnak. Ezek pedig magyar munkákkal nem foglalkoznak.** Meglehető hatása, hogy minden hídfő, minden kis tér, halom egy-egy műremeknek ad helyet. A warthburgi kastély is egy darab középkor. Az **Émléksorok** megemlékeznek Kiss Gusztáv, Sulc Endre, Sólyom Lajos, ügybuzgó tanárok haláláról.

Azután következik az intézet évi története Pályamunkák, jutalmak. Tanárok létszáma 18. Tananyag. Tankönyvek. Vizsgálatok rendje. Tanulók létszáma 297

Tanulók előmenetele. Minden tárgyból jeles: 20; jó 45; elégséges: 132; egy tárgyból elégtelen 43; két tárgyból elégtelen: 25; több tárgyból elégtelen: 9

Az önképzőkör buzgó munkásságot fejtett ki.

Az 1900—901-ik iskolai év kezdetét veszi szept.

1. Vizsgálatok 1—4-én. Beiratás 1-4. Ünnepies megnyitás 5-én d. e. 10 órakor.

Ujváry Béla kitüntetése. A király Ujváry Bélát, a **Néptanítók Lapja** szerkesztőjét királyi tanácsosi címmel tüntette ki. Ujvárit e kitüntetés éppen abból az alkalomból éri, hogy most telt be közoktatásügyi munkásságának a huszonötödik esz.endeje Ennyi ideje éppen. hogy tanári oklevelet szerzett, miután egyetemi tanulmányait Budapesten, Bécsben és Párisban elvégezte. Először Székely-Udvarhelyen, majd Sopronban tanított, a hol nagy része volt az Irodalmi és Művészeti Kör s a Műpártoló Egyesület megalapításában. Hat évvel ezelőtt a budapesti II. kerületi főreáliskola-hoz nevezték ki tanárnak, rá egy évre pedig a hivataltos Néptanítók Lapja főszerkesztőjének Ujváry, a ki címzetes főreáliskolai igazgató, mint író is érdemes munkát végzett. Írt számos cikket, elbeszélést, tárcát, könyvismertetést, költeményt. Szerkesztette a **Külföld** című tudományos folyóiratot, melyben számos tanulmánya jelent meg. Több önálló pedagógiai munkát is írt, azonkívül több színdarabot. Ezek közül a **Két apa** a Teleki-díjat nyerte meg, a **Gárdisták** című vígjátékot pedig a Nemzeti Színházban előadták. Lefordította Racine **Eszter-jét**, a melyet a Kisfaludy-Társaság elfogadott kiadásra.

*

A szatmárnémeti államilag segélyezett evang. reform. főgimn. 1899—900-ik évi Értesítője Szerkesztő Borsos Benő igazgató. Az Értesítő elején közli a gimn. évi történetének adatait.

Azután **A hazai gyógynövényekről** tartott székfoglaló értekezését közli Majthényi András, rendes tanárnak. Jellemzi a hazai gyógynövényeket és pedig azzal a céllal, hogy ismerje meg az ifjúság hazánk azon kincseit, s felkeltse az ifjúság figyelmét és érdeklődését a hazai gyógynövények és egyszersmind a természet iránt.

Tanárok száma 12. Tanulók száma 310. Vizsgált 293. Jeles eredménnyel 18. Minden tárgyból jó 54 Minden tárgyból elégséges 156. Egy tárgyból elégtelen 20. Két tárgyból elégtelen 20. Több tárgyból elégtelen 30.

A következő 1900—901. év szept. 1-én kezdődik. Javító vizsgálatok szept. 1-én. Beiratás szept. 3, 4, 5, napjain, csakis d. e. 8—10.

Az iskola ünnepies megnyitása szept. 9-én.

Különfélék rovata.

A marosszentkirályi templom lebontása és építése. Nem régiben tudattuk, hogy a m.-szk.-királyi 700 évet meghaladó templom elbontásához s a terv szerinti alapos javításához fogtak. Azonban most már nem újítják meg a templomot. Mert megvettek a 4 falú kellő közepén — Egerszeg, Szentkirály Názánfalva és Kisfaló — egy mértföld hosszúságban, méltóságos Máriaffi Lajos úrtól egy szép helyet s arra akarnak a lebontott és lebontandó názvánfalvi templomból egy szép templomot építeni. Közelebről egy küldöttség megy fel a főtiszteletű püspök úrhoz, hogy útasítást kérjen és lehető segélyt és kölcsönt is, hogy itt az **oláhok tengerében** és az **ultramontán hódítási mania** között valahogyan meg maradjanak.

Gyermekek számára tartott isteni tisztelet Zilahon. Jul. hó 15-én délután az ev. ref. templomban Nyárády László theologus a gyermekek számára

rendezett isteni tiszteletet, mely alkalommal a gyermekek felfogásához alkalmazkodva a szülők iránt tartozó tiszteletéről tartott beszédet. Kisebb, nagyobb gyermekek igen szép számmal jelentek meg a templomban, hasonlóan a felnőttek közül is többen, kik mindnyájan érdekfűződéssel hallgatták a beszédet. Bár az ily isteni tiszteleteknek folytatásuk lenne legalább míg az enyhébb napok tartanak; bizonyosan üdvösebb eredményük lenne, mint az iskolás leányok által mamák nélkül rendezett, de iskolás fiúk által szorgalmason látogatott vasárnap és szerdán délutáni zsúroknak, melyeknek végeztével a mamák nélkül megjelent leányokat a fiúk nagy diadallal kísérik haza.

Jótekonycélú mulatság. A szamosujvári ref. körlelkészhez tartozó kis-iklói ref. leányegyház hívei tek. Ecken János vallásos buzgóságu földbirtokos aa. védnöksége alatt f. hó 15-én nevezett egyház javára jótekonycélú nyári táncmulatságot rendeztek, mely alkalommal a különböző nemzetiségű és vallásfelekezeti résztvevők fényes bizonyosságot tettek az e vidéken uralkodó keresztyéni türelem, elfogulatlan vallásos buzgóság és jó békesség felől. A mulatság 118 korona tiszta jövedelmet hozott a nemzetiségek közé beékelte szegény sorsu magyar ref. egyháznak.

Felülfizetéseket e helyen nyilvánosan nyugtázzuk: Lészay Katalin öngygsa. 4 kor. Kovács Jenő körjzö 2 kor. Hillner János tanár 1 kor László Gyula 2 kor. Feldmann Jakab 2 kor 60 fill. Waschbusch János v. úti főnök 2 kor. Kerekes Pál 4 kor Erdélyi Sándor 2 kor. Weisz Leopold 2 kor. Rúdi Viktor 80 fill. Koroján Sándor 1 kor. Fischer Jakab 20 fill. Kucsuni Mihály 40 fill. Egri László 1 kor. Bercsán János 20 fill. Lázár Valentin 80 fill. Péter János 40 fill. Kúdor Jenő 60 fill. Berecki Sándor 40 fill. Duka János 60 fill. Kispál Mari 40 fill. Kántor Biri 40 fill. Kántor Imre 40 fill. Kis Biri 40 fill. Rigó Ilona 40 fill. Szováthi Mihályné 80 fill. Bara Ferencz 1 kor 20 fill. Bucsur Mihály 40 fill. Lór János 80 fill. Lór Sándor 40 fill. Szakács József 40 fill. Veres Gyurka 20 fill. Irsay Miklós 1 kor Sipos György 80 fill. Fodor Sándor 40 fill. Görög Manó 80 fill. Hándel Dániel 80 fill. Gergely Károly 1 kor. Lázár Alajos 60 fill. Kovács Ákos 1 kor 40 fill. Csehi Sándor 80 fill. Ecken család 2 kor. Bogdánffy Gábor 2 kor. Gócs Sándor, n-iklói nagybirtokos 10 kor. Kovács Márton 2 kor.

Szamosujvárt 1900. Julius 21-én. *Kovács Ákos* körlelkész, mint rend. biz. elnök.

Mulatság. A deési ev. ref. egyház orgona-alap és a Deés-Cziczhegyi hívek keblü pénztár-alapja javára Deésen, 1900. évi augusztus hó 5-én (vasárnap) a Deés Cziczhegyi áll. isk. közelében fekvő gyümölcsösben táncmulatságot rendez.

Nyilvános köszönet. A néhai magyar-gyermónostori Kabós Ferenc özvegye Árva Szodorai Anna által 1760. év Aug. sztus 6-ikán épített szószék és szószék koronájának újra festését és javítását *Móra Gábor* árpástói buzgó egyháztagnak 80 korona kegyes adományja által lehetővé tette.

Fogadja a mélyen tisztelt nemes keblü jóltevő kegyes adományáért árpástói ev. ref. egyházunk részéről és a magam részéről is hálás köszönetünket. Kelt, Árpástón 1900. évi Julius hó 21-dikén. *Csejdi Jenő*, ev. ref. pap

Gyászír. Már özv. Onodi Weress Kálmánné szül. Kónya Luiza, mint bánatos neje; Kálmán, Kelemen, Zsigmond, Izabella és férje Fekete Sándor, Károly, Móric és József, mint gyermekei; Kónya József nyug. ev. ref. lelkész, mint apósa; Onodi Weress Sándor sárdi ev. ref. lelkész és neje, Onodi Weress Máli és férje Szöllösy Károly sárdi birtokos, Onodi Weress István gyógyszerész és neje, Onodi Weress Mari özv. Berde Sándorné, mint testvérei, a szív legmélyebb fájdalommal tudatják, hogy a legjobb férj, gondos édes apa, szerető testvér és rokon *id. Onodi*

Weress Kálmán, felenyedi ev. ref. lelkész életének 60-ik, boldog házasságának 29 ik évében, rövid, de súlyos szenvedés után, folyó hó 23-án délelőtt 10 órakor megszűnt élni.

Meggyengült, elbomlott a földi sátor, mely fölött öröme és bánatnak, vesztésnek és áldásnak változatos és hosszú napjai vonultak végig; de lakója, az Isten előtt kedves lélek, nem bomlott el. Hanem fölötté a romolhatatlan sátor, hogy folytassa munkás földi pályáját a boldogok honában. Temetése jul. 25-én délután 4 órakor volt. Legyen emléke áldott, nyugalma csendes!

Találkozóra felhívás. Bizalommal kérem azon teológus társakat, kik 1868-ban Nagy-Enyeden ugyanazon vajda feketesége alatt állottak, hogy a harmadik találkozóra megjelenjenek Nagy-Enyeden. szept. 1-én, d. e. 10 órakor, a teológusok régi termében, hogy megzendítsük a *Tebenned biztunkat* a Megtartó Istennek hálaadására. Előleges tájékozódás végett értesítsenek azok is, a kik jönnek, azok is, a kik nem jöhetnek. Szintén értesítsenek azon társaink utódainak állapotáról, kik netalán közelükben elpihentek. Backa-Madaras, 1900. július 22. (u. p. Vaja, Maros-Tordam.) *Vitus Lajos*, (m. e. tanár.)

A Magyar Szó. Hogy a *Magyar Szó* hivatást tölt be, szükségét pótol, azt a lap elkeseredett politikai ellenfelei is kénytelenek beismerni — félévi fenállása után, Alig mulik nap, hogy a napi sajtó ne foglalja köznek azokkal az eszmékkel és aktuális napi kérdésekkel, melyek a *Magyar Szó* révén kerültek színyegre.

És ez nem külön erénye a *Magyar Szó*-nak, hanem természetes következménye a jelenlegi közállapotoknak. A *Magyar Szó* az egyetlen igazi ellenzéki újság, mely elszánt, de becsületes harcot folytat a jog, törvény és igazság mögé rejtőzködött hipokrizis ellen. A *Magyar Szó*-t a jóízű és irodalmi tisztességen kívül semmi sem feszélyezi a szókimonásban. Publicistái ép oly független nagy kvalitású írók, mint a milyen független magyar politikusok.

Minden rovata élén előkelő, megbízható újságíró áll, s az ifju vállalatnak minden munkása a kivívott s kivívandó sikerek által buzdulva, élénken végezi feladatát.

Ez a magyarázata annak, hogy a „*Magyar Szó*“ ma a legélénkebb magyar újság. A lap barátai nem olvashatják nagyobb figyelemmel, mint a lap ellenei, a kik jól tudják, hogy a kíméletlen, nagy igazságokat csak ez a lap tudja és meri megmondani.

Ez az első félév kész eredménye. A lap barátai napról napra szaporodnak, s ezzel a szaporulattal természetes lépést tart a lap tartalma és minden belső és külső erénye.

A vidéki közönségre fontos, hogy a „*Magyar Szó*“ már este 5 órakor megjelenik, s így a legtávolabb vidékek közönsége is kézhez kaphatja másnap reggel.

A „*Magyar Szó*“ előfizetési ára: egész évre 28 korona, félévre 14 korona, negyedévre 7 kor., egy hóra 2 kor. 40 fillér. Szerk. sztőség és kiadóhivatal Budapest, IV. Sarkantyus u. 3.

Hasznos tudnivalók. Gyomorégés vagy felbőfőgsnél igen jó hatással bír az úgynevezett czukrozott kalmusz-gyökér, melyet 10 fillérért minden fűszerkereskedésben lehet kapni. — Ezüst kanalakból a tojásfoltokat kivehetjük, ha kormot porrá törve megszitáljuk s azzal dörzsöljük le. — A füst által beszenyeződött aranyozásokat gabonapálkával mossuk le. — Olajfestményt megtisztíthatunk tejbe mártott szivacsos. — Csillárok tisztítása. Tört és szitált krétaporba puha taplót mártunk s azzal dörzsöljük. Utána száraz flannellel töröljük le. — Hangyáktól megtámadott helyekre friss turbuly leveleket szórunk, vagy szétmorzsolt élesztőt hintünk, melytől elpusztulnak a hangyák.

Hogyan élhetünk sokáig? Dr. Pearson chikagói orvos, a ki friss erőben, jó egészségben tiporja életének 80-ik esztendejét, határozottan kijelentette, hogy ő 100 esztendeig él folytonos egészségben és jó erőben. Életelvi, a

melynek a betartásából másoknak is 100 esztendő kort ígér, a következők: A legtöbb ember a fogával ássa meg a sirját. Csak semmiféle torta vagy édes kalács, s akkor nincs se betegség, se fájdalom. Ne hajszoltasd magadat sohasem a félelembe, ne izgattasd fel soha magadat, a bosszúság minden pillanata az élet egy morzsájának elvesztését jelenti, ha meghülsz, végy be kinint és egyél egy gyümölcsöt. A pénzedet osszad szét, az örömet szerezz és meghosszabbítja az életet. Se kávé, se teát ne igyál, mert az rongálja a szívet. A főzelék és a gyümölcs az embert fiataloságának a megőrzéséhez segíti, többet ér, mint minden «ifjúsági forrás» és orvosi szer. Megjegyezzük, hogy a doktor, hiven életvéhez, 14 milliónyi vagyonát jótékonyan szétoztotta. Sok ilyen Mathuzsaemet a világnak!

Hivatalos rész.

2936—1900.

ÉRTESÍTÉS.

Az egyszersmindenkori közalapi segélyben részesült egyházakhoz s Nagytiszteletű Esperes aáihoz.

A folyó évben tartott főt. Egyetemes Konvent által megszavazott közalapi egyszersmindenkori segélyek kiosztása céljából fölhívjuk mindazon egyházainkat, melyek az ideí Konventi jegyzőkönyv 9. pontjában foglalt kimutatás szerint segélyben részesültek, hogy az ott kitüntetett összegről szóló szabályszerű bélyegtelen nyugtáikat azonnal kiállítani s illetékes espereseikhez haladéktalanul fölküldeni sziveskedjenek, a honnan is azok egyszerre kimutatásba foglalva és esperesi aláírással láttamozva küldendők be pénztárunkba kifizetés végett.

Felkérjük végül Nagytiszteletű Esperes aait, hogy a kiadandó segélyeknek a kitűzött célra fordítását szigoruan ellenőrizzék.

Kolozsvárt, 1900. július hó 25-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Maksay János,
titkár h.

858—1900.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *gyalakuti* egyházközség *énekvezértanítói* állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson és kerten kívül díjlevél szerint 800 korona. Ezen összegben benne van a 292 koronát tevő államsegély, az egyháztagok által fizetendő 258 korona készpénz kepe, 80 korona tandíj, 50 korona a magtár-alapból, 3 öl tűzifa 42 korona értékben, 5 kalongya udvari búzakepe 8 korona értékben, 6 hold 500 □ öl szántó és kaszáló 54 korona kat. jövedelemmel számítva a díjlevélben. Közmunkatétel 16 korona

Oly pályázók, kiknek neje tanítónő, előnyben részesülnek, mivel a 800 koronával díjazott tanítónői állás is üresedésben van.

Pályázati határidő: 1900. augusztus hó 24., mely időig a kellően felszerelt folyamodványok nt. Ravasz János esperes aáihoz Nyárad-Szeredába küldendők.

Kolozsvárt, 1900. július hó 30-án.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

835—1900.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett lecsméri kántortanítói állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás és kerten kívül 800 korona, a mely áll 4 hold 347 □ öl canonica portio, 106 kor. 56 fill. búza, 47 kor. 30 fill. borpénz, 34 szeker tűzifa, 51 kor. 40 fill. tandíj, 8 korona stóla és 540 korona államsegély élvezetéből.

Kötelessége a kántori s tanítói teendők teljesítése, lelkes akadályoztatása esetén annak helyettesítése.

Miután a templomban rövid idő alatt orgona állítatik fel, kívántatik az orgonázásban való jártasság Oklevéllel is felszerelt pályázati kérelmek nagytiszt. Viski Pál esperes urnak küldendők Zóványra f. é. augusztus hó 24-ig.

Kolozsvárt, 1900. július hó 30.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök

888—1900.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett deesházai kántortanítói állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel s kerten 700 korona készpénz az egyház pénztárából félévi utólagos részletekben fizetve; 30 korona jövedelem a canonica portio élvezetéből és stóla.

Kötelessége a kántori és tanítói teendőknek törvényszerű elvégzése.

Pályázati határidő 1900. augusztus 30.

Kellően felszerelt s oklevéllel is ellátott pályázati kérvények nt. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zóványra. Kolozsvárt, 1900. augusztus hó 1-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

HELYREIGAZÍTÁS

A somlyó-újlaki papi állomásnak e lapok f. é. 28. számában megjelent pályázati hirdetményében 828 kor. 92 filléryi összeg, mint a javadalom 1200 koronáig való kiegészítése szerepel, holott az említett összeg a papi fizetésnek **1600 koronáig** való kiegészítése, a mit ezennel helyreigazítunk.

Kolozsvárt, 1900. augusztus hó 1-én.

A szerkesztő.

153—1900. PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegiumnál a jövő, 1900—1901. tanévben két magyar-latin (az egyik esetleg latin görög) helyettes tanári tanszékre pályázat hirdettetik.

A megválasztandó helyettes-tanár évi javadalma 1600 korona, benlakás az intézetben, fűtés, világítás és takarítás

Kötelessége a zsinati törvényekben meghatározott heti óraszámában a saját szakcsoportjába tartozó. vagy rokon tárgyak tanítása, felügyelői kötelességek teljesítése az internátusban.

Pályázhatnak olyan ev. ref. vallású tanárjelöltek, kik az egyetemi tanfolyamot elvégezték s legalább alapvizsgálatot tettek.

Pályázati határidő f. évi augusztus hó 10-ig.

A szükséges okiratokkal felszerelt folyamodványok, a kollegium Elöljáróságának czimezve, a gimnázium igazgatóságához küldendők be.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium Elöljáróságától 1900. július 12-én.

Désy Zoltán,
gondnok,

Kóbori János,
jegyző

Czorny-órák!

Palota-, városházi, gyári és lak-tanya-órák berendezését a legelőnyösebben eszközi

MEYER KÁROLY UTÓDA
MÜLLER JÁNOS,
I-ső magyar óragyár gőzerőberendezéssel

Budapest, VII., Kazincy-utca 3.

(9—12) *Képes árjegyzékek és költségjegyzékek bérmentve.*

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
fél évre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Dr Gyarmathi Sámuel,
zilahi reform. kollégiumi első tanár és
európai hírű nyelvtudós emlékezete.

(Irtta és felolvasta dr. Both István, tanár, a zilahi reform. kollégiumnak 1900. április 29-én tartott kegyeletes ünnepén.)

(Folytatás.)

Gabelentz, az újabb kor egyik legjelesebb német nyelvtudósa »Nyelvtudomány« c., 1891-ben Lipcsében megjelent munkájában a következő elismerő nyilatkozattal adózik a mi Gyarmathink érdemeinek. Említve Sajnovicsot, mint a finn-magyar rokonság első hangoztatóját, így folytatja; »A grammaticai nyelvhasználat atyja egy másik magyar, Gyarmathi Sámuel, a ki, mint maga kifejezi, anyanyelvének a finn eredetű nyelvekkel való rokonságát grammaticai alapon nyelvvalakok összehasonlításával bizonyítja«.

1798. végén visszatér hazájába, de 1799-ben már ismét Bécsben van gróf Bethlen Gergelyvel. Itt találja őt a zilahi egyház kebléi tanácsának meleg hangú felhívása, hogy ezen iskola tanári állását fogadja el.

Ime az elmondottakban vázoltam Gyarmathi életének és működésének a tanárkodásig terjedő folyamát. Rövidség okáért a száraz adatok felsorolására szorítkoztam, de, úgy hiszem, ezek is eléggé támogatják ama rövid jellemzésnek igazságát, a melyet tuzetesebb tanulmány alapján foglaltam össze Gyarmathiról.

Lássuk hát, hogy kit hívott meg első tanárának a zilahi ev. reform. egyház presbyteriuma?

Egy férfiú volt ez, kit kora gyermeksége óta a tudni vágyás nemes szenvedélye vezérelt, kinek nagyratörő lelkét ki nem elégítette az a különben igen nemes hivatás, hogy a szenvedő emberiség fájdalmán enyhítsen; neki az ép erőben munkáló, a haladó, fejlődő emberiség teendője kellett. Ott van s egyéni erejét, képességét igyekszik mindenütt a munkáló tömegével egyesíteni, a hol a nemzet s az emberiség egyegy lépést tesz a haladás útján. Az összes tudományok, de főként a nyelv kérdései, az általános művelődés, a találmányok, a polgári szabadság azok a fontosabb eszmék, a melyek nagy lelkét foglalkoztatják. Egyéni, személyes önzés nincs benne, mintha nagy lelkét az

egyennél szélesebb körű család eszméje sem tudná betölteni. az ő családja a nemzet, annak fejlődésén fáradozik zajtalanul, annak haladását szolgálja teljes erejével. Önzetlensége eléri azt a határt, amit a közönséges felfogás könnyelműségnek hajlandó nevezni; oly könnyen s annyiszor változtatja helyzetét, olyan könnyen mond le biztos állásáról a bizonytalanért, hogy pályafutásának ezen tulajdonságát sajnálni kezdenők, ha nem tudnók — más nagy férfiak példájából is — hogy épen ebben rejlik a nagyság titka. Kenyeret mindenüvé rendelt a gondviselés s ő nem a helyhez kötött biztos kenyérért, hanem az áldozatot kívánó eszményekért szenteli életét. Midőn a nemzet és a nemzeti nyelv érdekében teljesített szolgálataival két ország elismerését teljes mértékben kiérdemelte, itt meg nem állva szélesebb munkakört, nagyobb munkát keresett, az emberiségért, az emberek számára dolgozott. Megtanulta s tanította a nyelvek egybevetéséből, hogy miként kereshetik a nemzetek családfájuk leszármazását s a népek nagy tömegében a hozzájuk közelebb álló testvérnemzetet, ez által útját egyengette a lelkében élő ama magas fokú emberszeretet terjedésének, a mely minden nemzetben közelebbi vagy távolabbi rokonnak, minden emberben testvért látott. Szorgalmas, kitartó munkássága e téren is meghozta gyümölcsét, a művelt Európa elismeréssel adózott a tudósnak.

És most lássuk, milyen volt az állás, a melyet felajánlottak számára?

Tisztelt Hallgatóság!

Száz esztendő nagy idő, nagyobb, minthogy közvetlen benyomások, személyes tapasztalatok alapján betekinthetnők; elegendő arra, hogy a nemzet és társadalom, vagy egyes intézmények életében jelentékeny változásokat idézzen elő. Ha ezen iskola száz év előtti alakjáról s belső állapotáról akarunk magunknak képet alkotni, nagy különbséget fogunk találni a mai viszonyokkal szemben. A mai igényekhez mérten ime már nagyon is szűk elhelyezésnél még sokkal szűkebb volt az akkori. A templom udvarán ma egyháztanácsi gyűlésteremül és magán lakásul használt földszintes épület az időközben lebontott emeleti helyiségekkel szolgáltatva elhelyezését az iskolának, a mely eddig több

mint másfél századon keresztül Kolozsvárról és Debrecenből egy-két évi időtartamra hozott rectorok vezetése alatt u. n. particula jellegű iskola volt s épen ez előtt 100 esztendővel, a Gyarmathi idejövetelével nyert szerény igényű collegiumi szervezetet.

Hogy milyen szerény, milyen nagy terhekkel s csekély javadalommal járó volt az újonnan beállítandó professori állás, arról leghívebb bizonysgot tesz az 1799. dec 27-én Gergely László főcurator és Balogh Mihály főnotarius aláírásával tett meghívó levél, melyben a tanítói szék megüresedésének elbeszélése után következik:

»Esméretes levén némelyikünk előtt a magyarság kimivelésére, ennek más európai nemzetekkel atyafiságban való lételére tett grammaticai munkáiból az Úrnak az, hogy nem unná talán a tanuló ifjakkal is bibelödni; e mellett megnyilatkozván (kinyilatkoztatván) előttünk az a valóságos nemes szíve az úrnak, mely arra vér, hogy szegény iskolánk boldogításáról nem csak gondolkodna, hanem ha eszközöket találna, ennek tökéletesítését törekedése céljává tenné, amint ezen hajlandóságát megsajdítván, noha nem tudhatjuk, mi módon gondolta a Doctor úr használni oskolánknak, de mi ezen törekedést úgy gondoltuk legnyomósabban hasznunkra fordítani, ha oskolánk állandó Tanítói hivatalát az Úrnak ajánlani bátorkodnánk.

Elő tüntek itt mindjárt az akadályok, melyek ezt az utat járhatatlannak tenni gondoltattak. Ilyen elsöben az, hogy a Doctor úr már ezen nemes K. Szolnok vármegyében Phisikusi hivatalra meghívatott lévén, talán inkább ezt, mint amazt fogná elfogadni 2. Hogy egy valóságos Mtságos Gróffi nagy udvarban mind fizetése, mind nyugalma nagyobb lévén, ezt amazzal felcserélni nem fogná. 3. Hogy az oskolán kívül tanítói házuk nem lévén, talán a mostani Rectori ház nem volna elegendő befogadni érdemes személyét. 4. Hogy míg együtt idővel más tanítóról is gondoskodhatnánk, addig egyedül kellene tanítani Deákjainkat, azaz a három első Classissokat.

A bőbeszédű meghívó levél e felhozott nehézségek mindenikére megadja a lehető feleletet is. Lássuk ezek közül csak a lakásra vonatkozót:

»Az harmadikról (t. i. a lakásra vonatkozó nehézségről) úgy tudósítottunk, hogy a Doctor úr egy egyes személy, az a ház is egy szoba, de tisztességes és elég tágas, nem méltó ugyan, de türhető, befogadó szállása a Doctor úr használni szerető nemes alázatosságának. Külömben is a mostani időben az erkölcstelenül szerető és kikapni siető ifjuságnak egy szüntelen köztök lakó Igazgató kell a szorgosabb vigyázattal való zabozás végett, míg a nemeselb erkölcs szépsége rajtok foganatosabb nem lesz« stb.

Végül a javadalmazásra térve ezt tartalmazza a meghívó levél:

»Ezek a könnyítő környülállások minket arra indítanak, hogy a Dtr. úrnak oskolánk boldogításáról való szándékát ilyen módon használni kívánnók a mostani tanítói fizetésre, (mely minden egyes gazdától másfél veder bor, mindössze közép mértékben 7—800 veder, e mellett az három Classisért 15 v. frt; minden hónapra két véka búza és 6 v. frt. fára esztendőnként), a mostani rectori házban a mostan tanítottak-

nak tanítására a Doctor urat hívó levelünkkel meghívók« stb.

Ezeket ajánlja fel a zilahi presbyterium Gyarmathinak, ezt a fizetést az európai hírű tudósnak, egy szobát lakásul az Európát beutazott doctornak. És Gyarmathi — a mit még a presbyterium se mert reményleni — a megyei főphysikusi állás helyett az igénytelen tanári állást fogadta el

(Folytatása következik.)

Igazgató tanácsunk üléséből.

Kolozsvártt, 1900. július hó 21.

(Folytatás és vége.)

A detreheimi körlelkészi állomásra, főt. Püspök aa. ajánlata alapján, Decsy István szanki helyettes lelkész aa. neveztetett ki, főhivatván állomásának mielőbbi elfoglalására.

A kackói egyházközség indokolt kérésére kiutalt ig. tanácsunk az egyház központi kezelés alatt álló alapjából 1314 koronát, a papiház renoválására és ugyane célra 300 korona kölcsönt is folyósított 6°/_o kamat és 10 év alatt leendő visszafizetés föltétele mellett.

Nagy István, harasztosi lelkész aa. a »Dehreceni Protestáns Lap« hasábjain a nagyenyedi egyházmegyei hatóságot és igazgatótanácsunkat méltatlanul gyanúsító cikkeket téven közzé, e miatt ellene a fegyelmi eljárás elrendeltetett és a széki egyházmegyei delegált bíróság által lejártatott. A feddésre szóló ítéletben úgy a közvádló, mint vádlott megnyugodván: az így jogerőre emelkedett ítéletet ig. tanácsunk is tudomásul vette.

Tötös György, monói, Beregszászi György, szásmátéi és Kádár Andor csekefalvi h. lelkész aainak az 1899. évi állami fizetés kiegészítési összeg folyósítása iránti kérését nem találta ig.-tanácsunk teljesíthetőnek, mert praecedens eset van rá, hogy a miniszterium csak oly helyettes lelkészek részére engedélyezi a kongruát, kik a második lelkészképesítő vizsgát is letették, vagyis teljes papi képesítéssel bírnak.

A sepsiszentgyörgyi kollégium bejelentéséből örömmel vette tudomásul főhatóságunk, hogy nagys. Ujvárossy József, kir. tanácsos, főgondnok aa. 2000 koronás alapítványt tett, a kollégium tápintézete javára.

A nagyernyei egyház. kántortanítói kepéjének, évi 253 kor. készpénzzel való megváltása, az egyház erdejéből befolyó jövedelem terhére engedélyeztetett.

A magyarosi egyházközség indokoltan kérvén az engedélyt lelkészi állomásának ez év őszéig leendő üresen hagyására: az részére megadatott.

A maros-gezsei iskola tervének némi módosítása és a szilágy-szentkirályi egyházközség új papilak-terve műszaki előadónk véleménye alapján, jóváhagyatott.

A seprődi ev. ref. egyházközségnek kiutaltatott 100 kor. központi kezelés alatt álló regálétökéje, iskolaépítési célokra, de visszahelyezés föltétele mellett.

A sarmasági kántor díjlevelének megállapítása ellen ottani lelkész aa. kifogást emelvén, ennek folytán az megerősíthető nem volt, hanem leküldetett az ügy az egyházmegyei közíg. bírósághoz, első fokban való elbírálás végett.

Bartha Lajos, vajdahunyadi esperes aa. vázolja ama hátrányokat, melyek több papi állomás üresen állása folytán az egyházi élet rovására következnek, előterjesztést ajánl a közoktatásügyi Miniszter úrhoz arra nézve, hogy a teljes képesítéssel nem is bíró helyettes lelkészek részére is folyósítsa a kongruát, mert máskülönben igen sok papi állásra még helyettes lelkész sem lesz kiküldhető. Igazgatótanácsunk ez alapon meg is tette előterjesztését oly módon, hogy a teológiát végzett és első képesítő vizsgát kiállott helyettes lelkészeknek, a teljes képesítés egy év alatt leendő megszerzésének föltétele alatt, útaltassék ki a fizetést pótló államsegély.

Ajánlattal terjesztette föl ig.-tanácsunk a közoktatásügyi miniszteriumhoz az egeresi egyházközség ama kérését is, melyben az iskola államosítására vonatkozó szerződés ama kötelezettsége alól kéri fölmentését, mely szerint a tanítónak lakást adni tartozik.

A krakkói egyházközség templomrenoválási és papi lak átalakítási terve és költségvetése, némi egyszerűsítések ajánlatával jóváhagyott, de az építkezés megkezdése, fedezet hiányában, nem engedélyeztetett.

Püspöki ajánlat alapján kinevezte ig.-tanácsunk Teleki Mózes bukaresti kántortanító aát a ploesti pap-tanítói állomásra azzal a kötelezettséggel, hogy egy év alatt a laikus missionáriusi vizsgát tegye le.

A szilágysomlyói számadások megvizsgálása rendjén az ottani lelkész aa. terhére többrendbeli mulasztást konstatálván ig.-tanácsunk, fölkérte főt. Püspök aát, hogy az illető ellen a fegyelmi eljárást mielőbb rendelje el.

Végül a b. e. Szász Domokos püspök aa. hamvai fölé emelendő siremlék tervét fogadta el ig.-tanácsunk és megbizta az e tárgyban kiküldött bizottságot a beszerzés és felállítás körüli teendőik végzésével. r. s.

Iskola.

Vallástani kézikönyv a népiskolák 1. 2. 3. 4-ik osztálya számára fogja elhagyni a sajtót e hó tolyamán. E tankönyv valláserkölcsi elbeszéléseket, imákat, az ó- és új-szövetség legtanulságosabb történeteit foglalja magában; terjedelme körülbelül hét nyomtatott ív lesz. A nagy-enyedi egyházmegye megbízásából Jancsó Lajos m.-ujvári lelkész szerkesztette e hézagpótló munkát. Az egyházmegye bíráló bizottsága nemcsak használhatónak, hanem teljesen jónak, sőt arra is méltónak ítéli e könyvet, hogy azt elfogadás és minél szélesebb körben leendő terjesztés végett, legmelegebb ajánlattal a méltóságos igazgató-tanács elé terjessze. A revideálással az egyházmegye Ujvári István m. ludasi lelkészt bízta meg, kinek alapos munkája még emelte a mű értékét. Az ismertetésre nt. Kenessey Béla, theologia fakultásunk érdemes igazgatója vállalkozott. A kiadást és szétküldést Stein János hírneves könyvkiadónk vállalta magára. Tisztelettel kérem lelkésztársaimat, sziveskedjenek Ő hozzá egy levelező lapon bejelenteni, hogy hány példányra van szükségük a vezetésük alatt álló iskolában; minek alapján a szétküldés szeptember 10 ig megtörténhessék. A bejelentett példányokon kívül, egy példányt lelkésztársaim részére ingyen szolgálunk; egy könyv ára 35 kr (70 fillér). Azért vállék bátor már előre felhívni lelkésztársaim figyelmét jelzett tankönyv megjelenésére, hogy becses megrendeléseiket idejekorán tehessék meg.

Előre jelezhetem azt is, hogy az egyházmegye megbízásából Szécsi Ferenc felvinczi lelkész »Iskolai biblia« összeállításával foglalkozik, mely az 1901 év tavaszán jelenik meg és fentebb ajánlt tankönyvnek kiegészítését képezi, mint olvasókönyv.

Maros-Ujvár, 1900. július 30 án.

Jancsó Lajos,
ev. ref. lelkész.

Értesítés és felhívás.

Van szerencsém teljes tisztelettel értesíteni a tisztelt lelkész és tanító kartársakat, hogy a *Református vallás rövid foglalatját* most ötödik kiadásban adom közre, azon 4000 példány után, mely a tisztelt lelkész és tanító kartársak pártfogása útján már közkezen forog az iskolákban. A használat és az újabb megrendelések mutatják, hogy e Foglalat sikeresen használható a *bibliai vallástanításnál*, a mi felbátorít az újabb kiadásra.

E kiadás 10,000 példány, külön címlapos birítékkal. Egy darab ára most is 5 krajcár. 10 példányra jár egy példány, 10 példánynál kevesebb nem rendelhető.

A pénz előleges beküldése esetén az elküldés díjmentesen fog történni.

Megrendelhető Gombos Ferenc Lyceum könyvnyomdájában Kolozsvárt

Kolozsvárt, 1900. aug.

Teljes tisztelettel:

Németh Sándor,
helyettes lelkész.

A nagy-enyedi evang. reform. Bethlen-kollegium Értesítője az 1899—1900-ik évről. Kiadta az Igazgatóság. Az első helyen Székely Ödön, rendes tanár székfoglaló értekezése, melyet felolvasott 1899. június 8 án. Az értekezés címe: Neveljünk erkölcsös jellemet s gentleman-t!

Rövid, de annál tartalmasabb értekezés, mely igazán atyai jóindulattal szól a gymn. nevelői feladatáról. Azt kívánja a gimnaziuntól, hogy ne csak pusztán tudáskészlettel lássa el a tanulót, hanem szívvel, akaraterevel és tettekkészséggel.

Igen helyesen mondja, hogy a gymn. minden tárgyának a nevelés, szívnemesítés szolgálatában kell állania.

Mi igazán örvendünk, mikor látjuk, hogy átlátják az emberek, hogy az iskolának nemcsak a tanítás, hanem a nevelve-tanítás a célja.

Örvendünk, hogy az ifjú tanár is e nevelve-tanító célnak a szolgálatában áll.

A) *Tanító-testület*: Nyugalmozott tanár 3, rendes tanár 14, helyettes tanár 2, szaktanítók 4, köztanító 5.

B) Közli a Bethlen-kollégium főgymnáziumának ez évi történetét, az ifjuság hazafias érzésének ápolását, szól a tanulók fegyelmi állapotáról, a mely sok tekintetben kedvezőtlen volt. Voltak kirándulások, tornaverseny. Jön azután a tananyag kimutatása.

Statisztika: Rendes tanuló 420, magántanuló 6, kilépett 26, vizsgálatlan maradt 3.

Vizsgálatot állott 397.

Érettségit tett 23

Előmenetel: Jeles 31, jó 71, elégséges 214, elégtelen 81.

C) Azután jő a tanítóképző értesítője. Tanárkar. Tanárok száma 9. Tanítás munkája. A tanulók tevékenysége: magántanítás, szobafelügyelet, legatio, önképzőkör, dalkar, pályázatok.

Statisztika: Rendes tanuló 74, magántanuló 21, összesen 95.

Előmenetel: Kitünő 2, jeles 20, jó 35, elégséges 7, elégtelen 23.

D) A gyakorló és elemi iskola Értesítője.

Tanítói személyzet 4.

Tananyag. Névsor.

Statisztika: Rendes 138, magán 3, kilépett 5, vizsgálatot tett 135, vizsgálatot nem tett 1.

Élelmezés a konviktusban. Minden bennlakó kötelezett tagja. A teljes díjfizetők fizetnek 160 koronát.

Részkedvezményesek: $\frac{3}{4}$ kedvezményesek 40 koronát, $\frac{1}{2}$ kedvezményesek 80 koronát, $\frac{1}{4}$ kedvezményesek 120 koronát fizetnek.

A díjakat 8 egyenlő részben kell befizetni minden hónap 5 első napján*.

A jövő isk. év kezdete szept. 5. d u. 3 óraker. Tanítás kezdete szept. 6. Helybéli tanulók aug. 31-én, a vidékiek szept. négy első napján íratkoznak.

Képek a parókhjáról.

— Nyílt levél édes anyámhoz és tanuló leánykáimhoz. —

..... Igen; emlékszem még jól azon időre, midőn édes anyámék a nagyenyedi kollégyomba felkészítettek. Mennyi töprengés, mennyi aggodalom, én Istenem! Már csak az a tudat, hogy ma-holnap elhagyja a gyermek az édes anyai ágyat, — milyen jó *álom* is az édes anya mellett *álmodni*; el a nagy almafát ott a ház előtt, melyet annyiszor megmászott a gézengúz, már *virágzáskor* lesve az *almát*; el a madárfészkeket a nagy csűr szalmás hijujában, — elhagyja a csirkekergetést, ágyastaposást, az eresz alatti hintázást, — el mindent, a miért annyit dorgálta, sokszor seprűnyéllel is: de ha most mindezeknek véget vet a nagyenyedi kollégyom. Hogy miért is találták fel, vagy legalább miért nem találták közel ide, a kert végibe, vagy a kapu eleibe. Mi lesz akkor vele, — kivel évődik, kivel nyugóldódik, s palacsintasütéskor kivel békél meg, neki adva a legelsőt, a legszebbet, a legjobbat?

Nemde bizony, ha a *malom megáll* és nem zakatol, a molnár még álmából is *felretten*, a nagy *csendesség* miatt. Hiszen mi az az egyhangu vizzugás az élet mindennapi gondja, a mit az álló kerekék között tova futó víz csinál? *Rémítő csend, tele garat, keréktorgás nélkül*.

Ugy van az anya gyermekeivel. Futnak, törnek, lármáznak, a miért sok kikapás is történt. De ha egyszer valami ok miatt, — kollégyombamenetel — megszűnik a gyermeklárma, akkor, akkor az anya mint az álló malom melletti molnár...

.... Igen; emlékszem még, édes jó anyám, a te sok aggodalmadra, s olykor vesszőcsapásaid mellett, annyi, de annyi öleléseidre, meleg csókjaidra.

Hajad őszi kezdesének a dátumát is tudom. Mikor kollégyomba készítettetek. Szegény apám már tudta a módját, ő *magyarázta*, neked csak *tenni* kellett.

Két darab párnahaj minek arra a párnára a fejünk alatt, az egyiket, a szebbiket lehuzzuk fijam, — kezdte apám a magyarázást — s az igen jó lesz neki Enyeden. Ott a szentkirály utcai nagy csúrnél töltöttük meg mi is finom tinódi búzaszalmával. A *surdély* töltelékéről sem kell aggodalmaskodni, mert hiszen azt a szolgálfi k a publikára, vagy két öszszehuzott ládára, csak úgy laskamódjára szokták kiteríteni. Takaróval, jó kemény csergeposztóval, majd csak ellátják a juhok, — alsó lepedő, töltetlen surdélyra felesleges, felső lepedő pedig bőven kitelik a Halom előtti földben termett kenderből, a változóval együtt.

Vegyük csak pennára. Irjad: 1 párnahaj, 1 surdély, 1 takaródzó lepedővel, 2 pár változó és csizma-kapca.

És a ruha anyjukom? Tudod mit? Nem emlékszel arra a gerókra, ott vesztegel a nagy láda fenekén, mióta a 48-diki forradalom a deákságból haza szök-

tetted; hogyne emlékeznél, hiszen sokszor emlegettem neked? Nohát, abból tisztességes vasárnapi ruha lesz, viselőnek pedig igen jó az a szöttes, a melyik most is rajta van. — Csak éppen szabó kellett, s meg volt a parafernum.

— Kés, kanál, tányér, villa? — Én Istenem, mi minden nem jut eszedbe te anyjuk! — Hiszen az nem úgy megy Enyeden. — Ott a szolgálfiú vagy kosztot hord urfiaknak, s akkor porcellán tányérből eszik ezüst kessel és villával, vagy pedig félkosztot kap a nagy, áldott emlékü Bethlen-beneficiumból, s akkor vehet egy két krajcáros pléhkanalat, s azzal igen jól meríthet a közös tálból; a másik félkoszthoz (kofapecsenye), melynek ára bizony majd a tinók árából kell kikerüljen, nem kell egyéb, mint egy fanyelű bicsok, s az van neki kettő is.

Egészen biztos alapokra fektetett jövő. Te aztán édes jó anyám a 2. szám alatt feljegyzett surdélyba pakoltad az 1. 3—4. sorszám alatti leltári tárgyakat, keresztben-hosszában átpárgázva jól, hogy kiálljon egy tiz napos tengelyen való utat. A mi a tinó árából megmaradt, az meg a mellénynek e végre egészen külön készített belső zsebébe varratott be nagy figyelemmel, nehogy mig fiad az utazás alatt a szekéren, éjjel a szekér alatt, álmodik az otthoni dolgokról, valaki hitványul elrabolja a keservesen, ki tudja hogy összekapargatott kevés pénzt.

Ugy-e így volt édes anyám? Oh, én tudom sok töprengéseidet, sok aggodalmadat. Meghálalni nem, csak megköszönni tudom csupán.

*

De ti nem is hiszitek úgy e kis borzosok, hogy apátok, — ki most mennyezetes ágyban, három-négy párnán, mind tiszta fehér liba pihével töltelkezve, rugós derekalyon hál, valamikor ládán, tinódi szalmapárnán és töltetlen surdélyon álmodott egy *parókhjáról*, hol *éppen ti* fogtok sírni-bögni, ha egyiknek nagyobb porció jutott a pecsenye elosztáskor; ti hozzátok ki a pipámat az irodából a verándára; ti tapodjátok össze a cinterem virágágyásait; ti fogtok verset, asztali áldást mondani; — ti bizony, — ugy e bizony, — ti ruhaszaggatók, varró- kötőtű cérna-, pamut-vesztegetők.

Hjah barátim, ti nagy urak vagytok, de amugy igazában. *Nagyapátok* gyalog járt Háromszékről Nagy-Enyedre; *apátok* már tengelyen döcögött vagy tiz napig, míg oda ért; *nektek* már az is sok, ha a vicinális 5 percig vesztegel az állomáson; *unokátok* meg bizonyosan csak így fog beszélni: hip-hop ott legyek, a hol akarok S ott lesz.

Nagy jóvoltotok azonban kezdi hajunk szálait borzolgatni. Ma-holnap felsőbb iskolába kell adjunk, s hallgatók meg csak, mit irtak a tanárbaicsik, hogy mit vigyetek magatokkal:

— „6 ing, 6 lábravaló, 6 hálókabát, 3 barchent és 3 nyári alsó szoknya (fehér,) 8 drb. zsebkendő, 6 pár harisnya, 2 tarka alsó szoknya (1 téli, 1 nyári), 4 asztalkendő (fehér), 4 törülköző, 1 fekete szőr, 3 karton, 3 fehér kötény, 2 pohártörő, 3 mosdótál törlő, 3 fejre való kendő, 1 szenyyesruha-zsákot. Ágynemű: 1 mátrác, 1 tollpárna, 1 paplan. A párnára és paplanra 3 huzat, 2 alsó lepedő, 1 fűző derék, 2 pár bőrcipő (1 nyári, 1 téli), 1 pár papucs, 1 pár sárcipő, 1 napernyő és 1 esőernyő. 1 téli nagy kendő, 1 téli felöltő és kalap, 1 nyári vagy tavaszi felöltő és kalap, 1 szövet ünneplő ruha, 1—1 pár téli és nyári keztyű (a nyári ruhák husvétkor is hozhatók); fog-, haj-, ruha-, és cipő-kefe; bontó és sűrű fésű, fésű-tisztító kefe; fogszappan vagy por és mosdó szappan; 1 üveg-pohár, 1 pár evőeszköz, 1 evőkanál, 1 kávéskanál, melyek az illető monogrammjával ellátva legyenek, valamint a pohár is; 1 szappantartó; gyűszű, varró- és gombostű, kapocs, fekete és fehér varró-cérna; 1 fiókos tűkör. Vruhanemű és egyéb tárgy a tulajdonosnak egészen

*) Az Értesítőhöz külön füzetként van mellékelve egy füzet: Garda József. 1833—1899.

kiirt nevével legyen megjegyezve és darabonként számozva. A jegyzés jegyző tintával történjék.

No a ki ezt holnap délre megtanulja és könyv nélkül elmondja, az kap tőlem: 1 narancsot, 2 szem aszalt szilvát, 1 marék diót, 4 fillért cukorra, uzsonna kávéjába sok téjfelt egy álló hétig; azonkívül a tejelábost az vakarja ki; eleresztem Szabó Erzsikékhez 3 délután játszani; a legközelebbi paprikás csirkéből az övé lesz a zuzza és a nyérő, elengedek egy reggeli és egy östvéli imádságot; kap egy lejárt $\frac{1}{4}$ osztály-sorsjegyet, — végül ifj. Gidófalvi Pistától egy triciklit.

Nem mer ugy-e pályázní egyikötök sem? S látjátok nekünk elő kell teremteni azt is, a mi előbb van írva; nem is olvastátok: Ellátásért évi 240 korona, ta ndíj 72 korona. Német, francia, zongora, tánc-órakért külön tandíj. Még azt is, a mi oda sincs írva: tankönyvek, tanszerek vagy 50 korona, vasuti jegy, egy kis zsebpénz s több efféle.

Csupán arra vagyok kíváncsi, hogy a kellékeknek

ilyen végetlen mozgósításával, a fentiekben egy személyről van szó, s az te vagy *Lulukám*, mi marad *Lonkának*, *Manónak*, *Mártának*, s meg azoknak a kenyérpusztítóknak: *Tamásnak*, *Ferikének*, *Ádámnak*, *Aronnak*, a kicsi *Dánielnek*?

— De hiszen édes apánk a mult vasárnap azt prédikálta, hogy Isten mindenkinek kirendeli a szükségeseket.

— Ejnye de nagy theologusok akartok lenni ti haszontalanok! Hát nem az égi *madarakról* prédikáltam, melyek nem vetnek, nem aratnak, sem csürbe nem takarnak? És nem a mezei *liliumról*, melyek nem munkálkodnak és nem fonnak?

— Igen, de azt is mondta édes apánk, hogy ha Isten az ég madarairól és a mezők liliumáról így gondoskodik, *az embernek is gondját viseli*, s kirendeli kinek-kinek, — sorsához mérten, — a mindennapi szükségeseket.

— Igazatok van. Azt predikáltam. *Kirendeli Isten!*

Csekme Ferenc

TÁRCA.

A kis-barcsai ev. ref. egyház története

1885. szept. 1-től 1900. május 9-ig.

(Folytatás.)

1888. ápril 8-án érkezett le a hunyadmegyei ref. esperesi hivatalnak 296. számú leirata, mely szerint Szász Domokos püspök úr, illetőleg az Igazgató-Tanács 2050 frt tőketermészetű kölcsönt ad a kis-barcsai egyháznak templom-építésre, 32 év alatt 1 és $\frac{1}{2}$ % os törlesztésre, mi egy évben 31 frtot tenne ki. A hívek felhivatnak, hogy e kölcsönre nézve aláírásukkal vállaljanak felelősséget és a csekély törlesztési hányadról gondoskodjanak. Azok a felelősségtől és fizetéstől megijedve, az aláírást megtagadták. Helyettük az aláírást végezték a *nagybarcsai uraságok*. A kölcsöntöke törlesztésére pedig magára vállalt Barcsay Domokos barcsai és bánffy-hunyadi birtokos évi 15 frtot, Barcsay Lajos 2 frtot, Barcsay Kálmán 5 frtot, Barcsay Ilka és Etelka kisasszonyok pedig évi 4 frtot. Ezek közül az első egyáltalán soha nem tett eleget elvállalt kötelezettségének, a másik három *több-kevesebb pontossággal teljesítette* és teljesíti ma is azt. Ezt látva a felsőbb egyházi hatóság, ezen évi 11 frtot kitevő rovatal pénzt vissza ajánlja az egyházközség számára és a törlestről önmaga gondoskodott oly formán, hogy azt a kölcsöntökekből leírta. Kiemelem, hogy jegyzőkönyveink e műveletről igen kevés említést tesznek és e sorok írójának ugyszólva kitalálni, kimagyarázni kelle azt egymagában, a mennyiben e művelet keresztülvitele már egy más lelkipásztor működési idejére esett

Főállítatván ugyanis 1888. július 14-én a piskii körlelkészség, mivel annak egymagában elég munkatere nem lett volna, ez okból Nagy- és Kis-Barcsa diasporák az alpestesi anyaegyházról elszakítottak és a kétszerte távolabb fekvő Piskihez csatoltattak: hét és fél éven át, vagyis 1895. november végéig, a körlelkészség ideiglenes fölosztásáig; minélfogva a vezetést és templomépítést Thamó Gyula alpestesi ref. paptól Juhász Izidor körlelkész vette át. Az ezután történetekről pedig jegyzeteink így szólnak.

Zsigmond Ferenc számadó gondnok 1888-ban a szeptember 9-én tartott egyházközségi gyűlésen je-

lenti, hogy az *építési kölcsönből* nt. Bartha Lajos esperes úrtól átvett tényleg 1460 frtot.

Juhász Izidor körlelkész dátum feljegyzése nélkül átvész ugyanezen alpból, szintén az esperesi hivataltól, posta útján 556 frt 78 krt.

Ugyancsak Juhász Izidor beszoigáló lelkész, szintén kelet feljegyzése nélkül, a számadások szerint átvész, újból az esperesi hivatal útján, a Kolozsvártt székelő „Emke“ igazgató-választmányától a kis-barcsai új egyház javára megszavazott 500 frtból templom építése céljából, szintén postán, 299 frt 40 krt.

A tényleges bevételek összege e szerint a különböző forrásokból 2616 frt 73 krt tesz ki, melynek négyötödét az egyházkerület adta. A templomépítés befejezést nyert 1890 augusztus 3-án és 2637 frt 13 krajcárba került.

A fölépült templom csakhamar fel is avattatott még ugyanazon év október 31-én, a boldog emlékü és nagy építtető, főtiszteletű Szász Domokos püspök úr jelenlétében és közreműködésével. Kapcsolatosan és egy napon történt ez a szintén általa épített 15 ezer forintba került piskii templom felavatásával. Emitt a felavató beszédet nt. Szász Gerő generalis notárius tartotta, nagy ékesszólással. Barcsán pedig Thamó Gyula, volt beszoigáló lelkész szónokolt, ezen igék alapján: »Mégvayon írva, hogy az én házam imádságnak háza.« (Luk. 19. r. 46. v.) Mely ünnepélyes aktusnál mindkét helyen a nagyszámu papságon kívül jelen volt Déva színe-java és a vidéki intelligentia közül is sokan. Jelen volt itt is, természetesen most már nem aggódó, hanem boldogságtól mosolygó arcával, a mi Szathmáry Györgyünk is.

A csinos kis templom belsőleg is teljesen fel volt szerelve és díszítve, már a felavatás ünnepére. Az előbb említett (1887 okt. 13-án adott) arany úrasztali kelyhen kívül volt és van ma is egy 150 frt értékű harmoniumja is, melyet *Szathmáry ajándékozott*. Szathmáry maga törvény szerint bár róm. kath. vallású, de azért jó kálvinista érzésű vala.

Barcsay Margit kisasszony egy sötét piros-bársonyból készült és aranysegélylyel ellátott szószék-takarót ajándékozott 70 frt értékben, jöllehet ő maga szintén a róm. kath. egyház kebelében nyerte a kereszttség vizét.

Kiss Mihály cserna-kereszturi hívünk egy Ur-

asztalát adományozott 15 frt értékben, s egyszersmind fogadást tett arra, hogy a míg él, az Úrasztalát ő látja el a szükséges kenyérrel és borral, miért életfogytig tiszteletbeli gondnok címével ruházta fel az egyházi előjáróság. Ugyanő egy födeles üveg-kancsót is adományozott.

Bodosi Lajos tanítónak és ref. énekvezérnek egyidejűleg köszönet lett szavazva, a miért az Úrasztalát idáig ő látta el a szükséges kenyérrel és borral. Ugyancsak az ő leányai 1899. év tavaszán édes anyjuk emlékére egy 25 frt értékű és aranyos fölirattal ellátott kékszínű szószék-takarót adományoztak.

Paulé Iván, volt piskii állomásfőnök 10 frtot adott 1890-ben a templom-építéséből fennmaradott 8 forint hiány elenyésztetése céljából.

Mindezen adományok az 1891. január 21-én tartott közgyűlési jegyzőkönyvben vannak felsorolva. Végül az „*Emke*” központi választmányja *Kolozsvárról* az általa 1889-ben építés céljából följánlott 500 frtnak még meglevő 200 frtjából 1895 ápril havában 40 frtot küld be a távozó félben levő Juhász körlelkész kezéhez a templom kerítésének kijavítása és a templom kimeszeltetése céljából, a melyet Bodosi tanító eszközölt.

Igy épült fel és lett fölavatva a kis-barcsai református templom!

(Folytatjuk.)

Thamó Gyula,
ref. pap.

Erdős hegyek ...

Erdős hegyek, majd meg kopár sziklák között,
Hová fiaival a vércse rejtőzött,
Kanyarog a vonat.
Nagy mélységek fölött az élen robog el,
Lenézni iszonyat.

Öreg hegyek szívét lihegve furja át,
Nagy remegő hidon veti által magát
Istenkisértésül.
Behúnyt szemmel is a szegény útas ember,
Ha rá gondol, szédül.

Néha hangzik csak fel patak csattogása,
A mint hanyat-homlok szikláról sziklára
Habjai zuhannak.
Mintha ámuldoznék, látjuk tátott száját
Fekete barlangnak.

Néha egy-egy kunyhó, miként fecskéfészek,
Lapul meg oldalán vadvirágos bércnek,
Csergő szarka rajta.
S a füledt levegőt betölti kakukfű
Fűszeres illatja.

S mire e fenséges csodakép ér véget,
Munka zaja hallszik, vár zszibongó élet
Lenn a völgyfenéken,
Mélyre ható bányák, füstölgő gyáraknak
Az útvesztőjében.

Elmerengve nézem, tűnődöm megállva:
Természet nagysága, emberész tudása,
Melyik fenségesebb?
Ezért is, azért is leborulva áldom
Az én Istenemet.

(Anina)

Versényi György.

Különfélék rovata.

A klerikalizmus e hó közepén kezdve néhány napon át (august. 14—20) »ünnepek« egész sorát vette föl programjába, hogy ez ünnepek által is Magyarország lelkét az egyensúlyból a mérleg katolikus egyházi serpenyője felé billentse s a magyar nép nemzeti tudatát római tudattal mérgezze meg. A klerikalizmus tehát »ünnepek« egész sorát vette föl augusztusi programjába, illetőleg ismerve a klerikalizmust, így is szólhatunk: repertoárjába, melyben az ultramontan directorok éppen kassa-darabnak szánták »a magyar kereszténység 90.) éves jubileumát.« A jubileumot nemzeti ünneppé tenni, aztán, mint nemzeti ünnepet tenni pápista ünneppé, ez volt az ultramontan theater-directorok terve. Mert semmi sem nagyobb ellentét, mint nemzeti eszme és ultramontanizmus s a klerikus fogalma kizárja az állampolgár fogalmát — elvileg. Az ultramontanizmusnak a nemzeti eszme csak a római dugarú vignetteje. A mostani jubileum sem egyéb, mint a pápai hatalom dicsőítése, nem a magyar korona, de a pápai tiara ünnepe, a papizmus uralkodásra jutásának, államvallási posíciójának, a nemzeti vagyonból történt állítólagos katolikus egyházi donatiók ünnepe s az ünneppel mindezek érvényességének a jelenben s a jövőre is kihatólag elismertetése. *Mi protestánsok nem lehetünk jelen ez ünnepnél, mely sem nemzeti, sem keresztény. A kereszténység, igenis, államalkotó és államföntartó, de az ultramontanizmus állam bomlasztó. Az ultramontanizmustól vezetett catholicismus a kereszténységnek különben is csak egyik formája és pedig meghamisított formája. Nem az a haj, hogy különböző akolba tartozunk, de más a pásztor is. Nekik a pápa, nekünk Jézus Krisztus. Sem állam, sem protestantizmus nem ünnepeket együtt az ultramontanizmussal. A rendőrségi kronika beszél egy ájtatos zarándokról, kinek két keze imára volt kulcsolva mellén. Csakhogy e két kéz viaszból csinált mesterséges kéz vala s míg az ájtatos zarándok az ő csinált kezeit imára kulcsolta, addig természetes valódi kezeivel a mellette térdelők zsebeiben garázdálkodott. Ez az áhitatos — ultramontanizmus.*

Maros-Ujvári ev ref. egyházunk templom-építés ügye, melyre már három év óta folya gyűjtés hála Istennek odáig haladott, hogy a jövő év tavaszán már hozzá kezdetünk az építéshez. Kedves kötelességemnek tartom, hogy azon kegyes adakozóknak, kik a múlt év augusztusa után hozták meg e célra áldozataikat, hálás köszönetet mondjak. Az addig befolyt adományok a hivatalos lap 31-ik számában nyugtázva lettek. Az óta a templom építés céljára adakoztak: Bisztricsányi Lajos kereskedő ur N.-Enyedről (r. kath.) 10 kor., Kovács Péter gyűjtött 15 kor., Sebesi György maros-ujvári kárpitos 12 kor. 80 fill., Az 190.) évben konfirmáltak 6 kor., Ott Antal marosujvári gyárvezető (róm. kath. 10 kor., fürdőkön időző Leövey Leo, a kolozsvári nemzeti színház komikusa, mint az általa Ecsedi István ur közreműködésével július 21 rendezett tréfás estély tiszta jövedelmét 5 kor. 3 fill. összes 138 kor. 83 fill. Minden kényszerítés nélkül, megkeresést sem várva adták a fent nevezettek Isten előtt is kedves adományukat. Isten áldása legyen ő rajtuk és hozott áldozataikon.

Nem mulaszthatom el annak a jelzését sem, hogy templom építésre eddig van a takarékpénztárban: 8789 kor. 98 fill. Both Sándor adománya ajánlatban 1000 kor. ennek kamatja 100 kor. anyagban 4000 kor. Ed-digi gyűjtés összeseredménye 13889 kor. 98 fill. Szükséglet 24000 kor., fedezetlen van 10110 kor. 02 fill.

Ennek fedeztetésére várjuk az országos domes-tika megszavazott tőkekamat segélyek kiutalását a Felső kegyes adományát, s még egyszer adakozásra

János kántortanító magyar litániákat akart tartani. De már e hónap 15-ikén kísérletét megakadályozták. A svábok mindjárt püsszogni kezdtek, majd hangosan kiabálták a kórus felé tódulva:

— Hinaus! Abcug!

Aztán németül imádkoztak fenhargon s a kántortanító nagyobb betrány elkerülése véget inkább elhagyta a templomot. Sziklay János a szolgabírói hivatalnál panaszt tett ebben az ügyben.

Felhívás erdélyi népmondák gyűjtésére. Az alábbi felhívásra — melyre vonatkozott lapunk megelőző számának első cikke — tisztelettel hívjuk fel a lelkész, tanító és tanárok figyelmét és mely érdeklődését, melylyel vigyék előbbre nemzeti művelődésünket ez úton is.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület elhatározta, hogy az erdélyi népmondákat összegyűjti és kiadja és a szerkesztéssel alúlirottat bizta meg.

Feladataink:

1. A meglevő gyűjtemények, különösen Kővári (Száz történelmi rege, Erdély földje ritkaságai), Orbán Balázs (A Székelyföld leírása, I—IV. k.) adatait összevetni az illető vidék élő hagyományjaival s esetleg helyesbíteni.

2. A lapokban, folyóiratokban szétszórtan megjelent adatokat összegyűjteni.

3. Újakat gyűjteni. Még pedig:

a) Történelmi vonatkozású elbeszéléseket hősről, királyokról, helységek, fürdők, bányák keletkezéséről, városok, barlangok történetéről, címerekről, híres rablókról, régi fákról, kutakról, helynevek, határrészek neveiről (királykut, vaskapu), kincses helyekről stb.

b) Természeti jelenségeket magyarázó regéket. Egy-egy sajátos alakú szikla, hegy keletkezéséről, tavakról (feneketlen tavak), vizesésekről, sajátos átváltozásokról, (döglött egerek tallérokka, fenytobozok aranypénzzé) stb.

c) Népies és babonás alakokról szóló csodálatos történeteket Igy pl. törpékről, bányarémről, óriásokról, tündérekéről, a lidércről, sárkányról, garabonciásról, prikulicsról, ördögről, boszorkányról, kísértetekről, kigyóról, békáról, fekete kutyáról és macskáról stb.

Szóval, gyűjtsünk minden idetartozó hagyományt. A fentebbiek csak figyelmeztetésül valók. Különben is, ha esetleg olyan feljegyzéseket is kapunk, a melyek nem mondák s gyűjteményeinkben nem használhatjuk, nem mennek kárba; közöljük az »Erdély Népei«-ben. A mint hogy minden néprajzi gyűjtést munkatársaink szives figyelmébe ajánljuk. Minden falu egy-egy kincses bánya. Hiszen minden dülőhöz, minden barázdához fűződik vagy legalább fűződött egy-egy hagyomány. De a terjedő műveltség lassanként beiszapolja az egykor dúsan bugyogó forrásokat Mentsük meg a mit lehet!

E munkára egy ember nem elég. Minden faluban szükség volna egy gyűjtőre, a ki szeretettel teszi magáévá ügyeinket.

Kérve kérünk mindenkit, a kihez csak e felhívás eljut, fogjon munkához!

A fő, hogy semmit se toldjunk hozzá, úgy adjuk, a hogy a néptől vesszük, még azokkal a szavakkal is. Minden egyes mondat külön lapra kell írni, a papír egyik oldalára, feltüntetvén, hogy a magyar, oláh vagy szász nép beszéli-e? honnan való (kevésbé ismert helységeknel a megye neve is) s hogy ki gyűjtötte Igy, a gyűjtő nevével jelenik meg a kötetben is.

Szükséges megjelölni azt is: kitől hallotta a mondat? Ajánlatos, hogy ne irástudó vagy katonaviselt emberektől vegye. hanem tudatlanabb, kivált öregebb embertől, a ki nem beszél esetleg könyvekből s igazi hívó lélekkel mesél.

A gyűjtéseket, kérem, sziveskedjenek egyenesen hozzám (Belfarkas-utca 27. sz.) küldeni.

Kolozsvár, 1900. jun végén.

Versényi György dr.

Hivatalos rész.

2679—1900. KÖRLEVÉL.

Valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának.

Tudatni kívánjuk, hogy a folyó évi szeptember havi javító és pótló érettségi vizsgálatok szóbeli része a kolozsvári ev. ref. kollegium főgymnasiumában az ide szeptember hó 15. napján nagys. Becsek Lajos főgondnok és kir. táblai bíró elnöklése mellett fog megtartatni.

A miről a m. t. Elöljáróságok, az illető tanári karok és az érdekelt ifjúság ezennel hivatalosan értesítetnek.

Kolozsvártt, 1900. augusztus hó 2-án.

Dr. Bartók György,

elnök

Parádi Kálmán,

tanügyi előadó.

3065—1900.

PÁLYÁZAT RENDES TANÁRI TANSZÉKRE.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium Elöljárósága főgimnáziumánál rendszeresített vallástanári rendes tanszéknek betöltésére pályázatot hirdet.

Pályázhatnak a 33—1897. Konventi jegyzőkönyvi szám alatt körülírt képesítettséggel rendelkező ref. lelkészek s lelkészjelöltek.

A tanszék javadalma évi 2800 korona törzsfizetés, egy 200 és négy 400 koronás ötödéves korpótlék; 600 korona szálláspénz, esetleg természetben lakás

A megválasztandó, ha középiskolai rendes tanári szolgálati éveket tud kimutatni, ezek 10 év keretén belül korpótlék szempontjából az illető javára beszámíttatnak, míg a tisztán lelkészi szolgálatok nem.

A tanszék 1901 szeptember hó 1-én foglalandó el. A megválasztandó tanár kötelessége a főgimnáziumban és tanítóképző intézetben a vallástant, szükség esetén. képesítettségenek megfelelően más tárgyakat is, legfőlebb heti 20 órán tanítani, az iskolai istentiszteleteket vezetni, a konfirmálandó és legatióba menő ifjakat előkészíteni.

A megválasztandó az 1894. évi XXVII t.-cikk alapján létesített tanári nyugdíj intézet köteles tagja lesz.

A pályázók végzett tanulmányaikra, képesítettségre, esetleg vall. tanári szolgálatukra vonatkozó okmányaihoz címzett kérésök kíséretében a nagyenyedi ev. ref. Bethlen kollegium Elöljáróságához 1900 szeptember hó 15-ig nyujtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától Kolozsvártt, 1900. évi augusztus hó 7-én.

Dr. Bartók György,

elnök.

Parádi Kálmán,

tanügyi előadó.

907—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a székelyudvarhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség s. lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: egy szobából álló tisztességes lakáson kívül 1200 korona az egyházközség pénztárából havonkénti egyenlő részletekben fizetve és stóla.

Kötelességeit a segédlelkészi útasítás írja elő.

Pályázati határnap 1900. aug. 23

Folyamodványok alólirt püspöki hivatalhoz küldendők Kolozsvárra.

Kolozsvártt, 1900. augusztus hó 5-én.

Dr. Bartók György,

erd. ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT. th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félvre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Dr. Gyarmathi Sámuel,
zilahi reform. kollégiumi első tanár és
európai hirű nyelvtudós emlékezete.

(Irta és felolvasta *dr Both István*, tanár, a zilahi reform. kollégiumnak 1900. április 29-én tartott kegyeletes ünnepén.)

(Folytatás.)

Elhatározásának kulcsát megtaláljuk az 1800. jan. 21-dikén Bécsben kelt köszönő és elfogadó levelében, melyben a többek között ezt mondja:

«Egyenes hazafi indulatomba és csekély tehetségembe vetett bizodalma a T. N. consistoriumnak oly igen új tüzzel éleszté jóra célozó vágyódásomat, hogy már az is, ha mit eddig akadálnak képzeltem, egyenes ösvénynyé vállék.. Eleitől fogva gyakorlott minden emberkori cselekedéimnek tárgya nagy részint Hazámiai tökéletesítése volt és igen ritkán tulajdon személyi hasznom vadászása. Ebben csekély iparkodásim szemléli s esmerői legyenek ítélő bírák. Most is hát ezen egyetlen egy legnemesebb célomra függesztett szemmel megyek eleitől fogva járt útamon.. a legfőbb kegyelmet segítségül hívom és míg testemben az éltető erő vér, munkámat híven folytatni igyekezem!»

Majd a szokásos udvariassággal kifejezett köszönet és ígéretek után áttér jövele idejének megjelölésére. Még egy levélbeli válasz küldését kéri a consistoriumtól, ígérve, hogy a mint a „járhatatlan utak igazúlnak“ azonnal haza indul és «sehol útamban sem mit késni nem célozván Zilajra oly hamar, a milyen hamar a körülállások s az idő viszontagsága engedik, haza verekedem».

1800. febr. 9 ről keltezve kapja meg Gyarmathi a consistoriumtól kívánt választ, a melyben sürgetik jövetelét, mert — a mint a levél mondja: — «oskolának eddig volt tanítóje. nem csak tanítani megszűnt, hanem az oskolából is kiköltözött, mely esetben a két tiszteletes Papjainknak ajánlottuk ugyan az oskolának mind kormányzását, mind tanítását, de a kik ilyen népes Eklesiaban ingyen sem érhetnek ezen dologban úgy eljárni, a mint vagy az oskola sok ügyei kívánnák, vagy magok is óhajtanák. Kérjük azért az urat szere-

tettel, hogy leindulását és megérkezését minél inkább lehet siettetni... ne terheltessék».

Idézem még, mint a száz év előtti viszonyokra igen jellemzőt, a levélnek a következő szakaszát:

„Minthogy a legjobb tanító alatt is a tanuláshoz segedelmei nélkül jó véget nem lehet érni, az ilyeneknek pedig a mi oskolánk nagy szűkiben vagyon: innen szeretettel kérjük az urat, hogy a mi tanítani nem tudó gyenge ifjainknak segítségekre egy tanítás módját deákul, vagy magyarul tanító könyvecskét szerezzen és öt-hat exemplárokat hozzon: nevezetesen a Geographiának tanulása végett egy Globus, még pedig ha lehetne coelestis és terrestris és egy olcsószerű Atlas mulhatatlanul szükségesek volnának, melyeket pedig itthon megszerezni vagy lehetlen, vagy sokára és nagy bajjal eshetnék meg. Ezekre mindössze mintegy 20—30 forintig való költséget szántunk el, ha megszerezheti a Doctor úr, igen hasznos segedelem áll elő oskolánkban ez által. A pénznek felküldése innen Zilahról nem batorságos, már sok becsületes emberek recepisse mellett is kárt vallottanak, de idehaza vételét és vecturáját örömmel megfizetjük.«

Nehéz volna elhatározni, hogy mi tekintetben jellemzőbb ez idézet, az iskola tanszerállományára s annak beszerzési módjára vonatkozólag-e, vagy pedig a száz év előtti postaviszonyokra, hogy nem mertek 20—30 forintot Bécsbe elküldeni?

A sürgető hívásnak engedve, végre 1800. április hónapjában megjött Gyarmathi ellátva tanszerekkel, bővülködve a közlésre szánt tudományokkal, eltelve az újonnan választott pálya szeretetével. Salamon József feljegyzése szerint az iskola udvarán nagy közönség jelenlétében tartotta meg beköszöntőjét. Mint 49 éves ember öszülő fejjel indult ez új pályára abban az életkorban, a melyben e pálya mai munkásai a fizetésnek nyugalomban élvezhető percentjeit szeretik számolgatni.

De neki nem nyugalom, neki munka kellett. És pedig épen a tanítás munkája, mert érezte, hogy azt a sok tudást, a mit egy élet fáradságával magának megszerzett, csak úgy teheti nemzetére nézve gyümölcsözővé, ha a nagy kincset apró pénzre váltva, a fiatal nemzedék között szétosztja.

A külföldi tanintézetekben szerzett tapasztalatait alkalmazva, értelmes, gyakorlatibb tanítást s szelidebb fegyelmet igyekezett behozni. Szeretettel bánt tanítványaiával, de ezen szeretetteljes, szelid bánásmódnak megfelelő finomabb kedély és tisztultabb erkölcsi érzék még hiányzott a növendékeknél. Az azelőtti szigorú fenyítékek és rendnek egyszerre enyhébbel való felváltása kihágások, pajkos csínyek okozója lett és — mint Salamon feljegyezte ezen csínyek és »némany tanítványai pajkos bosszantásainak kikerüléseért városi szállással cserélte fel lakását, mely eleinte az iskolai épület emeletének középső szobájában volt. Különben azt hiszem, hogy a kiköltözés ténye avval az egyszerű okkal is kellőkép megmagyarázható, hogy a koránál fogva indokolt s anyagi helyzeténél fogva megengedhető kényelmet akarta magának megszerezni s ezért házat vett. Majd, hogy Zilahon élve zilahi szokások szerint élhessen s hogy külföldön szerzett gazdasági ismereteit gyakorlatilag érvényesíthesse, szőlőt is vásárolt. (Hogy melyik utcán, melyik ház volt az övé, annak most idők múltán adatok híján nyomára még nem akadhattam; a szőlője a Németi hegyben volt, ma a Kürti Károly polgártársunk tulajdona)

Hogy a nagyvilági zajtól olvonnulva, a zilahi csendes magányban élve nem szakított egészen multjával, azt teljes határozottsággal állíthatjuk. Hogy külföldi tudós barátaival ez idő alatt is levelezésben volt — noha ezen korból való ilyen levelek ma nem állanak rendelkezésünkre — abból következtethetjük, hogy a későbbi, a Zilahról való távozása utáni időből is vannak említve ilyen levelek. Különben a világ folyását, a tudományok fejlődését, főképpen a könyvpiacot élénk figyelemmel kísérte. A Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában őriztetik egy gróf Széchenyi Ferenchez intézett s Zilahon 1803. május 30-án kelt levele, melyben írja:

»Kegyelmes Uram! Excellentiádnak számomra küldeni méltóztatott kedves ajándékát, a' Magyar Könyvtár Lajstromát a' dolognak méltóságához illendő tisztelettel és nagy háladatossággal vettem«. Kéri a kegyelmes urat, hogy akármely előfordulható környűllásban vele, mint legkészebb szolgáljával parancsolni méltóztatassék. A levelet így fejezi be: »Fogadja el Excellentiád legközelebről kegyelmesen ezen még megígért és most már felküldött könyvetskét, Székely Istvánnak 1558-beli Magyar Cronicáját alázatos ajánlásomból, hogy az, azon drága könyvtárban magának helyet, az én hazafiúi szívemben pedig az Excellentiád tisztelendő emlékezete örök szállást találhasson, kinek érdemem felett tapasztalt kegyességébe.... leghívebb tisztelettel maradok stb.

Horváth István, a lelkes magyar, a későbbi törvénytörő, akkor még »a törvénynek negyedik esztendőbeli Hallgatója« a M. N. Múzeumban őrzött „Mindennapi“ című naplójába 1806. január 17-ki kelettel ezt írta Pesten:

»Tizenegy órakor meglátogatott Gyarmathi Sámuel úr. Kértem alázatosan a tudós férfiút életének rövid elmondásáért, hogy megmentssem a jövőndő maradékát az efféle bajjal teljes keresgéléstől. Örömmel engedett kérésemnek és beszéde után készült jegyzeteimből ennyit tudok felőle:«

Itt aztán előadja Gyarmathinak saját szájából hallott életrajzát, a következő szavakkal fejezve be azt: »Visszatérvén ismét hazájába, 1800-ban Zilaji Református Professorsággal megtiszteltetett. Itt éli ő most nyugalomban a könyvek között életét s édes érzemény lepi el csöndes szívét, ha számos cseresznyefáinak bő s kedves ízű gyümölcseit tág kosaratskákra szedi, áldozván velök a szent barátság oltára előtt. — Éljen sokáig!«

Leírja aztán, hogy együtt mentek el Révaihoz, a nagyhirű nyelvtudóshoz, a pesti egyetem tanárához s azt otthon nem találván, az Eggenberger boltjába mentek s feljegyzi még azt is, hogy Gyarmathi mily könyveket vásárolt meg ott.

Az az élénk öröm, a melyet Horváth István a Gyarmathival való megismerkedés felett érez, az a tisztelet és meleg ragaszkodás, mely naplója ezen részének minden sorából kiérezhető, fényesen bizonyítja, hogy Gyarmathinak már előbb megszerzett érdemeit, tudós hírnevét a vidéki elvonulás, a csendes életmód sem feledtette el.

Azonban a csendes életmódnak is kerültek apró kellemetlenségei, melyek elkedvetleníthették az öreg tudóst E tekintetben ismét tanítványának, Salamonnak feljegyzéseit veszem forrásul, mivel azok, mint az emlékezetben fennmaradt s így előzőleg a köztudatban élő tények megörökítését hitelesnek tartom.

»Tanári fizetése — írja Salamon — az volt, a mi eleitől fogva a Rectoroké: minden zilahi gazdától másfél veder must, az özvegyektől pedig félannyi Mivel pedig a rectorok legalább az Urvaesora osztás napjain délután prédikálni szoktak s ezt a medic. doctor Gyarmathi nem tette, voltak olyanok az értetlenebbek között, kik a gyülekezet tagjaitól vett fizetést felhányták s a deák ifjak közül, kik ezen fizetést beszedték, sokan ily felhányásokat az öreg professor bosszantására költve is, nagyítva is beszéltek.«

(Vége következik)

I s k o l a .

A javító és pótló érettségi vizsgálatok az erdélyi ev. ref. főgymnasiumokban végzett tanulókkal a kolozsvári ev. ref. főgymnasiumban tartatnak 1900. évi szeptember 15 én. Javító érettségi vizsgálatra az érettségi bizonyítvány benyújtása mellett jelentkezni lehet szeptember 12-ig; pótló és teljes érettségi vizsgálatra a keresztlevél és az I—VIII. osztálybeli összes bizonyítványok benyújtása mellett jelentkezni lehet augusztus hó végéig. Jelentkezések a kolozsvári ref. főgymnasium igazgatóságához intézendők.

Az erdélyrészi ev. ref. egyházkerület szeretetházának értesítője az 1899—1900. iskolai évről. I. évfolyam. Kiadta a szeretetház intéző bizottsága.

Az Értesítőből változtatás nélkül közöljük azokat a részeket, melyek szükségesek az intézet megismerésére.

I. Az intézet tekvése és helyiségei Az erdélyi ref. egyházkerület kolozsvári »szeretetháza«, mely az 1899. évi szeptember hóban nyílt meg, a város

legszebb és legegészségesebb részében, a széles és jól kövezett Nagy utca 53. szám alatt 3 hold területű kert közepén fekszik az ev. ref. templommal egy udvaron. Keleti és északi részén utca határolja, dél és nyugati oldalán gyümölcsös és szőlős kertek. A templom és szeretetház közötti rész gyönyörűen parkirozott, fásított terület, séta-útjai és tágas játszótérek porondozottak. A játszótér úgy van készítve, hogy téli időben korcsolya-pályának lehet használni. Az épület nyugati oldalán van a gazdasági udvar s ennek folytatása szőlővel beültetett hegyoldal, melynek tetején elterülő kis fensík a növendékek legkedvesebb tanuló, játszó, szórakozó helyei. Az itt levő hatalmas cseresznyefák, a zöld pázsit, a jó levegő valóságos üdülő helylyé teszik az intézetet. E fensíkről gyönyörű kilátás nyílik a városra és a vidékre. Kedvesebb, otthonosabb s egészség tekintetében ennél megfelelőbb helyet, épületet, nevelő intézetnek kívánni sem lehet.

Az épület két emeletes. Földszinten van a konyha, ebédlő, 2 cseléd-szoba, 1—1 mosó, vasaló szoba, éléskamara, raktár-szoba, szertár-kamara. Az első emeleten van két munkaterem, egy iroda-, egy zongora-, egy beteg-szoba, a nevelő számára egy szoba; a második emeleten 4 háló-szoba, 2 mosdó-, egy fürdőszoba s három szobás lakás. Mindhárom részben terjedelmes fedett folyosó és kényelmes lépcső-feljárás, s vízvezetékekkel ellátott megfelelő számú klozett. A mosdókba, fürdőkbe, konyhába stb. s egyéb helyiségekbe a városi központi vízvezeték szolgáltatja a jó ivó vizet. Az intézetben 50 növendék helyezhető el.

Termei világosak, szárazak, könnyen szellőztethetők, a falon keresztül, a szabadból vezetett szellőztető készülékekkel. A nagyobb termek és hálók 2—2 ily szellőztetővel is el vannak látva. Az épület belső berendezésében nincs fényűzés, de minden tekintetben kényelmes. A növendékeknek szabad idejükben mozgásra, szórakozásra a legkedvezőbb terők van, nincsenek szűk helyre, falak közé szorítva, mint azt legtöbb nevelő intézetnél láthatni. Meglátott ennek kedvező hatása a növendékek jó kedélyén és jó egészségén. Ennek a kedvező helyzetnek tulajdonítjuk azt, hogy egész év folyamán csak 1—3 napig terjedő betegségi, vagy helyesebben kifejezve gyengélkedési esetek fordultak elő, ezek is kevés számban, sőt olyanok, kik a tanév elején gyengélkedő állapotban jöttek, most a tanév végén megerősödvé távoztak.

Az intézet célja. Az egyházkerület 1899. november hó 7-én tartott rendkívüli közgyűlésén határozati-lag kimondta, hogy egyelőre mint internátust és leány-árvaházat fogja fenntartani, mi által kettős célt óhajtott elérni; egyfelől az erdélyrészi egyh. ker. papi és tanári **leány-árvák** nevelését eszközli; másfelől ugyancsak az erdélyrészi ref. lelkészek és tanárok Kolozsvárt tanuló **leány-gyermekei** részére évi 240 koronáért jó ellátást, gondos nevelést és felügyeletet biztosít. Az ország bármely részéből folyamodó más állású szülők leánygyermekének, ha a hely engedi, évi 400 koronáért nyújt ellátást.

Az árva növendékek az ideiglenesen megállapított szervezet szerint a város területén fekvő különböző iskolákban, polg. leány-, felsőbb leányiskolában, tanítónőképzőben vagy egyetemen stb. nyerik kiképzetésü-

ket és addig maradnak az intézetben, míg valamely kenyérkereseti pályára képeztetnek, pl. tanítónő, posta- vagy távirada-kezelő, munka-mesternő, mikor önerejükkel tisztességesen megélhetnek.

A tanítás mellett egyik főcélunk a munkára szoktatás, azért az árvák szabadidejükben a virág- és konyhakertészetben, a háztartás minden ágában, a nő munkában s tehetségek szerint a nyelvekben és zongorában nyernek oktatást.

Az önállóságra szoktatás is egyik főcélunk, ezért úgy az árva, mint a fizető növendékeknek külön záros asztalfiókjok és könyvtartó fiókjok van. A tapasztalat arról győzött meg, hogy a növendékek egymással vetélkednek a rendtartásban, ha nekik ily módon alkalmat nyújtunk, mert mindenik a magáét, mint valami féltett kincset pedáns rendben kezeli. Nem kicsinység ez a növendékleányok életére, mert ily nevelési eszközökkel az önállóságra szoktatás, — mely minden családi nevelésnek egyik sarkalatos erényét kellene képeznie, — fejleszti a rend, pontosság és munkaszereket iránti érzékét.

Az intézetnek egyik főcélja az is, hogy azon növendékek, — kik iskolai tanulmányaikon kívül **a nyelvekben** (német és francia) s a zongorázásban óhajtanak oktatást nyerni, erre itt terők és alkalmuk nyíljék. Ezért folyó évi szeptember hó 1-től az intéző bizottság az intézetben benlakó **nyelv- és zongoratanítónőt alkalmaz**, ki a bizottság által megállapítandó mérsékelt díjazásért külön órák alatt ad oktatást.

A nevelés iránya családias jellegű, vallásos, erkölcsös és hazafias. Szorgalom, munkásság, tisztaság, rendszeret nevelési elvek érvényesültek már eddig is, minek jó eredménye a növendékek példás magaviselete, szorgalma, jó előmenetelében nyilvánult.

A növendékek vallás-erkölcsi nevelésére látható jó befolyással van az intézet közelében lévő templomba járás s református szellemben vezetett nevelés.

Felügyelet és igazgatás. Az intézet feletti felügyeletet az 1900. évi rendkívüli kerületi közgyűlés által a jövő évi egyh. ker. közgyűlésig ideiglenesen kiküldött 5 tagból álló intéző bizottság gyakorolja, melynek állandó elnöke a Püspök. Ez a bizottság az adott felhatalmazásnál fogva 32-re egészített ki egyházunk kiváló és humánus ügyek iránt érdeklődő egyházi s világi tagok sorából.

A bizottság tagjai: Elnök: Dr. Bartók György ev. ref. püspök. Br. Bánffy Albert, Bölöny József, Bucsy József, Dr. Csernátó Gyula, Dávid Antal, Deáky Albert, Fazekas József, Dr. Gidófalvy István, Geréb Márton, Horváth Kálmán, Kovács Béla, Dr. Lőte József, Dr. Imreh Domokos, Molnár Albert, Hory Béla, Herczeg Lajos, Horváth János, Kenessey Béla, Kiss Sándor, Kondász Ferencz, Molnár Lőrincz, Nagy Károly, Nagy Gábor, Pallós Albert, Pokoly József, Dr. Sárkány Lajos, Sipos Gábor, Szekula Ákos, Dr. Széchy Ákos, Dr. Török István, Vásárhelyi Boldizsár és Ifj. br. Zeyk József.

A növendékek létszáma. A folyó tanév szeptember havában felvételre 20 leány növendék, 3 év. közben, és egy papi árva fiú. Ez utóbbi a helybeli ref. gymnasiummal kapcsolatos conviktusban nyert lakást és ellátást. A felvett 24 növendékből teljesen ingyenes

volt 8 leány és egy fiu, mindenik pap árvája, fizető 15. Két növendék a tanév folyamán eltávozott, tanév végéig maradt 22.

Vallásra nézve 19 ev. református, 1 unitárius, 2 róm. kath., 2 izr.; tanulmányaikra nézve 2 nőpariskolába, 11 polgári leányiskolába, 1 felső leányiskolába, 8 nőképezdébe járó, 1 (leány) egyetemi hallgató volt. A papi árva fiú a ref. főgymnasiummal kapcsolatos 3-ik elemi osztályba járt.

Ellátás. Az élelmezés házilag történik. Az ellátás a következő Reggelire kávé 2 kiflivel, 1-et iskolába menetelkor magukkal visznek; délben 3-féle tál étel hus-leves, főtthus-körzettel és mártással, továbbá főzelék vagy tészta-féle, vasárnap 4 féle tál étel, a negyedik mindig tészta; oszonnára kávé kenyérrel; vacsorára a déli főzelék peccsenyével, vagy tészta-féle és gyümölcs. A főzelékfélék az időszak szerint változnak. Az étlapot időszakonként az igazgató és felügyelő állítja egybe s jóváhagyás végett a bizottság elé terjesztik. Egy héten hatszor van husleves. Minden növendék naponként 24 deka hust kap

A reggelizés 7, ebéd $\frac{1}{2}$ 1, oszonna $\frac{1}{2}$ 5. a vacsora 7 óraker történik. A nevelő személyzet a növendékekkel egy időben, ugyanazon asztalnál, ugyanazon ételfélékből étkezik. Minden asztalnál két-két növendék felváltva hetes, ezek terítenek, felszolgálnak, asztalt bontanak. A főzést és takarítást cselédek végzik, u. m.: 1 szakácsné, 1 konyha szolgáló, 1 szobaleány és 1 kapus (férfi cseléd).

Az árvanövendékek mindennemű ruházatáról az intézet gondoskodik. A ruhák készíttetésénél és beszerzésénél a czélszerűségre, a fejlődő növendék szervezetére, az időszakra, csinos, jó kiállításra tekint. A ruházati cikkek hazai gyárakból szerezettek be.

Kivonat az intézet házirendjéből. 9 Egy iskolába járók együtt mennek iskolába és együtt jönnek haza egy nagyobb növendék felügyelete mellett.

14. A növendékek étkezés előtt és után, lefekvés előtt és után rövid alkalmi imát mondanak együttesen.

18. A növendékek látogatása ismerőseik részéről az igazgató vagy helyettese jelenlétében az irodában történik szombatn d. u. 3—4-ig és vasárnap d. e. 11—12-ig Vidékről jött szülők, rokonok és ismerősök, vagy az intézetet látogató vendégek az igazgató tudtával a nap nappali szakában bármikor tehetnek látogatást.

19. Növendékeket a helyben lakó rokonokhoz, ismerősökhöz azok személyes kikérése és hazakísérése mellett vasárnap és ünnepnapokon az igazgató kiengedi.

24. Az iskolába való meneteli időn kívül az intézetből kimenni engedély nélkül nem szabad.

25. Szinielőadásokat kellő felügyelet mellett, vagy a szülők kíséretében látogathatnak.

33. A növendékek kíséret mellett az intézettel egy telken levő ev. ref. templomba minden vasárnap és ünnepnapokon kivétel nélkül kötelesek elmenni, hétköznapokon akkor, ha tanulásuk, illetve az iskolába menetel nem gátolja.

36. Télen 6, nyáron $\frac{1}{2}$ 6 óraker kelnek, a kisebbek $\frac{1}{2}$ 9-kor, a nagyobbak 9 óraker fekszenek le.

A foglalkozás és szórakozás ideje a napirendben részletesen van feltüntetve.

Felvételre vonatkozó tudnivalók. A szeretetházba az 1900—1901. tanévre 42 leánynövendék vétetik fel és pedig első sorban az erdélyrészi egyházkerületből a ref. *lelkészek* és gymnasiumi *tanárok* 10 évet betöltött árvái, kik országos gyám-, illetőleg nyugdíjintézettől nyert évi segélyöket, járulékaikat mindaddig, míg a szeretetház gondozása alatt állanak, az intézet pénztárába beszolgáltatni kötelesek; másodsorban felvétetnek e kerületbeli ref. lelkészek és tanárok Kolozsvártt tanuló leányai évi 240, esetleg mások évi 400 korona ellátási díjért. Az ellátási díjon felül minden fizető növendék egy tanévre 6 korona butorhasználati díjt fizet.

Az ellátási díj negyedévenként előre fizetendő.

Keresztlevél, iskolai, orvosi, újraoltási bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok f. évi augusztus hó 1-ig a szeretetház intéző bizottságához intézve, az intézet igazgatóságánál, *Horváth János* szeretetházi igazgató nevére címezten, adandók be.

A folyamodó árvák az elősorolt okmányokon kívül folyamodványaikhoz mellékelni tartoznak: a keresztlevél helyett családi értesítőt, a gyám kötelező nyilatkozatát, hogy az árva évi nyugdíjjárulékait a kiutaláskor az intézet pénztárába beszolgáltatja

Német, francia, angol nyelvi és zongora órákért az illető növendékek az ellátási díjon felül az intéző bizottság által megállapítandó mérsékelt díjt tartoznak fizetni.

Minden fizető növendék tartozik magával hozni: 6 ing, 6 lábbravaló, 6 háló kabát, 3 barchent és 3 nyári alsó szoknya (fehér), 12 drb zsebkendő, 6 pár harisnya, 2 tarka alsó szoknya (1 téli, 1 nyári), 4 asztalkendő (fehér), 6 törülköző, 1 fekete szőr, 3 karton, 3 fehér kötény, 5 pohártörő, 3 mosdótál törő, 3 fejre való kendő, 1 szennyesruha zsákot. Ágynemű: 1 matrác, 1 tollpárna, 1 paplan. A párnára és paplanra 3 huzat, 4 alsó lepedő, 1 fűző derék, 2 pár bőrcipő, (1 nyári, 1 téli), 1 pár papucs, pár sárcipő, 1 napernyő és 1 eső ernyő, 1 téli nagy kendő, 1 téli felöltő és kalap, 1 nyári vagy tavaszi felöltő és kalap, 1 szövet ünneplő ruha, 2 nyári mosóruha, 2 iskolai szövetruha, 1—1 pár téli és nyári keztyű (a nyári ruhák husvétkor is hozhatók); fog-, haj-, ruha- és cipő-kefe; bontó és sűrű fésű, fésű tisztító kefe; fogszappan vagy por és mosdó szappan; 1 üveg pohár, 1 pár evőeszköz, 1 evőkanál, 1 kávékanál, melyek az illető monogrammjával ellátva legyenek, valamint a pohár is; 1 szappantartó; gyűszű, varró- és gombostű, kapocs, fekete és fehér varró cérna; 1 fiókos tükör. A ruhanemű és egyéb tárgy a tulajdonosnak egészen kiirt nevével legyen megjegyezve és darabonként számozva. A jegyzés jegyző tintával történjék. Ezen tárgyak a belépéskor jegyzék szerint átvétetnek az intézetben.

A szeretetház Intéző bizottsága.

A miskolci reform. felső-leányiskola. Kún Bertalan, püspök és Tóth Pál emlékiratot terjesztenek a közgyűléshez a végett, hogy a felső-leányiskolát V—VI. osztálylyal bővítsék ki és tanítónő-képzővel. A pénzügyre a következőket ajánlja, minden egyházmegye tegyen alapítványt; az egyhk. is segítse; segítse a domesztika; segítse az állam, Borsódmegye, Miskolc városa. Bár megvalósulást nyerne!

Tanítóképsőt ad Wlassics Gyula, közoktatásügyi miniszter S.-Szt.-Györgynek. Az első osztály már a jövő iskolai évben megnyílik.

Jogakadémia Pápán. A pápai városi képviselő testület f. hó 4-én elhatározta, hogy kérni fogja a közoktatásügyi minisztert, hogy Pápán állítson jogakadémiát

A kecskeméti ev. ref. jogakadémián, dr. Kovács Pál igazgató, egy évi szabadság idejének lejártával, augusztus 1-én átvette dr. Szigethy Lehel helyettes igazgatótól a tanintézet ügyeinek vezetését. Felkéri

ennelfogva mindazokat, akik a kecskeméti jogakadémiát illetőleg bármi tekintetben felvilágosítást óhajtanak nyerni, hogy ez iránt hozzáfordulni szíveskedjenek. A jogakadémián a beíratások szeptember hó 1—8 ig tartanak; szeptember 8—15-ig folyamodás útján a tanári kar, október 15-ig nyomós okból a jogakadémia igazgató tanácsa adhat az utólagos felvételre engedélyt. Beiktatási díj 20 korona, amelyből 12 korona az orsz. tanári nyugdíj alap, 8 korona a jogakadémiai könyvtár-alap javára esik. Félévi tandíj 30 korona. Az alapvizsgálatok szeptember 1—15-ig tartanak. Alapvizsgálati díj 24 korona. A tanintézettel kapcsolatos tápin-tézetben a joghallgatók havonként 14 koronáért kaphatnak ellátást.

TÁRCA.

A kis-barcsai ev. ref. egyház története 1885. szept. 1-től 1900. május 9-ig.

(Folytatás)

IV.

Egyházi élet és a papi fizetés megállapítása.

A mai napról dátálva és a nagybarcsai udvarok székely cselédségét is beleértve 87-et tesz ki a kis-barcsai ref. hívek létszáma és így elmondhatjuk, hogy a polgári község lakóinak egyharmada a miénk, vagyis ismét a magyaroké. Tizennégy év leforgása alatt az eredeti létszám e szerint meghatszorzódott. A ref. tankötelesek száma 1898—99. tanévben 17-et tett ki, a folyó 1899—1900-ban pedig eléri a 21-et. Konfirmáció először és idáig utoljára 1898 ápril. 11-én, vagyis husvét másodnapján volt és heten nyertek hitben való megerősödést, miután a nyolcadik vizsgára nem állott föl. Ezek, egynek kivételével, mind képesek voltak a Nagy Péter-féle kisebb konfirmációi kátéből tanulni. A konfirmálók nevei ezek voltak: Bodosi Etelka, Bodosi Erzsike, Kiss Netti, Kiss Ambrus, Nagy Zsiga; Stojka Elek, Gyula Károly és Márkus János vissza-léptek korukra való tekintetből.

Az iskolában vallást a lelkész tanít, minden hónapban egyszer tevén meg e célból a 4 kilométeres útat. A magyar nyelvet még nem bíró kisebb tanulókat Bodosi állami tanító tanítja kisebb imákra, a lelkész utasítása szerint, a miért utóbbi felezi velé az állampénztárból hitoktatás címén kiutalt évi 50 frtot.

Az Urvacsora évenként mind a hatszor kiosztatik, hol is a megjelentek száma 10—20—30 és 40 között váltakozik. Négy-öt taggal növelni szokták ilyenkor a létszámot a kereszturni hívek és a n.-barcsai udvarok szolgazsemélyzete is. Cserna-Keresztur filiában is 15 év alatt főleg áttérések folytán híveink száma megkétszereződött, vagyis 45-ből 70-re növekedett. Ha valaha Barcsa önálló lelkézséget, vagyis papi állomást képezend — a mint az napjainkban terveltetik is — akkor alig lehet tőle elválasztani Kereszturt, mely tőle egy és fél kilométerre fekszik, míg az alpestesi anya-egyháztól kétszer oly távolságra esik.

E tárgyra egyébiránt kis történet-írásom végén még visszatérek. Most még csak annyit jegyzek meg, hogy Barcsán az áttértek közül 15 év leforgása alatt idáig még csak egynek, egy »Tollas« nevű családnak

jutott eszébe visszatérni régebbi egyháza kebelébe, a gör. kel. vallásra. A többi elég jól érzi magát az új körben.

Közönséges vasárnapokon a templom itt meglehetősen üres, alig 3—4 ember jelenik meg benne, úgy hogy az anyaegyházat ezért odahagyni nem igen érdemes, mert ott négyszerte-ötszörte többen vannak ennél. Annál telibb vannak a korcsmák. Érthetővé teszi ezt az, hogy a 30 éven felül levők nem jártak az állami iskolába, nem igen birják a magyar nyelvet és semmi gyönyörűséget nem lelhetnek az igehirdetésben. Oly nagy nemzeti ünnepekre, minők a milleniumi és Erzsébet királyné emlék-ünnepek voltak: Barcsay Kálmán úr családjával együtt jelenlétével megtisztelte templomunk, jöllehet családjának női tagjai mind buzgó r. kath. vallásuak, ellenben a többi ref. uraságok ilyenkor sem voltak láthatók. Nyilván úgy gondolkoznak az lstenházáról, mint »Schleiermacher műveltjei«, hogy t. i. a templom és a pap csak a népért van, mit aztán a nép gondolkozásmódja így ad vissza: ha az urak el tudnak lenni templom nélkül, miért ne tudnék el-lenni én is?

Eleinte díjtalanul és saját fuvar költségén szolgált bé a lelkész, s egyszersmind kijelenti azt is, hogy stóla vagy palástdíj címén csak annyit számít föl, mint a mennyi az anyaegyházban szokásban van, t. i. keresz-telés 50 kr, esketés 80 kr, temetés 80 kr, mi az 1885 dec. 29-iki egyházi gyűlés jegyzőkönyvében lett ki-mondva. 1887. február 6-án ki lett mondva az is, hogy elég, ha a pap évente csak hatszor jön át Barcsára templomozni, illetőleg Urvacsorát osztani. Hat évvel később, 1893. szept. 27-ki gyűlésen a piskii körlelkész már azt véteti jegyzőkönyvre, hogy ő ezután minden hónap utolsó vasárnapján meg fog jelenni istentiszte-letet tartani, tehát egy évben tizenkétszer fog jöni. Erre a hívek azon óhajuknak adtak kifejezést jegyző-könyvben, hogy ők belenyugosznak kényszerűségből abba, hogy nekik ünnep másodnapján osztassék ki az Urvacsora, de ahhoz ragaszkodnak, hogy a husvéti ünnepek képezzenek kivételt, vagyis akkor, habár a reggeli órákban is, de első ünnepen vehessék maguk-hoz a szentjegyeket, mivel ők olyan nagy ünnepnek tartják e napot, hogy addig, míg ezzel nem élnek, sem mi más ételt magukhoz venni nem szoktak.

Hátra van ezek után szólanunk valamit a papi fizetésről is. A hívek egyházi adója eleitől fogva cse-kély volt, mely a végén 0 fokra redukálódott. Ugyan-csak az 1887. február 26-án tartott gyűlésen kimon-datott az, hogy minden család egy-egy napszámot ad

a maga kosztján az alpestesi papnak, melyet a ki elmulaszt megtenni, egy-egy forinttal köteles azt átváltani. 1888. szept. 9-iki gyűlésen a piskii körlelkész óhajára a 20 napszámot átváltoztatják 20 véka csős kukoricára. Később azonban az egyház javára lemond erről is, nyilván azért, mert késedelmezve és hiányosan folyt az bé. Domestikai, vagyis országos segélyalapi illetékekkel is meg voltak kezdetben róva 10 24 krajcár erejéig, de ez is oly nehézkesen folyt be, hogy 1887. dec. 21-iki gyűlésen végképpen felmentettek ennek fizetése alól is; sőt hátrálékaik az egyház pénztárából fizettetik ki, a Barcsay Béla úr által az időtájt adott 23 frt adományból.

Feljegyezhetünk azonban egy szép vonást is a mi híveink életéből. 1893. szept. 27 én magtárt alapítanak 6 nagy véka búza és 8 véka szemes kukorica lefizetésével, a mi a mai napon már 50 frt értéket képvisel. Hasonlóképp papifzetés céljából a »Barcsay testvérek«, névszerint Kálmán, Béla, Árpád és Domokos urak 108 frtot tesznek be a dévai kisebbségre takarékpénztárba, oly feltétel alatt, hogy kamatai csak majd 20 év múlva folyósíttassanak, addig pedig tőkésíttessék. 1887. dec. 29-én tették le ezt, elhunyt édes anyjuk emlékére. Ugyancsak e célra szolgál amaz 500 □-öl területű szántóhely is, melyet a tagosítás alkalmával kapott az egyház és a melynek évi jövedelme 3-4 frtot teszen ki. Ellenben nem fordítható ide és és közszükségekre szolgál ama 21 frt évi rovatal, melyet eredetileg a templom-építési kölcsön törlesztése ajánlottak volt föl a barcsai udvarok. Hasonlóképpen közszükségekre szolgál ama 100 frt tőkének 6%-os kamata is, melyet 1898. május havában Furka Ferencné aszszony tett le elhunyt férje emlékére, melyről egyelőre csak kötelezvényt állított ki.

Mindezen jövedelmekből, a mint látható, a beszolgáló pap meg nem élt volna. Ezt látva a mélt. Áll. Igazg.-Tanács, már 1886-ban 1336. sz. a. évi 50 frt. államsegélyt utalványoz ki a lelkész javára, melyről azonban tizenkét év múlva, 1898. ápril 25-iki kelettel 1644. sz. a. már azt jelzi, hogy igyekezzenek a lelkész kongrua-segélylyel pótolni azt, mert ezen éven túl e segély meg fog szüntettetni. Juhász Izidor körlelkész alatt nincs feljegyezve, hogy melyik éven kezdve: az »Emke« központi választmánya fuvar címén szintén 50 frt évi segélyt útal ki, a melyet a kongrua-segélyek életbelépte után is kiadni ígért; a mennyiben elfogadta e sorok írójának azon ajánlatát, hogy az 1900. és 1901. évekről ezen illetményét leteszi, vagyis visszaajánlja az »Emké«-nek, *mint alapító tag*. Ezen ajánlat és annak elfogadása 1899. dec. havában történt.

(Vége következik.)

Thamó Gyula,
ref. pap.

Különfélék rovata.

Dr. Bartók György, erdélyi reform. püspökünk nagysajói egyházmegyei útjának sorrendje. Dr. Bartók György, püspökünk, aug. 18-án indul nagysajói egyházmegyei körútjára. Vele mennek Kenessey Béla, theol. igazgató és egyházkerületi közjegyző.

Az út sorrendje a következő:

Aug. 18-án d. e. 11 órakor Somkerék Udvarhely-nél fogadtatás.

19-én d. e. 9 órakor indulás Sárvárról Besztercére, hol istentisztelet lesz, melyen a püspök prédikál. 20-án reggel 7 óra indulás Sárvárról Szász-Brétebe, templom felavatásra, melyen prédikál Nagy Károly, theol. tanár.

20-án indulás Szász Brétéről 1/2 10-kor Sajó-Szent-Andrára. Itt templomfelavatás, melyen prédikál Kenessey Béla, egyházkerületi közjegyző. Itt ebéd d. u. 2 órakor.

21-én reggel 7 órakor indulás Sárvárról Magyar-Nemegyére. Itt istentisztelet és az egyházközség megvizsgálása.

21-én indulás M.-Nemegyéről Somkerékre. Itt istentisztelet, az egyházközség megvizsgálása. Indulás vissza Sárvárra.

22-én reggel 7 órakor indulás Sárvárról Tacsra. Itt istentisztelet és az egyházközség megvizsgálása.

22-én indulás Tacsról Tekébe, hol istentisztelet lesz és az egyházközség megvizsgálása. Este indulás Nagy-Idára Dózsa Endréhez.

23-án reggel 7 órakor indulás Nagy-Idáról Nagy-Sajóra. Itt istentisztelet és az egyházközség megvizsgálása.

23-án indulás Nagy-Sajóról Bilakra. Itt ebéd Radnótfáyéknál. Bilakról indulás Sófálvára. Itt istentisztelet és az egyház megvizsgálása. Visszamenetel Sárvárra.

24-én reggel 7 órakor indulás Sárvárról Szász-Új Ösbe. Itt istentisztelet és az egyházközség megvizsgálása. Innen indulás Szász-Mátéba, hol istentisztelet és egyházközségi vizsgálat lesz. Este Sárvárra.

25-én reggel 8 órakor indulás Sárvárról Szász-Cegőbe, hol torony- és harang-felavatás lesz. Itt imádságot mond Nagy Károly, theol. tanár. Predikál Kenessey Béla, egyházkerületi közjegyző. Délután papi értekezlet.

Mi az oka annak, hogy anarhisták vannak? Az *Alkotmány*, s társai szerint az, *hogy a pápa nem világi uralkodó*. Szerintünk pedig az, hogy *még mindég van pápaság*, s van olyan papi rend, mely az emberiségnek nem válik hasznára, hanem csak kizsákmányolást végez a hívő s hiszékeny lelkeken! (Sárospataki Lapok 33—1900 számából.) *Mi ehhez a nagyon is helyes találó megjegyzéshez hozzáteszszük, hogy a pápa és a papi rend babonássá és butává teszi a népet azzal a babonás vallással, a mely a viláért sem a bibliai Jézus vallása, hanem a papás egyház zagyvaléka.*

Hálás köszönet. Tiszteletes Kovács Józsefné, sz. Bede Klára öngyása, kalota-szent király-zentelki társcelegyházunknak, egyházközségünkbe jövele emlékére, egy gyönyörűen himzett urasztali terítőt adományozott 160 korona értékben. Míg a szép kézimunka készítőjének remek izlését mutatja, az áldozatkészség e ténye nemes lelkének anyaszentcelegyházunkhoz való önzetlen szeretete mellett teszen maradandó tanubizonyságot. Fogadja ez önmagát dicsérő nemes cselekedetéért ez uton is egyházközségünk nevében hálás köszönetünket.

Kalota-Szent-Királyon, 1900. aug. 8. A társcelegyház presbiteriuma.

Mulatság. A sajó-szent-andrási értelmiség az ev. ref. egyház templomavatási ünnepélye alkalmából az egyház „Harmonium-alap“-ja javára 1900. évi augusztus 20-án az áll. iskola tágas helyiségében zártkörű kosaras Táncmultságot rendez.

Futó Mihály, a hódmező-vásárhelyi ev. ref. főgymnasium ez idő szerint is igazgatója 40 éves tanári működése évfordulójának megünneplését helyben lakó volt tanítványai folyó év július hó 15-én tartott értekezletükön nagy lelkesedéssel egyhangulag elhatározták. Az ünnepet f. év október hó 14-ik napján a helybeli főgymnasium tornacsarnokában tartják meg. Az ünnepeltet a volt tanítványoktól befolyandó adományok összeségéhez képest később véglegesen megállapítandó

és az ünnepelt nevét viselő alapítvánnyal, valamint még valamely más értékes emlékekkel is kívánják megtisztelni. Az e célra szánt összeget Fári Antal takarékpénztári vezérigazgató urhoz, mint a végrehajtó-bizottság pénztárnokához Hódmező Vásárhelyre legkésőbb f. év szeptember hó 15-ik napjáig lehet beküldeni.

Jubileumi egyházi beszéd és imádság. Miskolci ötven éves papsága évfordulója alkalmából mondotta 1900. jun. 10-én, Kún Bertalan, tiszáninneri reform. püspök. Imádság után beszél a 116. Zsolt. 12. 16. 17. v. alapján. Az ősz lelkipásztor bevezetésében röviden szól a múlttól. Azután két részben felel meg arra a kérdésre, hogy miként áldozhat a hú keresztényen lelkész Istennek a hosszúra terjedt életpályán. — Azt mondja, hogy azon édes visszaemlékezéssel, hogy pályáját Isten útmutatása szerint futotta meg, az életpálya iránt való szeretettel és az Isten iránt való alázatossággal, a mely hajlamok által az ember képes nagy akadályokon győzedelmeskedni

A második részben azt fejt ki, hogy a pálya sikerét Istennek köszönjük.

Ilyen meggyőződéssel lépett lelkészi pályálya, ezzel folytatta, s így fogja bevégezni az ősz próféta pályafutását.

Irodalmi jelentés. Megjelent a következő munka *Flavius József* ó kori héber történetírónak, a galilaeai zsidó hadak főparancsnokának, *A zsidó háborúrol és Jeruzsálemnek Titus caesar által ostrommal történt bevételéről irt hét könyve.* Latinból fordította és kiadta *Dr. Istócy Győző.*

Flavius Józsefnek ezen, a legújabb korban felülnő módon elhanyagolt remekműve, a mely ma, tizen-nyolc évszázad elforgása után se vesztett érdekességéből semmitse és még ma is aktuális jelentőségű, — nem hiányozhatik egy könyvtárból, könyvszekrényből és könyvtartó-állványról sem.

A harminckét nyomtatott ívre és több mint ötszáz lapra terjedő egész munkának az ára hét korona. Postán megküldve 56 fillér postaköltséggel több

Kapható, illetve megrendelhető a fentnevezett fordító-kiadónál, (Budapest, X., Tisztviselő-telep, Csálád utca 30. sz.) és minden könyvkereskedésben.

Budapest, 1900 évi augusztus hó.

Magyar unitáriusok Amerikában. Az amerikai unitárius társaság nemrég Bostonban megülte fennállása hetvenöt éves jubileumát. Ez ünnepen tudvalevően *Boros György* kolozsvári teológiai akadémiai tanár képviselte a magyar unitáriusokat. A magyarokat az ünnepen nagy óvációkban részesítették. Az amerikai ünnepi szónok beszédében lelkesedéssel emlékezett meg *Dávid* Ferencről, a magyarországi unitárius egyház megalapítójáról és *Kossuth* Lajosról, kit mint a legnagyobb angol szónokot dicsőített. Az ünnep egyik legérdekesebb pontja volt *Ferenc* József magyar unitárius püspök beszéde, melyet *Boros György* fonográfban hozott magával. A beszélő-készülék által nagyon érthetően visszaadott beszéd nagy hatást keltett. Az amerikai unitáriusok tetemes összeget gyűjtöttek össze, melyet Magyarországra küldöttek, hogy itt új unitárius teológiai katedrát létesítsenek. Azonkívül a budapesti unitárius hitközségnek és az alföldi missiónak támogatására évi járulékot szavaztak meg.

Királyi hereg mint hitszónok. A svéd király második fia, Bernadotte herceg, aki Munk Ebbát, anyjának egyik udvarhölgyét vette nőül, annyira vallásos ember, hogy időnkint misszionárius gyanánt beutazza Svédországot és Norvégiát s a falvakban és városokban prédikációt mond a népnek. Ez idő szerint Norvégiában utazgat Hovig festő kíséretében. Egyszerű pap módjára utaznak s nem ritkán töltik az éjjelt együtt valamelyik szalmaboglya mellett. Persze utközben néha egy kis kellemetlenség is megeshet velük Nordliban például a hercegi hitszónokot a bíró nagyon bizalmatlanul fogadta, mivel jöveteléről nem értesült és nem

akarta elhinni, hogy a lelkes hitszónok személyében a király fiát kell tisztelnie. Mikor aztán a hitszónok igazolta magát okmányokkal, akkor persze a sok hódolat és zászlókitűzés nyakra-főre következett.

Az olasz pap és a politika. Rómából táviratozták, hogy Don Boldori peskaroloi papot, a miért a pápa tilalma ellenére részt vett a képviselőválasztás alkalmával a szavazásban, a divinis felfüggesztette állásától. Boldori azonnal Rómába utazott és Di Pietro bibornoknál jelentkezett, akinek igazolásképp előadta, hogy azért szavazott, mert szociálista jelölt ellen adta le szavazatát, és így azt hitte, hogy szolgálatot tesz az egyháznak. A kormány egyébként hivatalosan kijelentette, hogy nem ismeri el az »a divinis« felfüggesztést és átiratában értesítette a kuriát, hogy mindazokat a papokat, akik a szavazásban való részvétel ellen izgatnak, pörbe fogja.

Képek telegrafálása. Nürnbergi konzulátusunk egy Pietsch Henrik osztrák szakember érdekes találmányról emlékezik meg havi jelentésében. Pietsch ugyanis a képeknek, esetleg fotografiáknak táviró- vagy telefonkészülékkel való továbbítását találta föl. Methodusa szerint az átvitt rajzokon az árnyékolás teljesen olyan, mint az eredetin és a nyert ábra himzsmintához hasonlít, melyen még az alakok is felismerhetők bizonyos távolságon belül.

Sok az elmebeteg. Az elmeorvosok októberi kongresszusának egyik legfontosabb tárgya lessz azoknak az okoknak megállapítása, amelyek miatt az elmebetegek száma Magyarországon folytonosan emelkedik. Mert szomorú tény, hogy például az idén is annyi embert helyeztek gondnokság alá, mint azelőtt ugyanennyi idő alatt sohasem. Január óta 2200 elmebajos ember került ápolás alá. Ezek közül a felénél valamivel még több okleveles ember, leginkább ügyvéd és bíró. A munkaszasztályból 200 lett elmebeteg, a többi jórészt katonatiszt és kereskedő.

A holt mandarin. A kínai kulturának szimpatikus jellemvonása a halottak nagy kultusza. Az egész birodalom területe tele van szórva az ősök sirjaival, melyeket nagy kegyelettel ápolnak az utódok. A mostani kínai lázadás okainak kutatásánál különösen figyelemre méltó az körülmény is, hogy a kínaiak e kultuszuk megsértését látták az európai vasutépítők munkájában, mely miatt sok helyen elpusztultak a sirok. Hogy mennyire tisztelik halottaikat a kínaiak, érdekesen mutatja a temetés után rendezni szokott gyászaldozat szertartása. Egy holland író, Henri Borel résztvett egy ilyen szertartáson, melyről érdekes dolgokat mesél most.

A Ngo-Csun Po család meghívása folytán — ugymond — ott voltam a szeretet-áldozásnál, melyet a két hónap előtt elhunyt családfő, Ngo Tai-Cin admirális tiszteletére rendeztek. A buddhista kínaiak azt tartják, hogy az ember lelke halála után hét részre oszlik, melyek közül kettő nyomban leszáll a poklokra, a többi pedig a levegőben vándorol. A családtagoknak tehát buzgó áldozással meg kell szabadítaniok a két lelket a pokloból, hogy aztán mind a hét rész egyesüljön és Buddha paradicsomában nyerjen örök nyugalmat. A kínai ház kapujában az elhunyt legjobb barátja, egy katonai mandarin fogadott. Most semmi sem mutatta rajta diszes rangját; durva, szegényes ruhát viselt a gyász jeléül. Bevezetett egy nagy terembe, mely exotikusan volt díszítve. Lilaszínű fény sugárzott ki ezüstös lótuszlámpákból, a falakon mindenféle színű selymek függtek, rajtuk aranyos betűk hirdették az elhunyt érdemeit. E teremben volt kiterítve a halott a temetés napján s a kínaiak hite szerint a lélek egyik része itt maradt a levegőben lebegve. A gyászolók e teremben asztalt terítettek, melyen mindenféle ízletes eledel volt avégből, hogy a lélek lakmározhassék a felszálló étel-szagból. Mikor a terembe beléptem, nagyon meglepett, hogy telis-tele volt szemkápráztatóan cifra öltözetű

emberekkel, lándzsás katonákkal, heroldokkal, nyilasokkal, legyezőhordókkal, kulikkal. Később, mikor jobban körülnéztem a teremben, még nagyobb lett a meglepetésem — a teremben levő sokaság csupa felöltözött bábból állt, melyek a falakon fügtek. Vezetőm megmagyarázta, hogy ezek az elhunyt kíséreit szimbolizálják, a kik majd kísérei lesznek a pokolból való megszabadulása alkalmával. A sokaság előtt a többinél természetesebb háb állott egy hidon — ez a báb szimbolizálta az égbe induló elhunyt mandarint. A hid tulsó végén, mely az eget jelezte, a boldog régiókban lakozó lelkek képmásai fügtek. Köztük volt Tiong-So, a mészáros is, a ki egész életében ölte az állatokat, míg végre megbánta a bűnét, s elhatározta, hogy nem ont többé vért és nem eszik többé húst. Kését elrejtette a homokba, de félt, hogy valaki megtalálja és vérontásra fogja használni; kivette tehát rejték helyéről és a hegyek közé futott vele. Ott rejtette el a sziklák alá. De most is félt, hogy valaki megtalálja. Nem volt többé nyugta e miatt, rettegésben teltek napjai, míg egyszer alkalmas helyet talált a késnek — saját szívébe rejtette. E tetteivel azután megváltotta minden bűnét és a boldog lelkek közé került. A szertartás azzal kezdődött, hogy fekete selyembe öltözött papok jöttek, hogy az elhunyt pokolbeli lelkét misztikus muzsikaszó és litániázáshoz hasonló imákkal megidézzék. E szertartás végeztével a terem összes drágaságait, a bábokkal együtt, elhelyezték egy papirosból és selyemből készült palotában, melyet azután meggyújtottak. Hitük szerint a lánggal együtt felszállt a pokolból a mandarin lelke a boldog lelkek honába, fényes kíséretével együtt. (Pesti Napló 194 sz.)

Az ujságok szállítása. A kereskedelmi miniszter hasznos reformot szándékozik keresztül vinni az ujságsszállítás terén. A lapokat jövőben címszalag és bélyeg nélkül fogják szállítani s minden postahivatálnál lesz egy jegyzék az azon a helyen lakó előfizetőről s ennek alapján fogják kézbesíteni a lapokat. Ezentúl tehát az egy bizonyos helyre szállítandó lapokat külön fogják csomagolni s a bélyeg helyett a lapok egész évre szóló pauszát fognak fizetni.

Hivatalos rész.

948—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *magyarkezei kántortanítói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. Tanítói fizetés: 388 korona államségély, törvényszerű korpótlék, 6 hold 225 ööl szántó és kaszáló, fa és borválság címen 146 korona, tandíj kezdőktől 40 fill., haladók s ismétlősöktől 80 fill. 2. Kántori fizetés: 175 kor. értékű gabona, átlag 10 kor. stóla, közmunkaválság 10 kor., a cinterem $\frac{1}{3}$ -ad részének használata és tisztességes lakás melléképületekkel s kerttel.

Kötelességei: a törvényben előirt tanítói és kántori teendők pontos teljesítése.

Pályázati határidő 1900. szeptember hó 10-e.

Kellően fölszerelt pályázati kérvények nagytszít. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zoványra.

Kolozsvárt, 1900. augusztus hó 14 én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

3065—1900.

PÁLYÁZAT RENDES TANÁRI TANSZÉKRE.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium Előljárósága főgimnáziumánál rendszeresített vallás tanári rendes tanszéknek betöltésére pályázatot hirdet.

Pályázhatnak a 33—1897. Konventi jegyzőkönyvi szám alatt körülirt képesítéssel rendelkező ref. lelkészek s lelkészjelöltek.

A tanszék javadalma évi 2800 korona törzsfizetés, egy 200 és négy 400 koronás ötödéves korpótlék; 600 korona szálláspénz, esetleg természetben lakás

A megválasztandó, ha középiskolai rendes tanárszolgálati éveket tud kimutatni, ezek 10 év keretén belül korpótlék szempontjából az illető javára beszámítatnak, míg a tisztán lelkészi szolgálatok nem.

A tanszék 1901 szeptember hó 1-én foglalandó el

A megválasztandó tanár kötelessége a főgimnáziumban és tanítóképző intézetben a vallást, szűkség esetén, képesítettségének megfelelően más tárgyat is, legfőleg heti 20 órán tanítani, az iskolai istentiszteleteket vezetni, a konfirmálandó és legatióba menő ifjakat előkészíteni.

A megválasztandó az 1894. évi XXVII. t. cikk alapján létesített tanári nyugdíj intézet köteles tagja lesz.

A pályázók végzett tanulmányaikra, képesítettségére, esetleg vall. tanári szolgálatukra vonatkozó okmányokat az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgatótanácsához címzett kérésök kíséretében a nagyenyedi ev. ref. Bethlen kollegium Előljáróságához 1900 szeptember hó 15-ig nyujtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1900. évi augusztus hó 7-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY

Az államilag segélyezett békési ev. ref. gymnasiumban a jövő 1900—1. tanévre a VII. osztály megnyitvatván, pályázat hirdettetik a következő tanszékekre:

1. Latin görög nyelvi rendes tanszékre, továbbá

2. Latin-magyar nyelvi, és

3. Matematika-fizikai helyettes tanári állomásokra. A latin-görög tanszék betöltése a vallás és közokt. miniszterium jogkörébe tartozik. A rendes tanszék javadalma 2400 kor. törzsfizetés. 400 kor. lakáspénz, 200 kor. ötödéves korpótlék. A helyettes tanszék javadalma 1800 korona. A fizetések évnegyedes részletekben előre adatnak. A helyettes tanároknak nézve az első év próbaévül szolgál; későbbi alkalmaztatásuk s állandósításuk szolgálati ügyességükön kívül az oklevél megszerzésétől függ.

Pályázhatnak ev. reform. vallású tanárok és tanárjelöltek. A pályázati kérvények az életkort, vallást, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálataikat s védkötelezettségüket s egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva *augusztus hó 24 napjáig* az igazgató-tanács elnökségéhez küldendők

A véglegesen alkalmazott tanárok az országos nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagjai.

Az alkalmazott tanárok, mindaddig, míg az intézet tanerőkkel teljesen ellátva nem lesz, heti 20—22 órán kötelesek tanítani

Megjegyeztetik, hogy az állammal kötött szerződés értelmében annak idején 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás tanári törzsfizetések is fognak rendszeresítettetni.

Békés, 1900. aug. 8.

Szegedi Károly. s. k.
az ig. tanács elnöke.

Őrony-órák!

Palota-, városházi, gyári és lak-tanya-órák berendezését a legelő-nyösebben eszközli

MEYER KÁROLY UTÓDA

MÜLLER JÁNOS,

1-ső magyar óragyár gőzerőberendezéssel

Budapest, VII., Kazincy-utca 3.

Képes árjegyzékek és költség-jegyzékek bérmentve.

(10-12)

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Dr Gyarmathi Sámuel,
zilahi reform. kollégiumi első tanár és
európai hírű nyelvtudós emlékezete.

(Írta és felolvasta *dr Both István*, tanár, a zilahi reform. kollégiumnak 1900. április 29-én tartott kegyeletes ünnepén.)

(Folytatás és vége.)

Ezek az apró kellemetlenségek adhatták az okot elhatározásához, melylyel 10 évi működés után 1810-ben megvált az oskolától. De ekkorra az alapvetés munkája már be volt fejezve. Az a nagy tehetség, a nemzet fejlesztését célzó amaz erős elhatározás, a munkában való lankadatlan kitartás, melyek oly szerencsésen egyesültek Gyarmathiban, áldást hoztak a zilahi iskolára, mely szerény kezdetből fejlődve az időkhöz mérten addig is betöltötte hivatását, de igazi gymnasialis szervezetet csak Gyarmathitól vett. Az akkor szerzett megerősödés volt alapja a további fokozatos és talán még ma is tartó fejlődésnek, mert az elért szervezetet visszaesni nem hagyván, a távozó Gyarmathi helyét ismét professzorral töltötték be. De kérdés, vajjon ha Gyarmathi annak idején a meghívást el nem fogadta volna, a következő nemzedékek jelesei *Salamon* és *Hiri* teljesíthetik-e olyan fényes sikerrel a továbbfejlesztés munkáját? S ha vajjon ez iskola visszaesik, volna-e mai helyzetében városunk? mai színvonalán a város és vidék magyar miveltisége? Megfejtethetlen kérdések; nem is azért vettem fel, hogy megfeleljek reájok, hanem azért, hogy felelet helyett áldjuk a gondviselést, mely így rendezte e dolgokat s nekünk az ősök érdemeiről hálás kegyelettel megemlékezni alkalmat adott

A tanári működéstől visszalépve, még húsz évet töltött Gyarmathi az előbbinél még csendesebb elvonultságban, a gróf Bethlen-család körében. Nagyobb részt a család bűni birtokán, közben, főként a téli hónapokon Kolozsvárt tartózkodva, ez idő alatt is régi eszményeinek igyekezett szolgálni. Mint előbb az Aranka György-féle nyelvmvelő Társaságnak, tagja volt most s alapítása körül is részt vett az Erdélyi Múzeum egyesületnek. Része volt a mozgalomban, mely az erdélyi születési és értelmi előkelőségek körében a ma-

gyar színészet pártolására már jó régen megindult és ez időtájt is folyton hatással működött.

Midőn hajlott koránál fogva nemzete érdekében utazással kapcsolt tudományos bűvárkodásra ő maga vállalkozhatott volna, örömmel látta a fiatalabb nemzedék sarjaiban az efféle vállalkozást. Midőn Körösi Csoma Sándor a magyarok eredetének felfedezése céljából ázsiai útjára készült, érdeklődésével, jó tanácsokkal, levelező közbenjárással segítette ezt a lelkét gyönyörködtető, jó szándékot.

Irodalmi működéséhez is visszatért. Ez idő alatt írta az 1816-ban Bécsben megjelent „*Vocabularium*” című munkáját, «szótárát, melyben sok magyar szókhöz hasonló hangú idegen nyelvből szókát rendbeszedett»

Ez iskola iránt állandó jóindulattal, szeretettel viseltetett. Ennek adta tanujelét Kolozsvárt 1824. július 6-án kelt végrendeletében is, mely így szól:

Testamentum.

Ezen írásom által hagyom örökös jussal, minden Zilahon letett pénzemet, házamat, ládáimat, abba találtató ingo jóságaimat, németi pinczemet, 's egyéb haszna vehető vagyonomat, a' Zilahi Nemes Reformáto Evangelica Oskola boldogítására, olyan bizodalmas szives kérésem mellett; hogy a T. N. Ecclesia méltotassák érdemes jószíjü Hazafit a végre köz megegyezésből kirendelni; hogy az adossáimtol, mind az edig nállok heverő, mind pedig az ez utan engem illetendő uzsorákat igen pontoson felszedni ne sajnálja, es a T. Esperest Ur kezibe adja. Halálom után pedig; melly igen messze nem lehet; minthogy 74 esztendőket majd keresztül élek; ugy fordítsa az Ecclesia mind azon vagyonomat a' Nemes Oskola számára, a' mint leg jobbnak találandja. Azon emberséges Hazafinak fáradságát pedig; ki azon intereseket fel szedi; ugyan azon interes pénzből jutalmaztassák meg, a mint méltonak itéllik, 's nekem a' többit szolgaltassák kezemhez, mindennapi szükségeim potlására. Az adossaimnak nevei, és kezeknél lévő pénzek alább mind pontoson' fel vagynak jegyezve. Kolosváronn, 1824. 6-ik Jul.

Szilágyi Ferencz,

Gyarmathi Sámuel,

A' Kolosvári Reformáto Nemes Collégiumban, Theologiae Professor. (P. H.)

Orvos Doctor. (P. H.)

Ezen végrendelet értelmében egy értékes könyvtár és az adósoknál levő s az ingatlanok eladásából bevett tőke egyesített összege gyanánt 2300 frt jutott iskolánk birtokába a Gyarmathi halálával, ami nemsokára bekövetkezett. Szülővárosában, Kolozsvárt, a gróf Bethlen-család belső-közép utcai házában érte el a halál 79 éves korában 1830. március hó 4 én. Hamvai a kolozsvári házsongárdi temetőben nyugsznak.

* * *

Ime, tisztelt Hallgatóság, az életpálya, melyet ez alkalomból tisztebelő kifolyólag vázolnom kellett. Egyszerű, de nemes munkával betöltött kevés anyagi haszon, de több erkölcsi elismerés mellett megfutott életpálya volt ez, melynek főbb vonásokban való megismerése mind tovább és tovább csalogatja a kutatót hogy a bő tanulást nyújtó részletekkel is megismerkedjék. Egyike e pálya ama keveseknek, a melyek hazánk földjéből, nemzetünk életéből indulva az egész művelt világ figyelmét magukra vonták. És midőn e figyelem közepette a nemzet büszkén vallja magáénak e pálya megfutóját, viszont a nemzettel szemben mi is lélekemelő önérzettel mondhatjuk, hogy Gyarmathi a miénk volt.

A miénk volt ifjú lelkének a tudományokért epedő szomjúságában; a miénk férfi kora nemzetet erősítő munkájával; a miénk jótékonyságot gyakorló öreg szive utolsó dobbanásával.

Ime ezért ünnepelünk mi a mai alkalomból a szívnek önként fakadó hajlamával, ezért vegyül lelkünkben a kegyelet és hála érzéseivel a nemes öröm! Mert öröm ez iskolának, hogy fokozatos fejlődést mutató messze multa tekinthet vissza; öröme lehet e városnak, hogy iskolája magasabb fokú szervezetének évszázados multját ünnepli; de háromszoros az öröme mindnyájunknak, hogy e mult egyik korszakalkotó mozzanata egy Gyarmathi nevéhez fűződik!

Ez általános öröm közepett talán csak én állok itt szorongó érzéssel ez ünnepélyes pillanatban; én, a törpe utód, a ki közelebről ismerni tanulván Gyarmathi életét, tűnődve kérdem magamtól, vajjon adhattam-e róla olyan képet, a mely méltó legyen érdemeihez?!

Ezért, ha van e tekintetben fogatkozás, az ne a Gyarmathi dicsőségére vessen árnyékot, hanem kérem a t. Hallgatóságot, hogy azt az én gyengeségemnek tudja be és bocsássa meg. Együttal kérem, fogadják úgy a magam, mint a kollegiumi előljáróság és tanári kar nevében kifejezett köszönetemet, hogy becses megjelenésükkel ez ünnepélynek fényét emelni, hatását fokozni, jelentőségét gyarapítani kegyeskedtek!

Kedves Tanuló Ifjúság!

Különösen hozzátok intézve van még egy pár szavam, mielőtt ez ünnepről távoznánk. A mult nagyjainak felidézése, az elhunyt jeles példáinak feltüntetése reátok nézve kell hogy a legtöbb haszonnal járó legyen, mert hiszen ti vagytok a jövő s a ti fiatal lelketek fogékony a jóra irányzó benyomások, a követésre méltó példák befogadása iránt.

Ha azt kérdezitek, mi volt, a mi Gyarmathit nagygyá tette, a vázolt életpálya e kérdésre is megadja a feleletet: Szerette, mindennél becsesebbnek tar-

totta a tudományt s hogy ezt megszerezhesse, kitartással folytatta s szerette a munkát, a tanulást. Szerette nemzetét, hű gonddal ápolta annak elhagyatott nyelvét, tudományát s nagy lelkében e mellett jutott még hely az emberiség szeretetének is. Szerette hazáját, szerette az iskolát, melyben egykor tudományának egy csekély részét vette s a melyben utóbb a tudományt oly pazar mértékkel osztogatta.

Ez a sok nemes szeretet volt irányítója életének, ezeknek szárnyán emelkedett ki lelke a mindennapiság szűk köréből.

Ha tehát okulást, hasznot akartok meríteni példájából, hasonló eszmények követésére buzduljatok. S ha majd szívetek nemes eszményekért dobogván értelmetek néha a tér és idő végtelenségének gondolatához téved, e gondolat nem fogja szárnyát letörni lelketeknek, mert tudjátok, e példából is világosan áll előttek, hogy nemes eszmények szolgálatában töltött élet emléke diadallal győzedelmeskedik az idő és tér szűkre szorító korlátain. Imé, a Gyarmathinknak hamvai is már régen csendesesen porladnak a kolozsvári temetőben, de híre, neve, dicsősége, melyeknek ő működésével ércnél maradandóbb emléket állított, él és élni fog míg ez iskola fennáll, míg a magyar dicsőségére büszke tud lenni s míg az emberiség nyelvének multja iránt a jövő évszázadok során érdeklődni fog!

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1899. évi állapotáról.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Hetedik jelentésemet olvasom már fel a közgyűlés előtt e sorokban és e hét jelentés már is egy kis történelem egyházunk és általános egyházi életünk köréből; melyből, habár halvány vonásokban, előtűnik, a mi kálvinista hitéletünk megnyilatkozása, úgy a mint a társadalomban megjelenik és hat az egyéni hitélet és a socialis magasabb érdekek érvényesülésére. Ilyen alakban mintegy lelkiösmeretünk számonkérő széke elé állítani az eseményeket és ezek mozgató okait, hogy mily fontos és tanulságos, még ha magasabb elvi szempontok elhallgatnak is, elég erős bizonyíték már egymagában azon körülmény, hogy évről-évre érdeklődéssel hallgatja meg közgyűlésünk e jelentéseket.

Múlt évi jelentésemben azt mondtam, mindenkor magán viseli irányító eszméinek bélyegét. Ez igazságot Berzsenyi D. életphilosophia című költeményében e szavakkal fejezi ki: Minden kornak van Istene! Tehát abból, hogy bármely időben is az ember milyen képzetet alkot magának a legfőbb valóról; vagy miben keresi a legfőbb jót, meglehet állapítani, hogy melyek irányító eszméi, az az minő Istenben, istenekben hiszen.

A már elhanyagolt század felfogásában a legfőbb valóság volt a világi hatalom, és legfőbb jó a világi fény. A világi hatalom óhaját Rómától kölcsönözte; a világi fény szeretetét a pogány világnézetből merítette az emberiség. Az igazi Istent pedig a közfelfogás is ott helyezte el az égben, alkalmazkodva a zsidós világnézethez. És a fényes, a hatalmas ember felfelé többé nem áhitozott; legfennebb a szegény, kit a fé-

nyes világ megvakított, a hatalmas földre tiport; Róma pedig hangosabban mint valaha hirdette: a miként egy az Isten az égben, úgy egy az úr a földön, a mit e földi úr megköt, az meg van kötve, a mit megold, az megvan oldva fenn és lenn; a mennyország kulcsa nálla van és ez a földi nagy hatalmásság nem más, mint a római pápa, ki családokozhatatlan; ki előtt minden térd meg kell hajoljon és ha meghajlik alázatoságban, a hithű kegyesnek minden vétke megbocsáttatik

Igy lett századunkban milliók előtt a vallás a papok dolga; a hitetlenség pedig és a nem-bánomság a népek nyomorusága. A vakhit és a szolgálai meghunyászkodás a szellemi hanyatlásnak lett édes anyja.

Róma nevében, a kath. egyházban mutatkozó terméketlenséget, Pater Roh azzal mentette, hogy »a vallásos ismeretek mezején nincs semmi több tenni való, mivel oly sok jeles ember munkálkodott már e téren.« E szerint a hit a pápában az egyetlen szükséges felvilágosodás!

Ép ebből folyólag a 19 század nagy előhaladása mellett, nagy vétkeknek is lett életre keltője. A csalás, hamis bukás, sikkasztás, uzsora, a sok törvénytelen gyermek, a vagyon suggestioja, éhség, szomjuság stb. mind a mellett tanuskodnak, hogy nem volt a népek nagy részének lelki vezetője és az égi trónba helyezett Isten nem érintette kellőleg a földön élő és küzdő emberiség jó nagy részének lelkét. Igen, mert Rómának, ki annyi lelki és anyagi millió felett sáfárokodik, nem a váltság műve lebeg szeme előtt, hanem a hatalmi érdek. *Ezt a többek között jellemzően bizonyítja IX. Piusnak 1864. dec. 8-án kibocsátott körlevele is; a körlevél a culturnépek jogérzetével, és mivel szellemével határozott szakítást jelent.* Álljon itt belőle pár példa; 24 pont. *Nemcsak a lelkek vannak az egyház hatalma alá vetve, hanem a világi hatalom is; a nem engedelmeskedőkre az egyház kényszerít alkalmazhat.* 42 pont. *Két hatalom összeütközésekor, nem a világi törvény az első.* 77 pont. *A kath. államokban a bevándorlottaknak nem kell szabad vallásgyakorlatot biztosítani.* 80 pont. *A pápa nem teheti és nem is szabad tennie, hogy az előhaladással, a szabad szellemmel s az ujkori civilisatioval kibéküljön, egységre lépjen. Ezek után egészen természetes Rudiger linci püspöknek, e körlevél kiadása alkalmából mondott nyilatkozata: »A jó kath. ember kénytelen természeténél fogva az államtörvényekkel folyton összeütközésbe lenni.«*

E nyilatkozatok a hierarchikus felfogás törött tükör darabjai, mert hiszen már XVI. Gergely pápa a népek követelésével szemben híres főpásztori levelében kimondotta volt: »hogy mivel az egyház szentlélektől van megvilágosítva, valóban képtelenség erre valami újítást, vagy ujjászületést reá erőszakolni, mintha valami hiánynak vagy homályosságnak lenne kitéve« és tovább: »a közöny mocskos forrásából foly azon vélemény, vagy még sokkal inkább eszelősség, hogy a lelkiismeret szabadságát minden ember számára biztosítani kell.«

Ezek után csodálkozhatunk-e, ha a kormányok,

úgy a protestánsok, mint a katolikusok, a pápai székel való bármely összeütközésekkor, legyenek azok a népiskolák, a tudomány szabadsága, vegyes házasság, vagy általában a különböző egyházak egyenjogúságára vonatkozó, mindig magokkal szembe találják a kath. papságot, s ha talán egyesek közülök egyebet óhajtanának is, de merőben és védtelenül a püspöktől függenek.

S hogy a kath. egyházban ily körülmények között a szellem szabadon nem szárnyalhat és a népek erkölcsisége szilárd talajra nem helyeztethetett, bizonyítja azon tény is, hogy a kath. népek nevelői a jezsuiták, kik a reformatió után a kath. irodalom igazi személyesítői lettek az erkölcsi s különösen a vallástudomány mezején, jórészben csak középszerűséget nyújtottak, e mellett nagy korlátoltságról tettek tanubizonyosságot, még történeti műveikben is. A szellem szikrája e rendben sohasem gyújtott, vagy ha igen, a tüzkártól való félelem miatt az korán eloltatott. Jellemző, hogy még a híres Franciaországnak hangadó kath. egyházi íróiról is azt olvassuk, hogy majd semmi theologiai ismerettel nem bírnak és a papság sajnálatra méltóan tudatlan, kivált az általános ismeretekben.

Az engedelmesség és alkalmazkodás az a védmű, melyet az uralkodó egyház beállított magának és miután jól szervezett hierarchicus gárdát állított a várfalak védelmére, e mellett a despoticus ó conservativ arisztokraticus elemet és a tudatlan, vakon hívő tömeget magának meg tudja szerezni, harcra készen áll minden olyan ideával, társadalmi, tudományos vagy államformával, a mi érdekeivel ellenkezik. A harcot folytatja is kéz alatt szövődékes úton, a jezsuita morál törvényei szerint; itt eszközei egyfelől a vakhit, — másfelől a közöny terjesztése; majd nyíltan pártok élére állva, tüzzel, vassal, pénzzel, földfeletti és föld alatti hatalmak segélyével. Századunkban kivált a közepétől a kézalatti módszer vált be, a vakhit és az altatás eszközeivel.

A protestantismus e harcban a catholicismussal szembe, miután ez a világi hatalmat és önzést igénybe vette, külső erőben sokat vesztett; de azért hívatása tudatában nem lankadt, sőt kitarva nagy példáit mutatta fel a nemes önmegtagadásnak és így az igazi szép, jó és nemesnek becsét az életben megpéldázta.

A reformatió következtében a szellemek külön váltak; a római egyházzal szemben a kimenekült szabad szellem, mint idegen hatalom lépett fel, ezért elkezdődött Rómában a gondolkozástól és irodalomtól való rettegés.

Az inquisitio az eszméket üldözte; a tridenti zsinat végzése alapján XVI. Gergely kimondja, hogy minden könyv kinyomatása az inquisitor engedélyétől van feltételezve, és hogy a püspökök időközönként a könyves boltokat megvizsgáltassák. IX. Pius pedig figyelmezteti a püspököket pünkösztői beszédében: »Ne szünjete meg a hívektől ama dögvész ragályát eltávolítani, t. i. ne engedjete meg, hogy kezeikbe s szemök elé megrontó könyvek és ujság lapok jussanak.«

Azonban a kemény szavak csak időszerű kirohanások voltak, miután az egyház-állam mindég alkal-

mazkodik annyira a korhoz, a mennyire jól felfogott érdeke kívánja. A cél szentesíti az eszközöket elv alapján ma már a szabadságnak új jeleit mutatja; csaknem minden kávéházban található római kath. ujság; nálunk is az »Alkotmány« és a „Közművelődés“ postái a hierarchia és a néppárt ideáinak. A »Közművelődés,« ez erdélyi klerikális zöld újság kivált, tele haraggal minden iránt, a mi nem: catholicus és néppárti; ez így irt közelebről is: »igaz jóllét, nemzeti nagyság és erő, béke és megelégedés csak akkor fog ismét visszatérni e hazába, ha csak irmag lesz a református magyar. Mert itt e földön minden békességes társas együttélésnek fő akadályai a magyar reformátusok.«

Ime, ilyen célokra kell a hierarchiai államegyháznak az egykor ostorozott ujság, ezért kerül az be minden olvasó-körbe, kávéházba, korcsmába, hogy a tömegek szenvedélyét izgassa és magának megnyerje. Bánja is a »Közművelődés« és a többi társa, ha a nemzetiségek a magyar faj ellen támadnak, ha a legmagyarabb egyház, a református veszélyben van, vagy rágalom sarával méltatlanul mocskoltatik, sőt ellenkezőleg ő maga jár elől rossz példával, mert ő cosmopolita, neki nem nemzet, haza, hanem hatalom kell, mert szerintük e föld regnum Marianum.

Azonban, mindhiába, czéltalan ez erőlködés, kárba vész a harag, mert a történelem könyve mégis a protestantismus mellett teszen bizonyosságot. A szabadságon, népképviselőten és önkormányzaton szervekedett protestans államokban rend, béke, egyenletes fejlődés és folytonos haladás uralkodik; ellenben a kath. államokban minden 20—30 év alatt támad egyegy forradalom, mert a róm. politikai morál Laveley szerint: „vagy zsarnokságra, vagy anarchiára, vagy felváltva mindkettőre vezet.“ Bizonyító például szolgál ez igazságra, hogy Francia-, Spanyol-, Olasz-országokban és Belgiumban nem tud meggyökerezni a békés fejlődést biztosító szabadság.

(Folytatása következik.)

Péchy Árpád.
brassói ev. ref. pap.

Iskola.

A *szászvárosi* államilag segélyezett evang. ref. kollégium értesítője az 1899—1900-ik tanévről. Szerkesztette Simon Ferenc, igazgató tanár. Az Értesítőt megnyitja Szeremley Béla értekezése, melynek címe: *A múltra vonatkozó igealakok használata Homerosznál, Iótekinettel* az u. n. *első* és *második* aoristos használatában mutatkozó különbségekre. Az értekezés avatott tollal oldja meg feladatát. Azután jönnek az igazgatónak évnnyitó és évváró beszédei. Évnnyitó beszédében nemzeties irányra, hazafiságra buzdítja az ifjúságot Azt mondja, hogy a társadalmi békességet, a békesség napjaiban az egytetértő sikeres munkálkodást, a veszély napjaiban pedig a közös javaknak nem tétovázó, sőt, hogy ha kell, önfeláldozó védelmét csupán a közös nemzeti érzés, hazafiaság biztosíthatja. E hazafias érzés tehát elengedhetetlen az állam minden polgárának, a ki nem akar a társadalmon kívüli állapotban élni, s a kit azon becsvágy lelkesít hogy azon mérhetetlen javaknak, melyeket a rendezett társadalmi viszonyok

részébe juttatnak, ő nem csupán ingyen élvezője, hanem azokat legjobb erői szerint meghálálni igyekszik. Ezen érzelem nélkül az egyén, bárminő magas értelemmel is legyen különben felruházva, csak vak esz-köz kormányzó értelem nélkül, kar fej nélkül, sőt még ennél is rosszabb, a menyiben tehetségeit a rosszakarat, — talán épen a legválságosabb pillanatokban — még saját nemzetének fiai ellen fordíthatja. A jó nevelésnek feladata tehát a fejlődő ifjúnak nemcsak kellő intellectualis műveltséget megadni, hogy helyét majdan a társadalomban, mint szakember kellően betölthesse, hanem érzelmeket is önteni szívébe, melyek őt arra sarkalják, hogy hazájának jó vagy balszerencse napjaiban mindig méltó fia legyen. Minden iskolának e haza határain belül a hasznos ismeretek terjesztésén kívül hivatásszerű kötelessége e nemes hazafias szellemnek ápolása s így a szászvárosi reform. Kollégiumnak is. Évváró beszédében arról szól, hogy olyanná kell nevelni az embert, hogy a társadalomnak valóban derék tagja legyen, a ki nemcsak ismeri, hogy mi a helyes és igaz, hanem gyakorolja is azt.

Tanárok: rendes tanár 9; helyettes 7. Tananyag. Statisztika.

Tanulók létszáma. Beiratkozott 313. Év végén maradt: 280.

Előmenetel. Jeles: 12; jó: 49; elégséges: 111; egy tárgyból elégtelen: 34; két tárgyból elégtelen: 25; több tárgyból elégtelen: 44.

Magaviselet. Jó: 169; szabályszerű: 102; kev. szabályszerű: 8; rossz: 1 Érettségire jeletkezett 25. Megvizsgáltatott 25. Jeles: 6; jó: 6; egyszerű: 10; javító vizsgálatra úttasított: 2; egy évré visszavettett: 2.

Az elemi iskola. Tanító 4. Beiratkozott 136 Év végén volt 130.

A jövő tanév ünnepies megnyitása szept. 4 én d. e. 11 órakor lesz. Beiratás aug. 31-től szept. 4-ig. Javító vizsgák aug. 31-én.

A sepsiszentgyörgyi államilag segélyezett ev. reform. Székely Mikó-kollégium értesítője az 1899 1900-ik évről. Szerkesztette Pap Lajos, igazgató.

Tanárok. Rendes: 13. Helyettes: 2. Tananyag. Statisztika.

Beiratkozó 11 297 Vizsgálatot tett: 290. Előmenetel. Jeles: 41; jó: 90; elégséges: 85; egy tárgyból elégtelen: 32; két tárgyból: 19; több tárgyból: 23 Érettségi. Jelentkezett: 24 Bocsátottak: 24. Jelesen tett: 3; jól: 7; egyszerű: 11; javító vizsgára úttasított 3.

Ezek után van Szász Domokos, püspök emléke. 1. Ima; tartotta Szász Béla, r. tanár. 2. Emlékbeszéd; tartotta Pap Lajos, igazgató. Az alkalmnak megfelelően fejtegeti Szász Domokos tevékenységet, apostoli buzgalmát. Apostoli lelkének buzgóságával, nagyelmének fényével a tévelygők nagy sokaságát világosítja fel, a busongókat vigasztalta és sok könnyet szárított fel mély szeretetével. Létesítette a theol. fakultást. Fel-emelte a papi és tanítói árvák szeretetházát

Az emlékbeszéd után jó

Tárkányi György vallástanár megnyitó, érzéssel teljes imádsága Azután az igazgató megnyitó beszéde, melyben üdvözli az új kartársakat. Az ifjúságot buzdítja, hogy legyen éber a köteleesség teljesítésében. Buzdítja, hogy erős elhatározással, lelkesedéssel haladjon az értelmi és erkölcsi fejlődés útján Jó aztán Tárkányi György évváró imádsága, s az igazgató záróbeszéde. A jövő iskolai év megnyitása lesz szept. 6, 10 órakor. Beiratás szept. 1—5 napjain. Javító vizsgálatok aug. 30—31 napjain.

A Függelékben meteorologiai feljegyzések vannak az 1899-ik évről.

TÁRCA.

A kis-barcsai ev. ref. egyház története
1885. szept. 1-től 1900. május 9-ig.

(Folytatás és vége.)

V.

Önállósítási törekvések.

A méltóságos Igazgató Tanács a nt esperesi hivatal útján 1898. május 31 iki kelettel arról értesített 210. sz. a., hogy a Kolozsvártt székelő „Emke“ directoriuma tervbe vette Kis Barcsán egy önálló papi állomás szervezését, mi ha sikerülni fog, akkor ezen év elteltével be fogja szüntetni az általa évenként adni szokott 50 frtot. Minő álláspontot foglalt el Igazg.-Tanácsunk az „Emke“ választmányának ezen tervével szemben, a történeti hűség kedvéért szószerint ide jegyzem enlített leíratát, mely nyilván döntőleg folyt be arra, hogy akkor e terv dugába dőlt.

3000—1898.

Nagytiszteletű Bartha Lajos ev. ref. esperes úrnak
Tordoson.

A mult hó 16-án kelt 457. számu jelentésére hivatozással értesítjük Ntdet, hogy ismerve az »Emke«-nek ama határozott programját, mely szerint újabban egészen önálló alkotásokra törekszik: *Igazg Tanácsunk nem tartja célszerűnek a kis-barcsai papi állomásnak általa tervbe vett szervezésébe akár csak közvetítőleg is beavatkozni* — miért is abban a véleményben vagyunk, hogy mélt. *Barcsay Kálmán* aának áldozatkész ajánlatát közvetlenül az »Emke« igazgató-választmányán kellene megtennie. (Jegyzet: Ezen ajánlat körülbelől abból állott, hogy ingyen lakást adna az új lelkész részére. T. Gy.)

Magunk részéről egyébként megjegyezzük, hogy bármennyire kívánatosnak tartjuk papi állomásainknak a szaporítását, a multak tapasztalatain okulva, csakis abban az esetben járulnánk hozzá ily külön állomások szervezéséhez, ha azoknak fenntartási alapjait kétségtelenül és a legnagyobb szilárdsággal biztosítva látnók, mely elvből kifolyólag a kis-barcsai állás létesítésének siettetését sem pártolhatjuk

Kolozsvártt, 1898. szept. 19 én.

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

Dr. Kádár János,
titkár

E kísérletnek vagy próbának mintegy folytatását képezte egy év és három hónap mulva, vagyis 1899. december 30-án a Budapesti Napló 359 számában megjelent ama hirlapi cikk, mely szintén a kis-barcsai papi állomás betöltését tárgyalta ilyen messzemenő cím alatt: »*Mit csinál az Emke?*« Nagyítva, ferdítve adja elő a dolgokat, nyilván azon célzattal, hogy a közvélemény figyelmét és presszióját is segítségül hívva, a „congrua nevű állami segélyek kiutalása idejében“ a kormányt, Emke t és egyházi hatóságokat mintegy rászorítsa arra, hogy barcsán egy önálló egyház szervezését napirendre tűzzék és a betöltésig mintegy felzínen tartsák.

A feltűnést és sok helyén visszatetszést keltő cikk tartalma ez: Barcsay Kálmán, a falú földesura Kis-

Barcsának 29 J-et kitevő lakóit, kettő kivételével, ősei hitére, a ref. vallásra mind visszatérítette, templomot is építtetett számukra. Ekkor aztán kérelmeivel bejárt B. K. minden forumot és magyar papot, az új hívek számára mégis nem tudott kapni. Husz év alatt a magyar templomban az ige magyarul egyszer is meg nem szólt. Ezzel ellentétben az oláh templomban oláh nyelven ma is vígan foly a prédikáció és a mise, a megmaradt két emberke számára; sőt püspöküktől kértek újból állandó papot is, mit a congrua alkalmából államsegélylyel betölthetni is remélnek. Hát nem lehet-e ebbe bele örülni?! — kiált föl a cikk írója hannis páthoszsza. — Az oláh pap ugyanis szerinte hívek hiányában (?!) onnan már régen kivándorolt volt és most újra visszatér!

E hirlapi kacsca célját el is érte, a mennyiben a kérdezősködő és tudakozódó levelek, hivatalosan és nem hivatalos úton, csak úgy kezdettek ömölni e sorok írójához. Így az »Emke« igazgató-választmánya Kolozsvárról táviratban és express-levélben, továbbá a hunyadmegyei »Emke« elnöksége, Réthi Lajos tanfelügyelő útján, s végül Dokus Ernő közalapi végrehajtó bizottsági elnök úr fölszólítására főtiszt. dr. Bartók György püspök úr az esperesi hivatal útján kérdezték fel, hogy *mi igaz van abban a hirlapi cikkben? és volta-képpen hogy áll jelenleg Kis-Barcsa ügye?*

Válaszom mind e kérdésekre nem lehetett más, mint a mi az eddigiekből már eléggé ismeretes és önként következik. Elmondottam, hogy egyharmada áttért a ref. vallásra, de kétharmada megmaradt a g kel. egyház kötelékében. Az ifjabb nemzedéknél a házasságkötések fontos pillanataiban nyilvánul a szándék vallást változtatni, de az öregjeik tudatlanságból és babonás félelemből visszatartják őket, sőt ezen esetre vagyonaikból való kitagadással is fenyegetik őket. »Várjátok meg, így szólanak, míg meghalunk és azután tegyetek a mit akartok.« Azok, kik a 25 év óta fennálló állami iskolában tanultak, mind jól beszélnek a magyar nyelvet. A többiek csak oláh nyelvet tudnak. Popovich Dénes nevű volt papjuk négy évvel ezelőtt nem a hívek hiányában, hanem a szegénység miatt vándorolt volt innen ki, és azóta a beszolgálat a szintén innen Alpesteről »Pincs« nevű sógora teljesíti, elég utánjárással.

Be kell csendesen várni azt, a mit a szomorú századok elrontottak, azt a jobb idők évtizedei hozzák helyre. Legcélszerűbb egyik fél számára sem szervezni még az önálló papi állomást. Mindazonáltal — tevém hozzá jelentésemhez — ha az intéző körök mégis az időt erre elérkezettnek látnák, ez csak a cserna kereszturi filiával együttesen történhetnék meg, hol híveink közt már több igen jómódu gazda is van, s kiknek száma az utolsó másfél évtized alatt 35-ről 70 re növekedett, és a mely kétszerte közelebb fekszik Barcsához, mint az alpestesi anya-egyházhoz. Igen sok függvén az új lekipásztor személyétől, annak a nópies tulajdonok mellett az oláh nyelvet tudni és *éneklési képességgel is kellene bírni*, hogy ott dalkart szervezzen

A régi pap szerzett jogai és érdekei iránt is tekintettel kellene lenni. *Jövedelme* a két község után ugyanis jelenleg 180 frtot tesz ki, melyhez egyháziilag *előírányozva van még 100 frt tuvaídíj, a congrua-*

segély terhére E beállható és 280 frtot tevő veszteséget legalább harmadrészben helyre pótolni kellene az önállósítás után oly formán, hogy a 100 frtos útiátalány Keresztván-Almás és Felpertes diasporák címén azon esetben is fennmaradjon, ha Keresztur és Barsa külön lelkészséget képezend előbb vagy utóbb.

Ugyancsak az önállósítás tárgyában 1900. május 9-én a nt. esperesi hivatal Szászvárosra egyházmegyei tanácsulást hívott össze a főtiszt. Püspök úr felkérésére és az »Emke« igazg.-választmányának a kezdeményezésére.

Véleményes jelentésem, mint beszoigáló papnak, kinek legjobban kell ott a helyzetet ismernie, ezuttal sem változott és nem volt lényegében más, mint a mit imént jeleztem. Ismétlem, hogy egyedül Kis-Barsáért papot küldeni nem érdemes, mert a közelebbi időben nagyobb áttérésekre nincsen kilátás. Ellenben a töle egy kilométerre fekvő Kereszturral egybekötve 150 lélekszám már méltó erre, úgy azonban, hogy a barscai hívek ezután se terheltesenek egyházi adóval, és a cserna-kereszturiak is csak azt a 30 frt rovattal fizessék a pap javadalmazására, mit eddig és ezen kívül 2 frt 50 kr. domestikai illetéket mint a multban, de ennél többel meg ne rovassanak, mert a vissza magyarosításra itt is szép kilátás nyílik kiméletes eljárás által. A papi fizetés többi részét részint az állam, részint az Emke állítanak ki 400 és 200 frt arányban. Ezenkívül mivel papilak egyik helyen sincs, a kerület adna évi 100 frt lakbért. Szabadságában állván az új lelkésznek akár Barsán, akár Keresztúron lakni, mely utóbbit ajánlja az, hogy népesebb község, híveink ott jobb birtokosok és intelligensebbek, fekvése központibb és van ezenkívül vasúti és posta-állomása is.

Barsának van iskoláját jól végzett szép számú ifjusága és ha majd — lesz a mi most nincs — oly ének-kedvelő papja (akár tanítója), ki kész, de *képes is* ott ifjusági dalkart szervezni, bevonva oda a más felekezetűeket is, tanítva ott a világiak mellett egyházi énekeket is, kik részt vennének vasárnapokon a közistentiszteleteken is — akkor a magyar nemzeti öntudat nemcsak ébren tartatnék keblükben, de oly tüzzel is égne ott, hogy néhány év alatt (természetesen 18 éves korukon túl) vallásilag is hozzánk tartoznának. És ez a földolgi Mert nyelvében és dalában él a nemzet.

E kis történet megírására a közvetlen okot ama különös hirlapi cikknek a megjelenése adta, mert az igazság és a tények legjobb cáfolatot szokták képezni a téves állításokkal szemben.

Kelt Alpestesen, 1900. június 3-án.

Thamó Gyula,
ref. pap.

Különfélék rovata.

A keresztvénység 900-ados ünnepe. A *Dunántúli Protestáns Lap* 33-1900-ik számának első cikkében azt ajánlja, hogy mi protestánsok is ünnepeeljük meg *a magyarok keresztvénné lételének és a magyar királyság felállításának 900-ados emlékünnepeét.* Az ünnep napjául október utolsó vasárnapját ajánlja. *Mi ez ügyre vonatkozólag ez alkalommal nem mondunk véleményét, de Lapunk kész-*

séggel ad helyet olvasóink ez ügyre vonatkozó véleményének.

Esperesi jelentés. Vettük Viski Pál szilágy-szolnoki egyházmegyénk érdemes esperesének terjedelmes, könyvalakban kiadott jelentését, mely részletesen tünteti fel az egyházmegye 81 egyházközségének valláserkölcsei, népoktatási és anyagi állapotát az 1899, aug. 13-án tartott közgyűléstől, az 1900, aug. 19-én tartott gyűlésig terjedt időről. Örömmel olvassuk, *hogy az egyházpolitikai törvényeknek semmi káros következménye nem volt az egyház-társadalmi életre.* Örvedetes dolog, hogy az úr nyájában semmi kár nem eset, a mi mutatja, hogy a pásztorok nem hagyják magára a nyáját.

A Debreceni Protestáns Lap 33—1900 számából vesszük át az alábbi tényállást:

»Egy vegyes házaspárnak, kik még 1895. okt. 1. előtt léptek házasságra, hol az anya ref., az apa róm. kath. vallású, július hóban egy leány gyermeke született, kit az apa a róm. kath. plébános által kereszteltetett meg. Ez a gyermek azonban pár hét múlva meghalt s ismét nem a ref. lelkész, hanem a róm. kath. plébános temette el.

A ref. lelkész a temetés után a plébánost a bíróságnál feljelentette, kérve annak az 1879. évi XL. t.-c. 53. §. alapján leendő megbüntetését.

E feljelentésre a bíróság auguszt. s 4-én a következő végzést hozta: »1900. B. t. 190/1. Végzés. A i kir. járásbíróság mint büntető bíróság vallás elleni kihágás miatt feljelentett N. N. elleni bűnygyben az ügyészsi megbízott 173/1909. ü. m. b. sz. a. kelt indítványa folytán következően végzett: *ezen ügyben a bűnvádi eljárás megindítása megtagadtatik.* Miről a feljelentő értesített. Mert a feljelentésben panaszolt azon állítólagos bűncselekmény, hogy az állami anyakönyvbe ev. ref. vallásúnak bejegyzett kiskorú gyermeket az illetékes ev. ref. lelkész tudta és engedélye nélkül a róm. kath. lelkész temette el, nem képez az 1879. évi XL. t. c. 53. §-a alá vonható vallás elleni kihágást, a mennyiben az eltemetés által más vallás-felekezetbe felvétel nem követtetett el s így a panaszolt c. elekmény büntető törvénykönyvünkbe nem ütközik.«

Már most az kérdezik tőlünk, még pedig rövid idő alatt már a harmadik helyről, hogy vajjon helyes-e a bíró felfogása s meg kell-e nyugodni a végzésben?

Szerintünk igenis helyes és nincs más mód, mint abban megnyugodni, mert a felebbezéssel épen semmit nem érnék el. Ugyanis az 1878 és 79-iki törvényhozás óta, mikor a rendszeres büntető törvénykönyv megalkottatott, a bíró csak azon tetteket sújthatja büntetéssel, melyeket a törvényhozó megbüntetendőknek jelölt ki. Ugyde az 1879. évi XL. t.-c. 53. §. tényleg csak a „más hitfelekezetbe való“ törvénytelen felvételtől szól, nem pedig egyszersmind a temetések miként és ki által való végzéséről is; a minthogy ezt a büntető törvények §-ai alá vonni nem is szabad, lévén az kinek-kinek lelkiismeretbeli joga, hogy halottját úgy temettesse el, a mint épen neki tetszik. Itt legfelebb is az állami közegészségügyi és orvosrendőri törvények rendelkeznek imperative. Ugyhogy világosan emlékszünk rá, hogy földesi gyakorló lelkész korunkban, mi minden habozás nélkül eltemettük úgy a róm. katolikus, mint a gör. keleti híveket, *ha a gyászoló felek hosszánk fordultak*, minden előleges felhatalmazás kikérése nélkül; de természetesen anyakönyvvezetés végett a halottkémi jelentést áttettük az illetékes vallásfelekezet lelkészi hivatalához. Egyik tekintélyes alföldi egyházunkban pláne az a divat, hogy a református papot sirbeszéd tartására még az izraelita temetésekhez is meghívják.

Már most ha így állott a dolog az egyházpolitikai törvények életbelépte előtt, még inkább így áll azóta,

a mikor a felekezetenélküliség törvénybe lett iktatva. Ma már minden pap, kántor és vallásos szertartás nélkül is bátran temethet bárki. Ez kinek kinek tetszésétől függ; a minthogy jól tudjuk, hogy p. o. a nazarénusok és baptisták már régóta pap és kántor nélkül temetnek; de azért ezek meg nem büntethetők. Ez a rideg tényállás s mondjuk ki egészen liberális felfogás.

Más kérdés aztán az, hogy vajjon nem volna-é üdvös, ha törvényhozasunk az efféle dolgok elemezésébe is belevetne s végre valahára megalkotná azt az útmutatót, melyet egy alkalommal szolgálati pragmatikának neveztünk volt s a minövel nemcsak külföldi tisztársaink bírnak, de bírnak a róm. katolikus papok nálunk Magyarországon is. S a mi az ilyen kérdésekben hivatásunk szabadságát illeti? Hiába minden frázis, ezeket csakis a sokak által annyira rettegett *egyházfegyelem* kereteiben lehet sikerrel megoldani.

Gyászhir. A hidvégi egyházközség presbyteriuma fájdalommal értesíti, hogy a híveink közül a híres és fáradhatatlan lelkipásztornak, tisztelendő *Nagy Sándor* úrnak 76 éves korában, hidvégi papságának 42 ik évében aug. 10-én történt gyászos elhunytát. Temetése folyó év és hó 12-ikén d. u. 3 órakor volt. Béke porai felett! Hidvég, 1900. augusztus 10 én. *A hidvégi ev. ref. presbyterium.*

A temetésről egész naplószerű tudósítást vettünk, de csak kivonatossan tudjuk közölni, a mint következik:

Aug. 12 én helyezték fájdalommal szívvel örök nyugalomra ref. egyházunk szeretett lelkészét, tiszt. Nagy Sándort, ki 42 éven át hirdette gyülekezetünknek Isten igéjét, tudásának minden erejével, lankadást nem ismerő buzgalommal és fáradhatatlan munkaszeretettel. Ő, mint ember, mint családapa és hazafi is híven teljesítette kötelességét. Rajongásig szereté hazáját, melynek ama szomorú napokban — mikor az édes haza szabadsága — jogai veszélyben forogtak, azok védelméért nem csak szóval, tollal; hanem karddal a kezében, ezer veszély közt küzdötte át az 1848—49-iki dicső szabadságharcunkat. Mint »Gábor Áron hadsegéde és tüzérfőhadnagy« állt szemben az ezer halállal. — Ott valának első sorban a »Rikán belőli 48-as honvéd-egylet« küldöttsége Nagyságos Tuson János ny. honv. alezredes úr vezetése alatt: Dr. Otrobán Nándor honv. ezredorvos, Kocsis Károly kapitány, Fadgyas Bálint főhadnagy és Nagy Miklós hadnagy veterán 48-as honvédek, kik könnyező szemekkel állák körül a nemes bajtárs koporsóját.

A sepsi ref. egyh.-m. képviselőjében jelen voltak Mlgs. Imecs Ernő e. m. gondnok, t. Józsa Sándor főjegyző, t. Rácz Albert direktor. A vidék intelligenciája nagy számmal és a gyászoló gyülekezet apraja nagyja élén egyik kegyes, áldott jó szívű patronánk, gróf Nemes Jánosné Ő méltóságával, kik mindannyian zokogva állók körül nemes szívű fennkölt szellemű agg lelkészünk ravatalát.

A protestáns egyszerűségű gyász istenitiszteletet a háznál Zsigmond Ferencz s. szt. györgyi kartárs nyitotta meg a töle megszokott lélekemelő gyász-dallal. Erre következett t. Révai Pál s.-szt. györgyi ref. lelkész gyönyörű imája, melylyel az Egek Urához emelte a gyászoló gyülekezet szívét.

A sirnál t. Józsa Sándor erösi lelkész tartott búcsu-beszédet, méltatva szeretett halottunk érdemeit, mint papnak, *embernek*, *hazafinak* és család apának. A 48. honvéd egylet nevében búcsut mondott dr. Otrobán Nándor ezredorvos.

Ezután bevonult a másfélezerre tehető résztvevő közönség a templomba. Hol a CCXXXV. dicséret elhangzása után szószékre lépett t. Rácz Albert árapataki lelkész. S alapigéül véve Pál korinth. II. levele VIII rész 3-ik versét, megtartá beszédét.

A ref. presbyterium nevében *Gyórbíró Samú* ref. énekv., állami tanító.

Egy különös ember halála. Debrecenben meghalt a minap egy Freyenfeld Lázár nevű öreg államvasuti díjnok, ki egyike volt a legkülönösebb embereknek. Előkelő zemplémmegyei családból származott s fiatalkorában mint bányamérnök az osztrák földművelésügyi minisztériumnál kezdte meg pályáját, de ismeretlen ok miatt, a miről ő mindig hallgatott, hirtelen ott hagyta hivatalát s díjnok lett a Magyar Államvasutaknál két forint napidíj mellett. Külsője épen olyan különös volt, mint életmódja. Haját hosszúra növesztette s farkocsa feje tetejére, melyet még kánuikulában is báránypőrsipka takart. Télen-nyáron egy kabátot hordott, mely vastagon volt bélelve báránypőrsípokkal. Az embereket mindig kerülte s egyedüli társasága tíz-tizenkét kutya volt, melyet kedves gyermekeinek nevezett. Érdekes, hogy mi módon szerette meg a kutyákat. A 80-as évek elején Mi-kolcon lakott. A szomorú emlékü árvíz éjszakáján lerészegedett s az utcán elesett. Ott aludt. Bizonyosan elpusztult volna ő is a rohanó árban, ha egy idegen kutya fel nem költi. Hálából nagy utánjárással megszerezte a kutyát. Ivadékról ivadékokra szeretettel gondozta aztán ennek az életmentő kutyának maradékait. Mikor megdöglött, vagy a hogy ő mondotta — meghalt a kedves eb. — egy forintért sirhelyet váltott neki a temetőben, — talygán kivitette s levett kalappal kísérte ki a sirhoz. Nehány év óta betegeskedett, de orvost sohasem hivatott magához. Mindenkitől elhagyatva halt meg most kis szobájában. Mikor holttestét megtalálták, kutyái akkor is ott voltak körülötte. Állítólag huszezer forintot hagyott annak a számára, ki gondozni fogja kutyáit, melyek az életét megmentő kutya ivadécai.

Gazdag koldus. Székesfehérváron meghalt a minap szívszélhűdés következtében egy Kálmán Éva nevű öreg koldusasszony. Mikor lakását átkutatta a rendőrség, arra a meglepő tapasztalatra jutott, hogy a koldus asszonynak szép vagyonkaja volt, amiről azonban sohasem szólt senkinek. A sok piszkos, szennyes ruha között elrejtve találtak vagy ötven darab szebbnél szebb női fehérneműt, több selyemruhát, 82 korona készpénzt, egy 500 forintról szóló kötelezvényt és egy 3953 korona 97 fillérről szóló városi takarékpénztári könyvet.

Különös vezeklés. London egyik külvárosában nagy feltűnést keltett a minap egy fiatal leány, aki teljesen ruha nélkül, sebekkel borítva szaladt végig az utcán, míg körülbelül öt percnyi üldözés után eszméletlenül összerogyott és kórházba szállították. Minthogy a szerencsétlen leány megtagadott minden felvilágosítást, kezdetben a dolog igen titokzatosnak tetszett. Csakhamar kiderült azonban, hogy a sebesült, kinek állapota napról napra rosszabbodott, Blagrove Viola, huszonkilenc éves nevelőnő. De azért sem Blagrove bátyja, sem a család, melynél a leány lakott, nem tudta megmondani, hogy mi lehet az oka sebeinek. A minap aztán a beteg egy ápolónőnek vallomást tett. Elmondta neki, hogy a legutóbbi időben a bibliát olvasgatva, arra a meggyőződésre jutott, hogy csak igen nagy áldozatokkal és súlyos vezekléssel nyerheti el bűneinek bocsánatát. Sokszor több nap egymásután böjtölt és éles késsel sebeket ejtett testén. Minthogy ez a fájdalom még csekélynek látszott előtte, elhatározta, hogy tüzzel tisztítja meg a lelkét. Ezért a minap korán reggel a Clapham-mező közelében egy bokor mellett meggyújtotta a ruháját. Borzasztó kínokat szenvedett, s a bokorból csak azért szökött ki, mert néhány fiú onnan kiüldözte. A szerencsétlen leány néhány nappal ezelőtt a kórházban meghalt.

Margit királynő a dohányzásról. A meggyilkolt Umberto király erős dohányos volt s Margit királyné egy ízben így nyilatkozott férje dohányzásáról a velszi herceg előtt:

— Egy férfinak minden hibáját meg tudom bocsátani, csak azt nem, ha nem dohányzik. Ha a fér-

jem rosszedvü, átadom neki kedvelt pipáját. Ha jókedvü, akkor cigarettát kap. Ha azonban kérni akarok tőle valamit, akkor egy jó szivart nyujtok neki. A pipa megvizsgálja, a cigaretta jókedve deríti s ha egy valódi Kuba-szivart szí, nem kérhetek tőle bármit, a mit meg nem tenne nekem

A római szocialista-újság kalandja. Az olasz szocialisták római organuma, az Avanti arról híres, hogy majdnem minden számát konfiskálni szokta az ügyészség Umberto meggyilkolásának napján a többi újság példájára az Avanti is külön kiadást adott, melyet az ügyészség konfiskált olvasatlanul. Feltételezték, hogy a szocialista-újság helyesli Bresci tettét. Később elolvasták az ügyészségen az Avanti cikkét s nagy meglepetésre kiderült, hogy ez alkalommal ártatlanul történt a konfiskálás. — Az Avanti ugyanis még élesebb hangon ítélte el a merényletet, mint bármelyik loyális újság. A konfiskálás feloldása most már nem használt semmit, mert addig elavult az Avanti szenzációja.

Halál Brescire! Az olvasó tudja már, hogy Bresci is, épp úgy mint Luccheni, elkerüli a halálbüntetést, mert Olaszországban csakugy, mint Svájcban, eltörölték a törvény e legszigorubb megtorlását. Annak idején a legnagyobb olasz kriminalisták és pszichologusok kivánták a halálbüntetés eltörlését, most pedig, hogy megtörtént a monzai gyalázatos merénylet, ugyane kiváló jogászok visszaállítását kívánják a halálbüntetésnek. Az olasz közvélemény is általában enyhének tartja az életfogytig tartó fegyházat és halálbüntetést követel Brescire. Ennek a véleménynek adott kifejezést Pessina egyetemi tanár is, ki egyike Olaszország első kriminalistáinak. Ő is azok közt volt, a ki annak idején a halálbüntetés eltörlését követelte, most azonban más meggyőződésre jutott és ma a következő nyilatkozatot teszi közé az olasz újságokban:

— Minden kulturállamban, még a sokak által mintául föllállított Egyesült Államokban is, halállal büntetik a gyilkosokat. Olaszországban megszüntették a halálbüntetést s országunk hírhedt arról, hogy a brigantik és a politikai gyilkosok hazája. Orsinitől kezdve Passanantén, Angiolinon, Caserion, Lucchenin és Acciariton keresztül Bresciig még más országokba kivitelünk is van politikai gyilkosokból. Az igazságszolgáltatás és a világ előtt jóhírünk megóvása céljából követelnünk kell, hogy a gyilkosoknak és a királygyilkosoknak újra föllálítsuk az akasztófát és újra behozzák a halálbüntetést. Az ostobák és alkoholisták humanista allűrjeire megfelelően, ha rámutatunk Carnot, Canovas, Erzsébet királyné és Umberto király holttesteire. Azt hiszem ez elég.

Pessina nyilatkozata általában élénken helyeslő visszhangra talált Olaszországban, de azért aligha válik valóra, mivel ha szóba kerülne a kamarában e javaslat, a szocialisták részéről oly ellenzésre találna a mely meghiusítaná a halálbüntetésnek újból való behozatalát.

A csalán mint orvosság. Spanyolországban a csalánt gyakran használják orvosságul a vértelenség ellen. Friss állapotban levest készítenek belőle, szárított állapotban pedig leforrázzák mint a teát. Egy maréknyit fél liter vízzel forráznak le és naponta, vagy minden második napon több csészével isznak belőle. Dr. Hjalmar Agner svéd orvos nemrég kijelentette egyik munkájában, hogy maga is sokszor tapasztalta a csalán gyógyító erejét.

Hivatalos rész.

3065—1900.

PÁLYÁZAT RENDES TANÁRI TANSZÉKRE.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium Elöljárósága főgimnáziumánál rendszeresített vallás tanári rendes tanszéknek betöltésére pályázatot hirdet.

Pályázhatnak a 33—1897. Konventi jegyzőkönyvi szám alatt körülírt képesítéssel rendelkező ref. lelkészek s lelkészjelöltek.

A tanszék javadalma évi 2800 korona törzsfizetés, egy 200 és négy 400 koronás ötödéves korpótlék; 600 korona szálláspénz, esetleg természetben lakás

A megválasztandó, ha középiskolai rendes tanár-szolgálati éveket tud kimutatni, ezek 10 év keretén belül korpótlék szempontjából az illető javára beszámíthatnak, míg a tisztán lelkészi szolgálatok nem.

A tanszék 1901 szeptember hó 1-én foglalandó el

A megválasztandó tanár kötelessége a főgimnáziumban és tanítóképző intézetben a vallást, szükség esetén. képesítésének megfelelően más tárgyakat is, legfőlegb heti 20 órán tanítani, az iskolai istentiszteleteket vezetni, a konfirmálandó és legatióba menő ifjakat előkészíteni.

A megválasztandó az 1894 évi XXVII. t. cikk alapján létesített tanári nyugdíj intézet köteles tagja lesz.

A pályázók végzett tanulmányaikra, képesítésre, esetleg vallás tanári szolgálatukra vonatkozó okmányokat is, legfőlegb heti 20 órán tanítani, az iskolai istentiszteleteket vezetni, a konfirmálandó és legatióba menő ifjakat előkészíteni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1900. évi augusztus hó 7-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY

Az államilag segélyezett békési ev. ref. gymnasiumban a jövő 1900—1. tanévre a VII. osztály megnyitván, pályázat hirdetik a következő tanszékekre:

1. Latin görög nyelvi rendes tanszékre, továbbá
2. Latin-magyar nyelvi, és
3. Matematika-fizikai helyettes tanári állomásokra.

A latin-görög tanszék betöltése a vallás és közokt. miniszterium jogkörébe tartozik. A rendes tanszék javadalma 2400 kor. törzsfizetés. 400 kor. lakáspénz, 200 kor. ötödéves korpótlék. A helyettes tanszék javadalma 1800 korona. A fizetések évnegyedes részletekben előre adatnak. A helyettes tanároknak nézve az első év próbaévül szolgál; későbbi alkalmaztatásuk s állandósításuk szolgálati ügyességükön kívül az oklevél megszerzésétől függ.

Pályázhatnak ev. reform. vallású tanárok és tanárjelöltek. A pályázati kérvények az életkort, vallást, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálataikat s védkötelezettségüket s egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva *augusztus hó 24 napjáig* az igazgató-tanács elnökségéhez küldendők.

A véglegesen alkalmazott tanárok az országos nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagjai.

Az alkalmazott tanárok, mindaddig, míg az intézet tanerővel teljesen ellátva nem lesz, heti 20—22 órán kötelesek tanítani

Megjegyeztetik, hogy az állammal kötött szerződés értelmében annak idején 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás tanári törzsfizetések is fognak rendszeresítettetni.

Békés, 1900. aug. 8.

Szegedi Károly, s. k.
az ig. tanács elnöke.

A református vallás rövid foglalata.

Hit- és erkölcstanítás versben. A népiskolák számára.

Ára 5 krajczár.

Megrendelhető Gombos Ferenc Lyceum-könyvnyomdájában Kolozsvárt.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.....
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Garda József.

1833–1899.

Irta és a nagyenyedi Bethlen-kollégium évzáró ünnepén 1900. jún. 24-én elmondotta: *Fogarasi Albert*

Nemes Ifjuság! Tisztelt Közönség!

Alig egy éve, hogy az anyaföld keblébe fogadta azt a koporsót, melyet a fájó emlékezet és feledés együtt kísérték el örök nyugóhelyére. Elkisértétek ti, nemes ifjuság, a Bethlen-kollégiumnak egy volt tanárát, kit már alig ismertetek, kinek neve és beszéde immár nem vala a ti éltetek folyásának napi rendjén, akiről a ti körötökben csak elvétve szólhatott az emlékezet. Hiszen ő már nem járulhatott szíve, lelke legjavával a bennetek növekvő nemzeti kincs gyarapításához, szelleme csak azokban él és működik tovább, akik ez intézetet rég elhagyták. Ezeké a fájó emlékezet.

Nekem mint egyik volt tanítványának lőn szomorú, de kedves kötelességemmé, hogy a ti szemetek előtt elgördítsem sirjáról a feledés nehéz követét, hogy emlékezetét bele illesszem az ifjú nemzedékek során átöröklődő kegyelet folytonosságába, hogy oda iktassam a Bethlen-kollégium legdrágább hagyományai, szellemi ereklyéi közé. De kiveszem a részemet a kedves és fájó emlékezetből is azokkal, akik őt ismerték, tisztelték és szerették élete virágzó, tevékeny és termékenyítő szakában, néma részvétellel kísérték hanyatlásában.

És ne zárjuk, mert nem is zárhatjuk ki a résztvevők sorából az ősök szellemét, amely helyet követel magának az utódok lelkében, alkotásait számon kéri a késő unokáktól. Ez a szellem a Bethlen-kollégiumban testesült eszme nevében kéri a maga jogos részét a Garda József emlékezetéből, amely záróköve ennek a nagy alkotásnak úgy, abban a szervezetében, amint alapítója kezéből kikerült. Garda Józseffel a Bethlen-főiskola tetőintézetének, a papnevelésnek czimerét befelé fordítottuk.

Ha végig tekintek gyermek- és ifjúkori emlékeimen, rögtön megakad a szemem az ő komoly, elmélkedő, tiszteletet követelő, magas értelmi erőt tükröző arcán.

Áldozó csütörtök volt. A tavaszi verőfény igazi gloriát árasztott be az enyedi református templom magas góth ablakain keresztül a confirmáló növendékek ártatlan arcára, hogy a tiszta evangéliumi vallás vissz sugárzásával találkozzék. Hátuk mögött ült a tanárkar a maga szokott helyén, teljes számban. Én először voltam ilyen nagy isteni tiszteleten. Mi az egykorú gyermekek azokat, akik ott elül ültek, kérdeztek s vezették az isteni szertartást, valami magasabb lényeknek néztük. Olyan szokatlan ünnepi öröm sugárzott tekintetük-ből. Félénken és ámulva ágaskodtunk s nézegettünk a tanári padokra s csak nagy későn mertük megkérdezni a nevöket is a nagyobb tanulóktól. Többszörös kerülgatás »hallgass kölyök« után annyit mégis sikerült megtudnunk, hogy az a sötét hajú, bajuszú és szakállú professor, aki még a pap kérdései közé is belekérdez, Garda József. Hogy megijedtünk, mikor a kérdezett növendék megakadt! Mi lesz velünk, ha akkor is kérdez, mikor mi confirmálunk!? És aztán hogy megörvendettünk mikor láttuk, hogy annak a komoly bácsinak az arca jó. ságosan kiderül, hogy a Bodola-katénak ő is csak azt a részét kérdezi, amelyet a jelesebb tanulók külön tanultak. Sohasem is felejtettük el többet, s amikor a confirmató közeledett, a Bodola-katéból annyit tanultunk, hogy a megakadás veszedelme ellen biztosíthassuk magunkat.

Ettől fogva a komoly bácsival nem találkoztunk ilyen veszedelmes közelségben addig, amíg a II. bölcsészeti osztályban a magyar egyháztörténetet, s azután a theológián moralt, cura pastoralist, katheketikát s egyebeket nem tanított; más szavakkal, amíg nem nyílt alkalmunk őt a maga igaz mivoltában megismerni.

Teljes közetlenséggel, a szem- és fültanú melegségével ezen előadások hatása nyomán, de csak az ő akkori képét tudnám megrajzolni. De akkor adós maradnék életpályájának előbbi, s főleg az ifjuságra nézve épen olyan érdekes, tanulságos részével.

Elmondom hát azt is úgy, amint olvastam vagy hallottam, egyik-másik részét épen az ő szájából.

Magyar-Fülpösön, Marostorda megyének jó magyarok lakta kis községében született az 1833-ik évben február 27-dik napján. Atyja Márton odavaló református pap, anyja Ölvedi Mária, maros-járai birtokos ne-

mes család leánya volt. Szülei, születése után pár évvel, Tekébe költöztek, hol fiokat beadták az elemi iskolába. Ideje is volt, mert a tanulni vágyó s apja könyveivel babráló gyermek addig játszott a könyvekkel, amíg egyszer csak azzal lepte meg szüleit, hogy nem csak az abc-t tudja, hanem még az olvasásban is baktat. A szerencse is kedvezett, mert épen akkor került haza a katonaságból, tudniillik a császári sorhadból, egy kiszolgált őrmester, aki a katonai gyakorlatok tanítása rendjén a tanítói qualificatiót is megszerezte. Abban az időben s még az ötvenes években is nagyon kapósak voltak az ilyen kiszolgált szakaszvezetők, őrmesterek más tanítóképzők hiányában. Ez az őrmester lett az ott szervezett normalis iskola vezetője. Maga a gyermek sürgette szülőit, hogy adják be abba az iskolába, mert ő németül is akar tanulni. Kívánsága teljesült. Tanulási kedve és szorgalma oly nagy volt, hogy az őrmesternek soha sem lehetett alkalma legcsalhatatlanabb bízató és fegyelmi eszközeinek használatára.

(Folytatjuk.)

Res catholicae.

Lezajlottak immár a magyarországi róm. katolikusok szokásos nyári ünnepjei és nagy gyűlései. Az idei ünnepek és gyűlések szélesebb mederben mozogtak s nagyobb fényben, több külsőséggel folytak le, mint az eddigiek, azon oknál fogva, mert a keresztyén kath. vallás 900 éves jubileumát is most ülték meg, s még egy kis nemzeti színezetet is ragasztottak hozzá a magyar királyságból. Eszmei tartalomban, belértékben, azonban a régi színvonalon maradtak; új momentum alig merült fel, legfennebb a régi tartalom nyilvánult erősebb — mondhatnók reakciónáriusabb — formában. Külsőleg voltak: országos képviselő, fényes körmenet, nagy ebéd, hangzatos köszöntők, üdvözlő sürgönyök a római pápához, éppen mint eddig. Bensőleg kifejezésre jutott: a római kath. egyház idvezítő volta, supremáciája a többi egyházak felett, nagy szerepe az állami életben, melytől függ a haza nagysága, a népek békéje és boldogsága.

Megszoktuk már ezeket a hangzatos frázisokat, el sem tudnók képzelni e nélkül egy kath. ünnepet; hanem a hang, melyen ezek az idén elhangzottak: az már szokatlan; nem fér bele a mai kor gondolkodásába, s e mellett »vérig sért minden igaz magyart.« Az emberi gondolkodás eme fertőjébe nem követjük az ultramontanokat, de tisztességes szó nélkül még sem hagyhatjuk a protestántizmus ellen elhangzott gyanusító, sértő vádakot.

Hogy a kath. egyház kilencszáz éves, ker. jubileumot rendezzen, ahhoz természetesen meg volt a joga. Ezt senki elvitatni nem akarja. Az időre nézve sem teszünk kifogást, elfogadván inkább a krónikások állítását, hogy aug 15-én koronáztatott meg István magyar királynak, s ezen időpont jelzi a keresztyénség győzedelmének kezdetét is Magyarországon. De, már a pápai bullára, s az abból származtatott jogokra van egy pár megjegyzésünk. Mert, minden historiai argumentum felhozása nélkül is, egy kissé gyanusnak tűnik fel, hogy az állítólag 1000-ik évben kelt bullát Verancsics esztergomi érsek csak 1550-ben fedezi fel a trawi

levéltárban, s addig senki sem tudott róla. Ismerve a katholicizmus viláгурalmi törekvését, sokkal valószínűbbnek látszik, hogy a bulla csak azért iratott, hogy ez által is dokumentáltassék, hogy a magyar királyok úgy államilag, mint egyházilag a római pápától függenek, ha nem is mindenekben.

Ugyanis, a mint hanyatlott a pápák világi hatalma: akként nőtt a világi fejedelmek függetlensége és önállósága az állami és egyházi ügyek vezetésében. S miután a pápák ennek ellent nem állhattak: a fejedelmek által már tényleg megszerzett és gyakorolt jogokat — nagy kegyesen — pápai ajándéknak tüntették fel. Sőt a királyi hatalmat is ilyen átruházott hatalomnak tekintették, azon elvből indulván ki, hogy a földön csak egy uralom van, s ez: egyházi uralom; egy uralkodó, s ez: a római pápa, míg a fejedelmek csupán az ő hűbérurai.

Ezen pápás okoskodásban találjuk fel a II. Silyveszter pápa bullájának a keletkezését is. Hiszen István már a pápai bulla megérkezése előtt is tényleg a magyarok apostola volt, s a kik áttértek a ker. hitre, fejedelmi jogánál fogva azokról gondoskodott, ügyeiket rendezte, mint ma mondanók, az egyházat kormányozta. Mégis, úgy a keresztyénségnek hazánkban való elterjedését, mint a magyar királyság megalapítását kizárólag pápai érdemnek akarják betudni.

Nem vehetett részt tehát a protestántizmus a katolikusok jubiláris ünnepélyén, mert:

- a) az összes ünnepélyek nem a keresztyénség kilencszázados emlékünnepevé magasztosultak, hanem tisztán a kath. egyház felekezeti ünnepévé törpültek s mégis azt akarták kifejezésre juttatni, hogy e hazában a kath. vallás az egyedüli államvallás;
- b) a magyar királyság megalapításának czíme alatt, a pápai hatalom dicsőítésére szolgáltak; s így
- c) nélkülöztek minden nemzeti jelleget.

Készséggel ismerjük el a magyar nemzet keresztyén hitre térésének nagy jelentőségét, mert ez által lépett be nemzetünk az államalkotó nemzetek sorába, mint Szabó Károly mondja: »megszűnt idegen lenni Európában, s új világ nyílt meg előtte: a keresztyén műveltség és polgárisultság pályája. Ugyde, ezen új világ kapuját nem a római pápa, hanem István király mély bölcsessége nyitotta meg. Erről tesz bizonyosságot Verbőczy is az ő Hármaskönyvében, midőn így szól: »a keresztyénség felvételét illetőleg, mivel a magyarok nem apostoli, vagy apostolok szónoklata mellett, hanem „a szent Lélek kegyelmével“ saját királyuk, tudniillik sz. István király intézkedése által tértek a catholica hitre (keresztyénségre), ki legelőször ez országban alapított püspökségeket, apátságokat és prépostságokat és mindezen egyházak főpapságait és java dalmait, a pápa megegyezéséből, maga osztogatta, kinek akarta, azonban alkalmas és jámborság erényeivel ékeskedőknek... Ugyanezt több római és egyházi jog magyarázók is könyveikbe írva előadták... Innen királynak és apostolnak méltán neveztetett (H. K. I. R. 11. cím 2. 3. §.)

A magyarországi protestáns egyház is egyik ágazata, habár későbbi, az István által ide beplántált keresztyén egyháznak, s így mi is teljes joggal jubilál-

hattunk volna: de nem olyan előzmények és oly célzat mellett, milyent a kath. egyház a jubileumhoz fűzött. Ha *általános keresztyén* jubilaris ünnep akart lenni: miért nem kezdeményezte és rendezte a magyar kormány, hogy vehessen részt abban a hazának minden fia? Ha pedig tisztán a kath. egyház keresztyén ünnepe volt: miért mondják, hogy »ez ünnep nem csupán a róm. kath. vallásu magyaroké, hanem az egész magyarságé, Magyarországé« volt. Azért, hogy ez által is proklamáltassék, hogy Magyarországon a kath. egyház az uralkodó államegyház, míg a többi egyházak számításba se jönek.

Ime, ez is egyik jele a klerikalizmus győzedelmének!

Ezen felfogás és ennek terjesztése ellen *protestálunk*. Mert István király nem a kath. vallást, annak legalább is nem a mai formáját és szervezetét, hanem a *ker. vallást* honosította meg a hazában. A hazai ker. felekezetek közül pedig a protestáns egyházak vannak leginkább a ker. vallás birtokában, ha intézményeikben nem is realizálódott annyira, mint az a Jézus lelkében élt. Keresztyéni szempontból tehát nem ismerhetünk el e hazában uralkodónak egy olyan vallást, mely az ő, eredeti keresztyénséget a legkevésbé hordja magán. Ha ötszáz éven keresztül keresztyén katolicus volt is e hazának minden lakója, de a mint a reformáció létre jött, s hazánkban is elterjedt, már a *bécsi* (1606) és *lincai* (1645) békekötések teljes vallás-szabadságot nyújtottak a protestáns egyházaknak is. Az 1790. XXVI. tc. által pedig ez a vallás-szabadság „minden időkre megerősítettik.“ Továbbá az 1848. XX. tc. kimondotta a vallások egyenjogúságát; míg az 1868. LIII. és az újabb egyházpolitikai törvények, gyakorlatilag is szabályozzák — ha nem is kielégítően és így végérvényesen — az egyenjogúságot és viszonyosságot.

Ezen törvények szerint: »a kath. egyház elvesztette azon előjogait, melyekkel az ország közigazgatásában birt. 1848. előtt ugyanis a helytartó-tanács kebelében „egyház-bizottság“ létezett, melynek volt egy főpapi előadója s elnöke maga a primás vala. Az udvari kancelláriában benn ült egy püspöki tanácsos. Az egyházi ügyek ekkép a főpapságnak közvetlen befolyása mellett nyertek elintéztést. Most van a vall. és közokt. miniszteriumban egy előadó. Fontos egyházi ügyekben a vallás és közoktatási miniszter rendszerint meghallgatja ugyan a primást, sőt a püspöki kar véleményét, melyet előzetesen kikér: *saját felelősségére* intézkedik. A törvénykezésből a kath. egyház egészen kiesett, mert a királyi táblának és a régi hétszemélyes táblának, most kuriának, megszűnt rendi jellege. *A kath. egyház az 1848-ki átalakulás következtében megszűnt államegyháznak lenni. A magyar állam levetkőzte kizárólagos kath. jellegét, mert egyenjogúakká tette a bevett vallásokat.* Sőt a főpapság közjogi helyzete is módosulást szenvedett, a mennyiben újabban a protestáns felekezetek is képviselve vannak a főrendi házban.« (Beksics: A magyar nemzet függetlensége. 34. l.)

(Vége következik.)

Vajda Ferenc.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1899. évi állapotáról.

(Folytatás.)

E tény magyarázata igen egyszerű. A protestáns nemzetek az evangéliumból annyi élő hitet merítenek, hogy sem szabadság-, sem függetlenség-vágyuk soha el nem fajul. Innen van az, hogy a protestáns forradalmárok soha sem bántják a vallást, sőt a bibliával kezökben harcolnak a zsarnokság ellen; ellenben a katolicus államokban a forradalmak: ég és föld hatalmasai ellen, egyformán tombolnak. *Ma már a gondolkozó emberiség előtt mi sem lehet nyomatékosabb érv a prot. mellett, mint azon tény, hogy a protestáns nemzetek, kivált a legutóbbi században, szellemileg úgy, mint anyagilag rohamosan haladnak, hatalmasak lesznek, nagyra nőnek; míg a nem protestáns nemzetek, hanyatlának úgy szellemileg, mint anyagilag.* A statisztika adatai szerint egy évszázad alatt a protestáns népek száma megnégyszereződött, ugyanezen idő alatt a kath. száma csak háromszorozódott; míg a görög keleti vallás hívei ma csak kétszer annyian vannak, mint 100 évvel ezelőtt. A földnek másfél ezer milliónyi lakosa között ötszáz és egynehány millióra becsülik a keresztyének számát és ezek közül 210 millióra a róm. katolicusokét, 170 m. a protestánsokét 120 m. a görögkeletiekét. A keresztyének száma évről-évre a protestánsok előnyére alakul; ennek magyarázata az, hogy a prot. keresztyének belső erejük fejlesztése mellett, felkarolják a missiót; ellenben az angol-szász és german protestánsok mellett a román népek francia, olasz, portugál és spanyol országokban messze hátra maradnak, holott régen első gyarmatállamok voltak, úgy a missióban, mint a colonizálásban.

Igen, a külföldön a protestantismus bámulatos erővel munkálkodik, terjed mióta a racionalismus nyügeitől jó részben megszabadult és a bibliai keresztyén alapra visszahelyezkedett. Azért, ha a protestantismus gyarapodása a jövő században is ilyen arányban fog haladni, a róm. kath. száma a protestánsokénak telére fog sülyedni és a róm. kath. egyház a keresztyénség kebelében, csak egy elenyésző csekély töredéket fog képezni.

Németországban, Angliában, Amerikában és általában a protestáns államokban a protestantismust ma már minden művelt ember, a polgárisodás alapfeltételének tekinti. Az igazán művelt államokban, minden gondolkozó ember meg van győződve arról, hogy hiába törekednék családjában, nemzetében a tiszta erkölcsöket, munkaszeretetet életre kelteni, ha az ő és általában a felnőttek példája, az ifjúságban az evangéliumi isteni erőket meg nem honosítják. Ilyen gondolkozás mellett a lélek azután önkénytelenül szerzi a nagy tanulságot: »hogy az evangélium emeli fel a nemzeteket és Istennek ereje alkotja a népeket«.

A jubileumi év alkalmával mondotta a magyar nemzet zarándokainak 13 Leó pápa: „Magyarország jövője attól függ, ha hű ápolója lesz Szent István hagyományainak és kidobja testéből azt a hegyes tört, mely a XVI. században büneinek büntetéséül üttetett

beléje — azaz a protestantismust. Ime a pápai szó és a „Közművelődés“ fenti sorai a reformátusokról, mint cseng Rómától az erdélyi Kárpátok bércsein is vissza!

Tagadhatatlan a protestantismus Magyarországon hanyatlak. De vajjon e jelenség az általános vagy csupán a magyar protestantismusnak irandó terhére? Hogy csak a mi terhünkre lebben a serpenyő, azt a fent leírtak elég világosan bizonyítják.

A magyar protestantismus számbeli hanyatlása szomorú való, annyira, hogy csak az 1898. évben a luth. egyház reversalis és áttérés folytán 1457, a kalvinista 4185. lelket veszített. Az evangéliumi erőnek, mily nagy fokú meggyengülésére vall az a körülmény, hogy évente nálunk ezereken meg ezereken hagyják oda azt a választ, mely a történelem tanítása szerint a világ világossága és a föld sava.

(Folytatjuk.)

Péchy Árpád.
brassói ev. ref. pap.

Iskola.

Theol. fakultásunkon a most kezdődő tanévre 60 theologus jelentkezett.

*

A kolossvári ev. ref. collegiumban a beiratások ideje szeptember 1-én, 3-án és 4-én d. e. 8—12-ig, d. u. 3—5-ig lesz. A kik a collegium 4-ik ellemi osztályából az I. gymnasiumba kívánnak lépni, már szeptember 1-én jelentkezzenek. A beiratások ideje alatt lesznek a javító és felvételi vizsgálatok. *A kolozsvári ev. ref. kollégium igazgatósága.*

A debreceni evang. reform. főgymnasium Értesítője az 1899—900-ik évről. Közli Sinka Sándor igazgató. Első helyen van Révész Lajos székfoglaló értekezése, melynek czíme: A trójai kérdés. Alanyi értekezés nézetet nyilvánít a trójai kérdéstről, melyet feltétlenül alávet a mások tárgyilagos bírálatának is. Egyéni jellegű véleményét abban foglalja össze, hogy a *homerosi Ilion poetikus kép, költőiesen rajzolt város, melynek eredetijét eddig ki nem kutatták. A trójai háború pedig főleg Kis Ázsia geologiai multjának és gyarmatosításának homályos, mondataiba átment visszatükröződése az óshajdanból.* II. Adatok az iskolai év történetéhez. Fenntartótestülete a tiszántuli reform. egyházkerület. Tanárok. Rendes: 14. Helyettes: 2. Segéd: 2. Melléktárgyak tanítói: 2. Rendkívüli tárgyak tanárai: 3. Hitoktatók: 4. — A tananyag kimutatása. Jótétemények. Elengedett tandíj: 7908 korona. A tanárkar 97 szegény tanulót látott el könyvekkel. Pénzértékben kiszolgáltató jutalmak, díjak és segélyek összege: 14 179,06 korona.

Statisztika. Nyilvános tanuló 766. Magántanuló: 31. Évközben kimaradt: 43. Vizsgálatlan maradt: 16. Vizsgálatot tett, nyilv. 719; magán: 18.

Az érettségi vizsgára jelentkezett 55. Minden dolgozatot legalább elégséges eredménnyel csinált: 48. Ismétlő vizsgálatra utasított: 7. Szóbelire ment: 48. Jelesen érett: 5; jól érett: 16; érett: 10. javító vizsgálatra utasított: 7; ismétlő vizsgálatra: 1.

Az 1900—1901-ik iskolai év szept. 1-én nyílik mag. Beiratás szept. 1—8; a határidő első felében prof. vallásuak; második felében bármely vallásuak.

Az iskolai év ünnepies megnyitása szept. 11-én történik, d. e. 9 órakor- isteni tisztelettel.

Felhívás reform. szerzők munkáinak a reform. gimnáziumokba való felvétele érdekében. Igen tisztelt kartárs ur! A Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter ur 2843/1900 sz. alatt — mint a Hivatalos Közlöny aug. 1. számából olvasható — »Fizika és Fizikai Földrajz« om második kiadását gymnasiumok részére engedélyezte.

A kiadó Franklin Társulat ezt is — mint az első kiadást — a nála megszokott csinnal, izléssel és nagy betűvel nyomtatva állította ki.

Ez idő szerint fizikai földrajzot csak két református szerző ír, u. m. *Laky* budapesti ref. tanár és csekélységem. *Laky* u. n. csillagászati földrajza azonban csak a saját földrajzához használható, míg enyém bármelyikhez,

Az ezen évi Értesítőből látom, hogy kartárs ur *katholikus* szerzőnek oly művét használja, mely jószág dolgában egy cseppet sem áll felette sem *Laky* sem az én fizikai földrajzomnak. Izzolja ezt a hivatalos bírálat is.

Ha a kath. rendi tanárok nem azt néznék első sorban, hogy a szerző *milyen vallású* — nem terhelném kartárs urat e sorokkal. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a kath. rendi gymnasiumokban — bármily jó tankönyv legyen is az — a be nem vezetésre elég ok, ha szerzője református. Úgy, hogy a fővárosi irod. társulatok képviselőit, mikor új kiadású könyvet kérnek bevezetésre, meg is kérdezik, hogy szerzője *milyen vallású?*

Ebből pedig az következik, hogy *katholikus* szerzőnek nagyobb tekintélye van a fővárosi kiadó társulatok előtt, mint a reformátusnak. Kiviláglik az abból, hogy a rendi tanár neve után oda nyomtatják .. rendi — persze kath. — főgymn. tanár, míg a református szerzők nevei után oda nem nyomják, hogy ev. ref. főgymn. tanár, mert *a kath. gymnasiumok kath. tanár művét azonnal behozzák, míg a reformátusét nem. A ref. gymnasiumok pedig olyan türelmesek, hogy nem nézik a szerző vallását, hanem bármily vallású szerző könyvét alkalmazzák. A kiadó társulatok tehát — mint erre nézve engem felvilágosítottak — nem számíthatnak rá biztosan, hogy ref. szerzők művét a ref. gymnasiumok behozzák. Ily helyzetben önmagunk iránti kötelesség, hogy a kath. szerzők művének ne adjunk előnyt a reformátusoké felett, hogy így a tanügyi irodalom terén a katholikusok elsőbbségben ne lehessenek.*

Miután a revisionális tanterv a II-ik III-ik osztályban most lép életbe, s az új tankönyvek legnagyobb része pedig csak a szünet folyamán nyert approbatiót nem késik a tankönyv-behozatal a szeptemberi tanárkari gyűlésen sem.

Fent elmondottak alapján kérem kartárs urat, méltóztaték a Franklin-Társulattól könyvemből egy tiszteletpéldányt kérni s azt jövő iskolai évre a III-ik osztályban *tanönyvvül* bevezetni.

Pápa, 1900, aug.

Kartársi üdvölettel: *Makay István.*

Irodalom

Könyvismertetés.

Gian Giacomo Maurette bícsussava a pápához. Az olasz eredeti nyolczadik kiadásából fordította Szabadi Béla. Ára 50 fillér. Kapható Hornyánszky Viktor könyvkereskedésében.

A könyv terjedelme 100 lap. Kellő alapossággal, a dolgok világos ismeretével tünteti fel a tiszta keresztényen vallás és a róm. kath. egyház között levő eltéréseket. Az eltérések keletkezését *történeti* alapon tünteti fel.

Tartalom: Bírálat alá veszi a pápa kiátkozó el-

járását, mely keresztyénellenes. A purgatoriumról szóló dogma pogány eredetét is kimutatja; kimutatja, hogy Plato vetette meg ennek alapját. Mert ő három osztályba sorozta a meghaltak lelkeit. A gyónásról is elmondja, hogy az apostolok kora után 400 évvel nem volt ismeretes A bűnbocsánat hatalmát, melyet Jézus az apostolokra ruházott, igen helyesen úgy értelmezi, hogy az nem egyéb, mint a bűnbocsánat örömhíre. A szentekhez való könyörgésről azt mondja, hogy ez csak úgy volna lehetséges, ha azok a *gyártott szentek* mindenütt jelenvalók volnának.

A képek imádását pogány szokásnak nyilvánítja, az összehasonlítás alapján. A római egyházzól kimutatja, hogy bálványimádó kánonaiban, tömjénezésében, virágaiban, arany és ezüst edényeiben, lámpáiban, rózsafüzereiben, gyertyáiban, éneklésében, körmeneteiben, papi ruházatában. Az idegen nyelveken való könyörgésről szintén kimutatja, hogy a bibliával és a régi keresztyén szokásokkal is ellenkezik, mert Origenes szerint a görögök görög, a latinok latin nyelvet használtak. A miseáldozat pogány eredetű. Mert Numa Pompilius, Róma második királya volt, ki a véruelküli áldozatot szerezte és elrendelte, hogy egyetlenegy áldozatot se hozzanak friss liszt nélkül. Továbbá szól arról, hogy a biblia nem elégtelen és nem érthetetlen. Azért eltiltani nem kell a néptől. Azért sem kell eltiltani, mert az Istenek kegyelme. A bibliát hasonlítja egy nagy fához, mely a legpompásabb gyümölcsessel van megrakva, aljától a tetejéig. Nos, nem mondanátok-e halgatagnak azt az embert, a ki nem szedi le a közelében levő gyümölcsöt azért, mert nem éri el a magasabban levőket. Tehát épen olyan az az ember, a ki lemond a biblia olvasásáról, azért, mert benne oly dolgok is vannak, melyeket nem ért meg.

Azt a feleletet is megadja, hogy a mi vallásunk Luther előtt a bibliában volt.

E rövid ismertetésben igyekeztünk feltüntetni a könyv hasznos tartalmát. Tartalma, beosztása, könnyű nyelvezete értékessé teszik e munkát. Mint hasznavehető könyvet ajánljuk a vallástanárok figyelmébe, kik az egyháztörténelem, simbojika, hit és erkölcsan tanításánál nagyon eredményesen használhatják. A III—VI. osztályok bátran használhatják olvasókönyvül a tankönyv mellett. Mert ez által is erősödnék a prot. öntudat, s mind láthatóbb volna a protestantizmus létjogosultsága tiszta keresztyéni voltában. Lelkészek aai szintén sikerrel használhatják, mert a könyv terjesztése élénk megkülönböztetést fog eredményezni a protestánsok és a róm. kath. vallás tartalma és igazsága között. A könyvet belső értékénél fogva is ajánljuk. De ajánljuk azért is, mert Irsay József egyházfelügyelő, ki, a maga költségén adta ki, a jövedelmet a prot. orsz. árvaháznak juttatja.

Különféleek rovata.

A nagy-sajói egyházmegyében járt püspöki *visitatio* bevégezte külsőleg és erkölcsileg egyaránt nagysikerű útját s f. hó 26 án főt. dr. Bartók György püspök, nt. Kenessey Béla egyházak közfőjegyző és nt. Nagy Károly theol. tanár Kolozsvárra vissza érkeztek.

Főt. dr. Bartók György püspök körútja a nagy-sajói egyházmegyében. A püspök aug. 22-én Somke réken lépett az egyházmegye területére, hol a vasuti állomásonál az esperes, *Gajzágó* Vilmos főszolgabíró és igen sok egyházi és világi jelent meg. Az esperes beszédében azt az örömet ecsetelte, a melylyel vallás és nemzeti különbség nélkül várják a püspöki látogatást. Mert mint az üdvözítő szavaira, úgy óhajtozik mindenki hallani a főpásztor ajakáról az egyetértés és a béke igéit. *Dr. Bartók* válaszában kifejezést adott ama hitének, hogy azt a szeretetet a mely az embereket hit és nyelv különbség nélkül testvérekké avatja, ez egyházmegye lelkipásztorai hirdetik szóval és tettel.

Épen azért örömmel jött a nagy-sajói egyházmegyébe, hogy őket e magasztos munkában tehetsége szerint luzdítsa, bátorítsa.

A lelkes éljenzés után a püspök kíséretével Sárvarra vonult *Fejérvári* Jenő főgondnok vendégszerető házához, honnan csak másnap reggel vonult be Beszterczére. A város ünnepi díszben várta a főpásztort. Harangok zúgása, tarack-lövések között ért a püspök *Fejérvári* Jenő négyes fogatán a lelkészi lak előtt felállított diadalkapuhoz. melynél gr. *Bethlen* Pál főispán vezetése alatt a teljes vármegyei tisztikar, *Kendeffy* Domokos törvényszéki elnök. *Ciokán* János orsz. gyűlési képviselő egyet. tanár és mások üdvözölték. Rövid pihenő után a menet a szépen díszített ev. ref. templomba ment, mely előtt fehérruhás leánykák állottak sorfalat. Itt várta *Balázs* József az egyházközség kiváló buzgalmú lelkésze, ki beszéddel üdvözölte a püspököt.

Az első pünkössti jelenet megújulását látja maga előtt, a midőn a gyöngye tanítványok apostolokká váltak. Az Urnak lelke az anyaszentegyházat hosszú, küzdelmes multjában soha el nem hagyta. Ezzel a lélekkellőn teljes a főpásztor eleitől kezdve. E lélekkel sokszoros mértékben kitöltetett reája akkor, a midőn erdélyi Si-onunk örálójává választatott és mint a Mester ajkáról, úgy hangzik mindenütt, valahol megjelenik. ajakán a biztatás: »Mit féltek óhkicsiny hitűek?« Mikor e város területére lépett, nemcsak az ev. ref. egyház, hanem a különböző felekezetek is eljöttek üdvözölni a főpásztort, mert az ő ajkáról hangzó hármasszó: az Isten, Haza és Emberszeretet minden lélekben visszhangra talál. Kéri, hogy hirdesse ama krisztusi igét, hogy szeressétek még ellenségeiteket is és buzdítson mindeneket szeretni, Istent, hazát és embereket.

Dr. Bartók az elhangzott éljenzés után örömet fejezte ki a felett, hogy a lelkész ugyanazon igazságokat hirdette, a melyek a protestantizmusnak mindig alapelvei voltak. Hiszen Jézus azért jött, hogy a különböző népeket egy országban egyesítse, melynek egyetlen törvénye van csupán és ez a szeretet. Ez a szép közönség, mely itt összejött, tanúsága annak, hogy a szeretetnek mindeneket egyesítő kapcsa meg van. Része van ebben az egyházközség derék lelkészének, előjáróinak. Fogadják köszönetét mindazok, a kik eljöttek, hogy kezet fogva ne kérjenek egymástól mást, mint köszönetet.

Ezek után az Isten házába mentek, hol *Kenessey* Béla magasan szárnyaló, áhitatos imája után magvas beszédében óvta hiveit a püspök a hamis prófétáktól, a kik eljönnek, magokat Krisztusnak, megváltónak mondván. A templomot zsufolásig megtöltő közönség feszült figyelemmel, nagy áhitattal hallgatta a főpásztori beszédet, a mely bizonyára sokáig emlékezetes marad előttük.

A templomozás végeztével a püspök a megyeházon tizenkét küldöttséget fogadott, közöttük a gör. kel., gör. kath., ág. ev., izraelita egyházak küldötteit. A száz év. ev. egyház küldötteit az egyháznagy meghatározott módon emlékeztette, hogy a tudományt egy-azon emlemből szívta a két egyház, bölcsőink egy-azon földön ringottak, miért is egyetértésben kell munkálni a haza és egyház javára.

Leginpozánsabb volt azonban a *róm. kath. hívek küldöttsége, kik lelkészüknélkül és ellenére* üdvözölték a püspököt, ezzel is kifejezésre juttatták azt, hogy a haza javára való munkálkodásban nem ismerik, a felekezeti gyűlölséget. A róm. kath. plébánust fölszólították hívei a küldöttség vezetésére, de az megtagadta. Az egyház tagjai annál nagyobb számban jelentek meg *dr. Bartók* előtt. Különben is a róm. katolikusok a fogadás előkészületeiben is rendkívül intenzív részt vettek.

A fogadás után a püspök a küldöttségek vezetőinél tett látogatást.

Délután 2 órakor az egész város intelligenciája az illusztris vendég tiszteletére rendezett kétszáz teri-

tékú bankettre gyűlt össze. A bankett rendezője, *Sahling* Viktor már régebben is több ízben tanúságot tett nemcsak kitünő szakértelméről, de hazafias érzületéről s ez a banketten is nemcsak kifogástalan, de minden tekintetben kitünő volt. Még az egyházvizsgálatot tartotta meg a püspök, mely után egy szépen sikerült nap emlékével Sárvarra tért vissza Fejérváry Jenő föld-birtokos házához.

Az a párját ritkító fogadtatás, melyben a püspök Besztercén részesült, egyrészt gr. *Bethlen* Pál főispán, másrészt pedig az egyház kitünő lelkésze fáradozásainak az eredménye, kik körültekintő tapintatosságukkal a város falai között levő oly sok- és különféle érdeket összeegyeztettek.

Püspökünk további útjáról jövő számunkban tudósítunk.

A nagyszabeni Tageblatt f. hó 23. és 24. napján megjelent vezércikkei főleg a néppárti gr. Zichi Jánosnak a Budapesten csak imént lezajlott katolikus gyűlésen mondott beszédével foglalkoznak. E néppárti beszéd nem méltó ugyan oly komoly számbavételre, minővel azt a Tageblatt honorálja; de a Tageblatt ide vonatkozó cikkeiben annyi tartalmasság s igazság van, hogy azokat röviden reprodukálni mi sem mulasztjuk el. Gr. Zichy János beszédének hirhedt passusai szerint: a magyar királyság kilencszázados főnállásának alapja az a morális erő, melyet a katolicizmus etikai tartalma adott e hazának. A katolicizmust ez országban fölvirágoztatni annyi, mint a leg-hatalmasabb államfőntartó organumot erősíteni. A katolikus hittel szívtá magába a magyar nép a trón iránti hűséget és hazaszeretetet. A magyar állam kilencszázados történelme arra tanít, hogy még az ellenfél is hálával hódoljon meg a katolikus egyház előtt, mert ez volt az a morális erő, melynek mi mindnyájan hazánkat köszönhetjük. Az igaz, abszolút morál föltétele, alapja a pozitív keresztyén hit. A pozitív keresztyén hit pedig csakis a katolikus vallás. Miként a katolicizmus a magyar állam bölcsője vala, azonképpen jövőre is legelső sorban csakis a katolicizmus lehet a magyar állam főntartója stb. E szavak szerint csak a katolicizmusban van az államfenntartó erő s csak a katolicizmus ugyanaz a keresztyénséggel. E történelmet és vallást hamisító passusokra mondja a Tageblatt: »a magyar királyság alapítása s az európai kultúra meggyökereztetése körül hazánkban, Szt. István korában katolikus egyháznak mindenestre kiváló érdemei voltak, mert akkor a katolicizmus volt a keresztyénség egyetlen alakja. Csak az a kérdés, hogy hol találhatók meg ama régi katolikus keresztyénségnek valódi utódai? Vajjon ama 900 év előtti katolikus kulturális tényeket a mai katolicizmus csak úgy egyszerűen a maga dicsőségére írhatja e fel s vajjon nem inkább az egyházjavítási törekvésekből keletkezett protestantizmusban van megőrizve az akkor munkás kulturális szellem? Felfogásunk szerint a régi, még szét nem szakadt katolicizmustól a protestantizmusig egy fejlődés történt. A hol pedig fejlődés van, ott a fejlődés magasabb phasisai a megelőzőket méltán tarthatják a *saját magok* alapépitményének.« Majd egy találó példát hoz föl a Tageblatt illuztratióul. A keresztyénségben több van az ótestamentumi prophetismusból, mint a modern zsidóságban, ez utóbbinak ritualis és nemzetiségi successioja dacára is. Mert Krisztus tudományában ott van a profétai eszmék továbbfejlődése. Éppen így a régi katolicizmusban rejlett keresztyénségnek sokkal inkább a protestantizmus az örököse, mint a mai katolicizmus. A régi és mai katolicizmus között csak egy külső kontinuitás áll fönn. Azonban a valódi, a benső kontinuitás a keresztyénségben rejlő vallásos és erkölcsi eszméknek kultiválásában, fejlődő érvényesülésében áll s mi protestánsok állunk a keresztyén gondolat fejlődési vonalán, míg a katolicizmus egy ferde irányú vonalon állott meg. A középkori egyház

kulturális tetteiben nekünk protestánsoknak ideális részünk van, azokkal a nagy tényekkel mi benső, eszmei összeköttetésben állunk. Dicsőségesek azok a tettek? Jól van! De azok akkori cselekedőinek mi protestánsok vagyunk szellemi, tulajdonképi utódai.« Olvasóink vehetik észre, hogy a Tageblatt mélyen járó igazságokat mond. A protestantizmus viszonyát a régi katolicizmushoz cikkirő abban a szellemben fogja föl, a minő szellemben mi fogjuk föl lekipásztoraink valódi apostoli successioját: successio *in vi*. Valóban. A régi katolicizmus és mai katolicizmus között ott van a csak külső kontinuitás, de a régi katolicizmus vallásos, etikai, kulturális erőinek, szóval: keresztyénségének örököse a protestantizmus. A régi katolicizmus vallásos, erkölcsi, kulturális és így államalkotó és államfőntartó erőinek örököse hogyan is lehetne az állambomlasztó s minden fejlődést megülő ultramontanizmus által vezetett katolikus egyház? A keresztyénség mindig az ő legfejlettebb alakjában igaz keresztyénség. A keresztyénséggel s így a régi katolicizmus keresztyénségével is a protestantizmus van élő összeköttetésben s nem a mai katolicizmus, miként az ótestamentumi prophetizmussal a keresztyénség van élő összeköttetésben s nem a mai zsidóság. A fa gyökerének s törzsének a fejlődő ágakban van a kontinuitás, nem pedig a fejlődésben megakadt s torzképződémmé lett mellékajtásokban. A régi katolicizmusnak is az az igazi örököse, ki annak valláserkölcsei, kulturális, szóval: tartalmát, keresztyénségét örökölte, nem pedig az, ki csak az üres hüvelyt tartotta meg. Téved hát gr. Zichy, midőn mondja: »a pozitív keresztyén hit csakis a katolikus vallás.« A mi pedig a katolicizmus államfőntartó erejét illeti, a Tageblatt jeles cikkirője méltán utal hazánk történetére a 17. században, az akkori katolicizmus fanatizmusa nyomán a tüzzel, vassal pusztításokra, gályákra, szóval az egész ellenreformációra, mint az államéletnek nem főntartó, de éppen szétbontó elemére. És éppen az üldözött protestánsok védelmezték az ősi alkotmányt is, míg a bécsi udvar előtt egyházi szempontból is kedves katolikusok éppen az alkotmány ellen is eszközül adták oda magukat. A Tageblatt második cikke hasonlóképpen ellenállhatlan erővel bírálja a katolicizmus arrogált valláserkölcsei privilegiumát, melynek nevében a mai katolicizmus kizárólag magának vindikálja az államfőntartó erőt s a protestantizmust, bár némi leplezettséggel, a materializmus és anarchizmus sorába próbálja állítani. Clement, Ravillac, vagy legközelebről Lucheni és Bresci oly nép fiai, melyet a protestantizmustól gondosan távoltartottak. Éppen a pápista népek esnek hitetlenségbe és erkölctelenségbe, hacsak a protestantizmus kikötőjébe még ideje korán nem menekülnek. A pápista francia nép szabadszelleme a 18. században az »ész istennőjének« kultusához vezet s más erkölcsi féktelenségekhez, de ezzel szemben ugyanakkor a protestáns Németországban a felvilágosultság kora mennyivel nemesebb. A protestáns humanista hitetlensége valóban csak egy téves nézet, mely a morállal akarta háttérbe szorítani a vallást, de a praktikus keresztyénséggel éppen nem szakított. Még a mai Büchner-féle materialista is, bár elméletben ostromolja az eget, de a gyakorlatban derék philister s »az igaz, jó és széptől« egy ujjnyit sem tágit. A mi pedig az alsóbb osztályú népet illeti, a moralstatistika nem azt bizonyítja, hogy protestáns népek között történik több büncselekmény. A protestantizmus kisebb erkölcsi értéke statisztikailag sem bizonyítható. S ha az államfőntartó erőnek erkölcsi alapja kell hogy legyen, hát akkor ott vannak a protestantizmus etikai erőinek bizonyosságul a protestáns államok s ezek szilárd rendje. Vagy azt akarják Zichyék elhíttetni, hogy az államfenntartó erők Magyarországon Mária országában protestánsok és katolikusok között más mértékkel van megosztva? stb. Szívesen ismertettük a Tageblatt e cikkeit, melyeknek ál-

laspontját teljesen magunkévá tesszük. Mi mindig egyet fogunk érteni a Tageblattal, valahányszor ily igazságokat mond, mint eme két cikkben mondott.

Elkeresztelés az anyakönyvi hivatalban. Tatán történt, hogy egy reform. férfiúnak gör. kath. hitről áttért reform vallású feleségétől gyermekei születtek, kik mind reformátusok, mivel a szülők is reformátusok

Ezen családnak közelebről született egy leánygyermek. A család feje természetesen azt követelte, hogy a gyermeket reformátusnak jegyezzék. Az anyakönyvvezető azt nem tette. Mert azt mondta, hogy az anya kilépése nincs bevezetve a gör. kath. lelkészi hivatalnál, ennél fogva az anya is, a gyermeke is gör. katolikusok.

Az apa beszerezte ugyan a kitérés és áttérés okiratait, mégis csak gör. kath.-nak vezette be a leánygyermeket. Eljárását pedig miniszteri utasítással igazolta, mely azt mondja, *ha a kitérés az előzőleg illetékes lelkészi hivatalnál nincs bevezetve, azon esetben, ha az áttérés igazoltatik is, a szülőt a megelőző időben a szülő által követett vallás szerint anyakönyvelendő, mert a szülő is törvény szerint odatartozik, mivel a kitérés nincs bevezetve.* Ha ez a miniszteri rendelet meg van, mire való az 1868. 53. tcz., mely a tanuk bizonyítványa alapján ténynek veszi a kitérés bejelentését.

Ha ez így van, akkor senki ki nem léphet egyik felekezettől se, mert akkor egyik lelkész se vezeti be a kitérés bejelentését, s így a lelkészi hivatal nem igazolja. A tanuk bizonyítványa pedig érvénytelen, az utasítás ezen kifejezése szerint: *ha az áttérés igazoltatik is, a szülők régi vallása szerint kell anyakönyvelni a gyermeket.*

Ha igaz ez a rendelet, mi kimondjuk reá, hogy tudatlanság, tapintatlanság és a szabad vallásgyakorlatnak megsértése és a törvény kijátszása. Kell-e ennél több?

Gyászrovat. Jancsó Elek pákói ev. ref. lelkész közhasznú életének 61-ik, áldott házasságának 27-ik, papságának 30-ik évében, 1900. aug. 21-én d. e. 11 órakor megszűnt élni.

Ifj. Péter Károly lelkésztársunknak kis fia halála alkalmából igaz részvétünket küldjük.

Püspök, mint elöláhosító. Bizonyára tudni fogják olvasóink, hogy itt gr. Majláth Gusztáv, erdélyi róm. kath. püspökről van szó, ki még azt is elköveti, hogy a magyarokat oláhokká teszi. A felsőgáldi uradalmában alkalmazott erdőőröknek megtiltotta, hogy a magyar reform. templomba járjanak, hanem járjanak az oláh gör. kath. templomba. Ez pedig oláhositás. Ennek a püspöknek volt egy Jakab Gábor nevezetű erdővédője. Nem állandósította, mert nem akart kath. lenni. Helyébe jött egy Masztics Elek nevű magyar ember, ki már teljesen oláh, azért mert az oláh misékre jár, hol már kántori szerepet teljesít. Nevét is már így írja: Alesiu Mastici padurár. Ime, a vakbuzgóság, ime, a római vallás mennyire növeli a hazaszeretetet gr. Majláth képében is. Bizony helyesen nevezi a Magyar Szó ezért gr. Majláth Gusztávot *püspöki talárba bújt hazaárulónak.*

A szilágyszolnoki reform. egyházmegye aug. 18. 19. 20. napján tartotta közgyűlését Szilágy-Somlyón. Az egyházmegyét nem fogják felosztani. A tisztújítás a következőleg történt: Esperes: Viski Pál; főjegyző: Bartha Dezső; közigazgató: Botha Károly; pénztáros: Vince Ödön; aljegyző: Benkő Albert; számvévő: Szász Ferenc; tanügyi előadó: Dobay Lajos. Egyházi tanácsbírák és ülnökök: Magyarósi István, K. Nagy Elek, Csák Aladár, Tamás László. Világiak: Bölöni Sándor, Faragó Sándor, Amki Bertalan, Viski János, dr. Petri Mór.

Tiszt. özv. Veress Józsefné, szül. Réthy Klára, galambodi özvegy lelkésznő férjének emlékére a galam-

bodi egyházközségben alapítványt tett, hogy ennek kamataiból az úrasztali kenyér és bor költségei fedeztessenek. Bizony, nem a teli erszény, de a teli szív adakozik.

Új egyházi lap. A budapesti reform. ifjúsági egyesület havi közlönyt fog kiadni. A címe: *Ébresztő.* Szerkesztője Csürös István, reform gimn. vallástanár. A jövő hónapban már megjelenik az első szám.

A konyhasó, mint házi gyógyszer. A konyhasó igen közönséges szernek tetszik előttünk, pedig sokan és sokszor nem is tudjuk, mily különböző célokra használható s hányszor pótolhat olyan szert, a mely drágán szerezhető be a gyógyszerárakban, s mégis a só mögött áll hatás tekintetében.

Sok régi gyakorlott orvos ajánlotta már, hogy emésztési gyengeségek esetén gyenge sóoldatot kell alkalmazni (2 deka konyhasó 1 liter vízre) egy pár kanállal bevén be ebből étkezés előtt.

A fej meghülese (nátha) esetén a tenyerünkől az orra kell felszívunk ilyen gyenge sóoldatból, naponként 3-szor 4-szer, s ez minden szernél alkalmasabb ama kellemetlen baj ellen. — Sokszor a legerősebb catharhalis állapotot is sikerült megszüntetni ez egyszerű szernek reggel és este való alkalmazása által, s ennél csak arra kell ügyelni, hogy az oldat mérseklete mindig egyenlő, t. i. oly meleg legyen, mint a frissen fejt tej.

Torokfájásnál a toroknak sóoldattal való öblögetése igen sok esetben csodás hatásúnak bizonyult.

Jó a sóoldat — a fejbőrnek sóoldattal való mosogatása által — hajkihullás és a korpaképződés ellen is; hiszen erre a legjobbnak bizonyult szer' a sóborszesz is, nem áll egyébből, mint 70%-os borszeszből és 3-4% konyhasó oldatából.

A fogaak tisztítására és az inyhus erősítésére nélkülözhetetlen, hogy azokat sóval vagy erősebb sóoldattal (10 deka konyhasó 1 l. vízre) gyakrabban bedörzsöljük.

A fehérneműre esett tinta-foltot, ha megszáradása előtt, sóoldattal bedörzsöljük, gyakran oly gyorsan eltávolíthatjuk, hogy még nyoma sem marad.

Lapunk felelős szerkesztője nyári szabadságidejéből haza érkezett s a lap szerkesztését átvéve, kéri az illetőket, hogy küldeményeiket ismét egyenesen hozzá intézzék.

Szerkesztői üzenetek

Tiszt. Ince Lajos úrnak N.-Borosnyón. A bevezetést nem használhatjuk, mert nincs mihez.

T. Fábrián József úrnak Szemerja. A tiszántúli egyházkerület lapja megjelenik Debrecenben. A tiszáninneri egyházkerületét Sárospatakon.

Hivatalos rész.

991—1900.

KÖRLEVÉL

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi n. t. Espereséhez és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek n. t. és tiszteletes Lelkészeihez.

Fölkérem a Nagytiszteletű Esperes és Tiszteletes Lelkész fiait, hogy a püspöki jelentés adatait, az elmúlt évi minta szerint összeállítva legkésőbb 1900. évi október hó 1-ére püspöki hivatalomhoz eljuttatni sziveskedjenek.

Kolozsvártt, 1900. augusztus hó 28-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

3173—1900.

KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erdélyi ev. ref. egyházmegyei esperesnek és valamennyi erdélyi ev. ref. iskolaszék lelkészelnökének.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur folyó évi július 17-én 43.775 szám alatt tudatta a magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventi elnökségével, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerületben fennálló 100-nál többnek jelzett 4 osztályú ref. felekezeti népiskolának az 5-ik és 6-ik osztályal való kiegészítésére négyévi határidőt engedélyez, oly módon, hogy a jövő iskola évtől kezdődőleg ezen iskolák $\frac{1}{4}$ -ede az 1868. XXXVIII. t.-c. rendelkezései szerint hatosztályú elemi népiskolákba fejlesztessenek.

A kultuszminiszteri leirat jelzi továbbá, hogy a mennyiben a szóban forgó iskolák törvényszerű rendezése tanerőszaporodást vonna maga után, s ez egyes egyházközségek kedvezőtlen anyagi helyzete azt igazolná, hajlandó a kultuszminiszter ur az 1893. XXVI. t. c. alapján a tanítói fizetés kiegészítésére megfelelő államsegélyt engedélyezni.

Midőn ezt, a konvent által közvetített, kedvezményes miniszteri rendeletet Czimekkel tudomás s a hol szükséges, foganatosítás végett közölnök s teljes figyelmükbe ajánlanók, egyszersmind arra utastíjuk, hogy nyomozzák ki az iskolaszéki lelkészelnökök útján; mely ref. felekezeti iskoláknál nincs még életre hívva az 5-ik és 6-ik osztály?

Mi az oka a tanfolyam csonkaságának? Hogyan vélük azt elháríthatónak? Ha államsegélyvel, akkor azért az egyházközség kedvezőtlen anyagi helyzetét bizonyító kérés adandó be.

A Czimek nyomozások eredményét, a fentebbi kérdésekre felelve, legkésőbbén folyó évi október végén jelentik be igazgató tanácsunkhoz további eljárásra.

Kolozsvárt, 1900. aug. sztus 17-én.

Dr. Vályi Gábor
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

3245—1900.

KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erdélyi ev. ref. collegium méltóságos t. Előljáróságának.

A kolozsvári ev. ref. főgimnáziumban a folyó évi szeptember 15-ik napján megtartandó javító és pótló érettségi vizsgálatokhoz a kultuszminiszter úr folyó évi 57.218 számú intézkedéssel az 1883 évi XXX. t. cz. 23. §-ából kifolyólag Dr. Hegedüs István egyetemi ny. rendes tanárt küldötte ki kormányképviselőül.

A miről Cim s az érdeklő tanulóifjúság ezennel hivatalosan értesítettik.

Kolozsvárt, 1900. augusztus hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

969—1900.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozskalotai egyházmegyébe kebeleztetett *damos jákótelki* egyházközségek *papi* állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: Lakás, gazdasági épületekkel, kerttel, 422 kor. 73 fill. értékű részint termény, részint kész pénz fizetés. Ehez járul az 1200 kor. fizetés kiegészítésére ministeri helybenhagyás után a konvent által felajánlott 777 kor. 27 fill.

Pályázati határidő f. é. szept. 20. Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal fölszerelt folyamodványok n. t. Décsi Gyula esperes afiához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1900. augusztus 28-án.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

PÁLYÁZAT.

A *marosvásárhelyi* püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség egy újonnan szervezett *segédlelkész-hitoktatói állásra* ezennel pályázatot hirdet.

Javadalom: évi 1000 korona alapfizetés az egyházi pénztárból havonkénti, 240 korona lakáspénz (esetleg természetbeni lakás) negyedévi utólagos részletekben fizetve; körülbelül 200 korona ünnepi legatum és némi stóla.

Kötelességek: az egyháztanács által megjelölendő iskoláknál, az ügykezelést intéző első lelkész felügyelete és ellenőrzése mellett heti 20—24 órán hitoktatás teljesítése. A szükség és megbízatás szerint gyerektanítványok tartása. A rendes istentiszteletekben, a curapastoralisban s a hivatali ügykezelésben való segédkezés. Szóval mindaz, mit az egyházi törvények s a helyi körülmények a hitoktató segédlelkésztől megkívánnak.

Az állás f. év szeptember 20-án elfoglalandó s a megválasztandó egy évi sikeres szolgálat után fog állandósíttatni s kívánatára nyugdíj-jogosultságának megszerzésére a szükségelt intézkedés megtétetni.

Legalább első lelkészsképesítő vizsgálati bizonyítvánnyal bíró folyamodások fognak figyelembe vétetni, mihez még esetleg az eddigi tanulmányokat igazoló egyéb okmányok, a korábbi szolgálatokat igazoló bizonyítványok és keresztlevel s egészségi állapotról szóló orvosi bizonyítvány — mellékelendők. Kik énektanításra is képesek, előnyben részesülnek. Az egyszer elfoglalt állás iskolai év közben el nem hagyható.

Pályázati határnapúl f. év szeptember hó 12-ike tüzetik ki. A folyamodványok a marosvásárhelyi ev. ref. egyháztanácsnak *Tóthfalusi József* lelkész afia kezéhez Marosvásárhelyre küldendők.

Az egyházközség egyébiránt fentartja magának a jogot, hogy a pályázókat próbaszónoklat tartására is meghívja,

Kolozsvárt, 1900. augusztus hó 29.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

624—1900.

MEGHÍVÓ.

A széki egyházmegyének f. évi szept. 19-én d. e. 9 órakor Szamosújvárti rendes közgyűlése lesz, melyre van szerencsém a t. tag urakat tisztelettel meghívni.

Tárgyak: Esperesi jelentés, főjegyző jelentése a tanács működéséről; tanügyi előadó, számvevő, közalapkezelő előterjesztései; pénztárnok jelentése. Kérelmek. Indítványok

E gyűlés alkalmával isteni tiszteletet tart tiszt. Nagy Albert mócsi lelkész aa.

A közgyűlést megelőző napon d. e. 9 órától kezdve tanács-ülés és ugyanez nap d. u. 4 órakor egyházi értekezlet lesz, melyen a régi alapszabályok módosítása s ehez képest esetleg a tisztviselők választása fog megtörténni.

Felkérem paptársaimat, hogy e meghívót a képviselő urakkal közölni sziveskedjenek.

Szék, 1900. aug. 24. *Somkerek Miklós,*
esperes.

Corony-órák!

Palota-, városi, gyári és lak-tanya-órák berendezését a legelőnyösebben eszközli

MEYER KÁROLY UTÓDA
MÜLLER JÁNOS,
1-ső magyar óragyár gőzerőberendezéssel

Budapest, VII., Kazincy-utca 3.

Képes árjegyzékek és költség-jegyzékek bérmentve.

(11-12)